

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Marie Kornelová – historická biografie

Bc. Diana Ronovská

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Diana Ronovská**
Osobní číslo: **H16369**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny: Gender history**
Název tématu: **Marie Kornelová - historická biografie**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Život spisovatelky Marie Kornelové, která se věnovala především psaní historických románů, nabízí možnost zamyslet se nad údělem spisovatelky a překladatelky, profesí učitelky, působící v době proměn politických režimů. Autorka bude pracovat převážně s korespondencí M. Kornelové a pokusí se osvětlit sociální a psychologický kontext její tvorby.

Rozsah grafických prací: **obrazová a mapová dokumentace**

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Lukáš FASORA (ed.): Člověk na Moravě v první polovině 20. století, Brno 2006;
Milena LENDEROVÁ, Božena KOPIČKOVÁ, Jana BUREŠOVÁ, Eduard MAUR, Žena v českých zemích od středověku do 20. století, Praha 2009.

Pavla Vošahlíková: Místo biografie v sociálních dějinách. In: Studie k sociálním dějinám 8, 2001, s. 53 - 57.

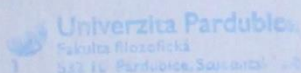
Literární archiv PNP, osobní fond Marie Kornelové.

Vedoucí diplomové práce: **prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc.**

Ústav historických věd

Datum zadání diplomové práce: **30. března 2018**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. března 2019**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a použila jsem k tomu pouze prameny a literaturu, které jsou vyjmenovány v seznamu pramenu a literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona c. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladu, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Ronově nad Doubravou dne 20. 3. 2019.

Diana Ronovská

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla velice poděkovat paní profesorce PhDr. Mileně Lenderové, CSc. za vedení diplomové práce, cenné rady, ochotu a trpělivost. Stejně tak děkuji i své rodině a přátelům, kteří pro mne měli vždy slova podpory a pochopení.

Anotace

Diplomová práce seznamuje čtenáře s životem a literárním dílem spisovatelky, překladatelky a učitelky Marie Kornelové, vlastním jménem Marie Hrubéšové. Práce ji zobrazuje jako samostatnou ženu v průběhu velké části 20. století. První část práce je věnována postavení žen ve společnosti, kontextu doby, kdy Kornelová žila. Druhá část je zaměřena na život spisovatelky a překladatelky. Nalezneme zde vyrovnávání se Kornelové s dobovými poměry, údělem spisovatelky, těžkou prací překladatelky, ale také vřelé přátelství s dvojicí spisovatelů, a to s Jaromírem Johnem (vlastním jménem Bohumilem Markalousem) a Helenou Šmahelovou. Práce obsahuje i citace z dopisů, aby náhled do života Kornelové byl komplexní.

Klíčová slova: Marie Kornelová-Hrubéšová, ženy, gender, spisovatelka, překladatelka

Annotation

My thesis informs the reader about the life and work of writer, translator and teacher, Marie Hrubéšová, known as Marie Kornelová. The work shows her as an independent woman in the course of most of the 20th century. The first part of the paper focuses on the position of women in the society, in the context of the time when M. Kornelová lived. The second part looks on her life as a writer and translator. There we can see how she coped with the circumstances, her lot as a writer, the difficult task of translating, and also read about her affectionate friendship with a couple of writers, Jaromír John (born as Bohumil Markalous) and Helena Šmahelová. The paper includes quotations from letters to give a more complex insight in Mrs Kornelová's life.

Key words: Marie Kornelová-Hrubéšová, women, gender, writer, translator

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Osobní fond Marie Kornelové Hrubéšové	5
2.1 Women's history a gender studies	6
2.2 Historická biografie.....	9
2.3 Prameny a osobní fond.....	10
3. Ženy v českých zemích od začátku do 70. let 20. století.....	15
3.1 Žena v manželství, rodině a ve společnosti.....	15
3.2. Volební právo.....	16
3.3 Ženy jako učitelky	17
4. Co formovalo Marii Kornelovou?.....	21
4.1 Kontext doby.....	21
4.1.1 Po první světové válce	22
4.1.2 První republika.....	22
4.1.3 Druhá republika	24
4.1.4 Období druhé světové války a Protektorát Čechy a Morava	25
4.1.5 Třetí republika 1945 – 1948.....	26
4.1.6 Období 1948 - 1978.....	27
4.2 Školství	30
4.2.1 Po první světové válce	30
4.2.2. Během německé okupace	31
4.2.3 Školství za třetí republiky.....	33
4.3 Chrudim	34
4.3.1 Průběh zásadních událostí v Chrudimi	34
4.3.2 Divadlo.....	38
4.3.3 Základní škola a gymnázium.....	40
4.3.4 Obchodní akademie.....	40
4.3.5 Sokol	41

4.3.6 Literární Chrudim.....	42
4.3.7 Chrudimské spolky a organizace	43
5. Marie Kornelová.....	45
5.1 Život Marie Kornelové.....	46
5.2 Kornelová učitelka	59
5.3 Kornelová autorka	62
6. Z korespondence Marie Kornelové.....	80
6.1 Korespondenční síť	80
6.2 Témata korespondence	83
6.2.1 Zdraví	83
6.2.2 Korespondence nejbližších přátel	86
6.2.3 Zaměstnání a literární činnost	90
6.2.4 Zájmy.....	93
6.2.5 Kornelová a její obdivovatelé	94
7. Závěr.....	98
8. Resumé	100
9. Prameny a literatura	102
10. Obrazová příloha.....	108

1. Úvod

Marie Kornelová, vlastním jménem Marie Hruběšová, byla česká spisovatelka, překladatelka a středoškolská učitelka. Narodila se v únoru roku 1909 v Chrudimi. Pocházela z rodiny vrchního soudního rady Josefa Hruběše. Studovala na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde získala doktorát. Učila na obchodní akademii v Chrudimi, odkud musela kvůli zdravotním problémům předčasně odejít. Svůj život zasvětila tvorbě vlastních literárních děl a překladům. Žila v osamocení a postupem času propadla její díla zapomnění. Zemřela roku 1978. Její život byl po celou dobu spojen s jejím rodným městem, odkud pocházeli i její nejlepší přátelé.

Cílem předkládané diplomové práce je především rekonstrukce osobního života dnes již zapomenuté spisovatelky. Věnuji se zde především letům 1909 – 1978, kdy Kornelová žila. Bohužel, jak bude vidět dále, jsou období jejího života, ke kterým nemáme žádné informace. Takové absence se pak snažím doplnit třeba kontextem doby, kdy žila, aby její život zapadl mezi životy dalších obyvatel. Na jejím životním příběhu pak bude možno vidět, jak „obyčejní“ lidé žili na území Chrudimska, jaké měli zájmy, čeho se obávali, kam se chodili bavit, jak vypadalo jejich město apod.

O Marii Kornelové nevznikla žádná publikace, která by připomínala její život, ani vysokoškolská práce, spisovatelka je opomíjena a patrně není dnes ani v povědomí čtenářů. Nacházíme o ní pouze články, které většinou již nejsou ani aktuální, případně ji můžeme nalézt v autorských přehledech. Tím ale veškeré informace o ní končí. Ve své diplomové práci tedy chci přiblížit život a literární dílo Marie Kornelové. Kornelová celý život prožila v osamocení, bez manžela a dětí, a i přesto napsala několik děl pro děti. Doba, kdy žila, byla silně nestabilní. V mé práci je následně vidět, jak se s dobou Kornelová vypořádávala a jak dobové události ovlivňovaly její život.

První kapitolou je úvod, druhá kapitola pojednává o historické biografii a pramenech, se kterými jsem pracovala. Jedná se především o osobní fond, který je uložený v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze. Užitečný pro mou diplomovou práci byl i dobový tisk, s nímž jsem pracovala ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové. Využila jsem i archiv Regionálního muzea v Chrudimi, kde se nachází zlomek osobní pozůstalosti Marie Hruběšové-Kornelové. Její osobní fond je uložen v Literárním archivu Památníku národního písemnictví, kam ho odevzdal blízký přítel a jeden z dědiců po Kornelové Lumír Lánský, který ho uspořádal a roztřídil. Tento fond obsahuje mnoho kرتونů, avšak přístup mi

byl umožněn pouze do pár z nich, protože fond není dosud zpracovaný. O povolení k nahlídnutí do fondu jsem žádala vedoucího archivu, který mi své svolení dal, za což mu patří velké poděkování, protože bez něho by diplomová práce ztratila smysl už v počátku. Spolupracovala jsem i se Státním okresním archivem v Chrudimi, kde jsem pracovala s výročními zprávami z obchodní akademie, kde Kornelová pracovala. Rovněž jsem zde nahlédla i do vysvědčení ze státního reálného gymnázia, kam Kornelová přestoupila a kde maturovala.

Osobní fond Kornelové z Literárního archivu v Praze byl největším přínosem pro mou diplomovou práci. Je to bohatý zdroj informací. Uloženy jsou v něm osobní věci Kornelové, jako křestní list, vysvědčení, vysokoškolský diplom, pracovní knížka, dokumenty po rodičích a mnoho dalších. Ve většině zpřístupněných kartonů převažovala korespondence. Věnovat se jí tak budu podrobně, stejně jako odesílatelům dopisů, vnější podobě dopisů, čitelnosti, kvalitě papíru atd.

Třetí kapitola je věnována ženám. Zabývám se v ní postavením žen v manželství, rodině a ve společnosti, ale také volebnímu právu a ženám učitelkám. K tomu jsem si zvolila hlavně publikaci *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*¹. Tohle vše je podstatné v diplomové práci zmínit, protože cesta žen k rovnoprávnosti s muži byla zdoluhavá. Na tomto vývoji pak lze vidět, jak se postavení ženy vyvíjelo až do doby, kdy sama Kornelová žila. Právě ona se nikdy nevdala, ani neměla děti, což bylo dlouhou dobu ženiným posláním. Žila samostatně, svými vydělanými prostředky zajišťovala chod svého domu, ze kterého nikdy neodešla.

Ve čtvrté kapitole přibližuji dobu, kdy Marie Kornelová žila. Postupně bude vidět, v jaké době studovala, následně učila. Po odchodu ze školství psala literární díla a překládala. Informace jsem čerpala především z publikací *Dějiny obyvatelstva českých zemí*² a *Dějiny českých zemí*³. Věnuji se tam nejen dobovým proměnám, ale také vývoji školství v době, kdy Marie sama učila. První podkapitola je věnována samotným proměnám doby. Obecně zde nastiňuji události, které formovaly životy lidí na našem území. V druhé podkapitole se zaměřím na školství, kde největší pozornost budu věnovat období, kdy Kornelová vyučovala na obchodní

¹ LENDEROVÁ, Milena. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1

² FIALOVÁ, Ludmila. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Praha: Mladá fronta, 1996, 399 s., fot. příl. ISBN 80-204-0283-7.

³ PÁNEK, Jaroslav a Oldřich TŮMA. *Dějiny českých zemí*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1544-8

akademii v Chrudimi. Zde mi velice dobře posloužila kniha *Dějiny pedagogiky*⁴ a kniha o školství v období Protektorátu⁵.

Ve třetí podkapitole se zaměřím na Chrudim. K Chrudimi mám vřelé sympatie, neboť je to i město, kde jsem se sama narodila. Zaměřím se zde proto na proměny města za života Marie Kornelové. Velice přínosné byly pro toto téma dvě publikace *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*⁶ a *Stará Chrudim*⁷. Věnovat se budu především divadlu, které bylo její vášní, školství, které zde Kornelová absolvovala, obchodní akademii, kde učila, a Tělovýchovné jednotě Sokol, jehož byla členkou.

Následující obsáhlá kapitola pojednává již přímo o životě Marie Kornelové. Z dostupných informací a materiálů sestavuji její život. Pracuji především s dopisy přijatými a odeslanými. Snažila jsem se z nich vyčíst odpovědi na mnoho mých otázek, které se postupně dočkaly odpovědí. Mezi nimi byly otázky typu proč se Marie nikdy nevdala, proč neměla děti, proč opustila školský systém, jak těžká byla dráha spisovatelky v době, kdy se měnily režimy a spousta dalších. Pozitivní je, že na většinu z nich jsem našla odpověď.

Na několika místech zmiňuji, že shledávám velkou absenci deníku. Kornelová si nikdy deník nevedla, a pokud ano, tak nebyl dochován. Není tak možné získat informace o jejích rodičích, protože na ně nikde v dopisech nevzpomíná. Nepíše rovněž nic o svém dětství a sourozencích. Nevzpomíná ani na studijní léta. Ve svých dopisech, které jsem měla k dispozici, věnuje největší pozornost aktuálnímu dění. Častým tématem je její momentální zdravotní stav. Nahlížíme i na to, jak těžké bylo pro Kornelovou psát a překládat díla, a zajišťovat si tím obživu v kombinaci s nepříznivým zdravotním stavem, který její práci limitoval.

Z výročních zpráv obchodní akademie ze Státního okresního archivu se dozvídáme mnoho o její učitelské profesi, kterou v dopisech často nezmiňuje. Víme tedy, že byla učitelkou češtiny a němčiny, ale také to, jaké byly její záliby mimoškolské. Byla zapálenou ochotnickou divadelnicí a ráda recitovala.

⁴ KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4

⁵ DOLEŽAL, Jiří. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*. Praha: NFA, 1996, 284 s. ISBN 80-7004-085-8

⁶ KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Knihy o českých městech. ISBN 80-903481-4-9. Strana 31-32.

⁷ CHARVÁT, J. *Stará Chrudim – vlastivědné vyprávění o minulosti českého města*. Chrudim : Okresní muzeum, 1991. 310 s.

Podkapitoly jsem věnovala také období, kdy Kornelová učila a kdy psala literární díla. V podkapitole o učitelce Kornelové jsem vycházela výhradně z dochovaných zpráv, které popisovaly její limitující zdravotní stav. V rozsáhlé podkapitole o Kornelové autorce pracuji s jejími vlastními literárními díly a překlady, kde je možné naleznout i citace z děl, ať již jejich původních děl nebo překladů, protože považuji za důležité vidět přímo část její práce. Rovněž zde pracuji i s další odbornou literaturou, zejména s knihou *Česká literatura od počátků k dnešku*⁸.

Konkrétním dopisům je pak zasvěcena celá další kapitola. V ní se podrobněji věnuji časovému horizontu dopisů. Nejstarší dochované dopisy jsou ze 30. let 20. století a naopak v 70. letech 20. století je cítit znatelný úbytek dopisů, což Kornelová sváděla na postupné zrakové oslabení. Ve druhé podkapitole se pak věnuji odesílatelům dopisů, kde nechybí samozřejmě kousky citovaných dopisů, které pro kontext diplomové práce považuji za velice důležité a cenné. Jsou krásné svými obsahy, často plné podpory a porozumění, sdílení stejného profesního údělu. Nacházíme v nich plno vřelosti, otevřenosti a přátelství. Samozřejmostí je i vytříbený styl psaní, kde vidíme krásu českého jazyka.

Sedmou kapitolou je pak závěr, kde se snažím zhodnotit přínos mé diplomové práce. Poukazuji na to, že Kornelová především bravurně dokázala vybrat hlavní hrdinku Elišku Přemyslovnu pro svá díla, se kterou se tehdy mnoho lidí dokázalo ztotožnit. Lid i Eliška Přemyslovna stáli v době svých životů na zlomové hranici, kde se museli vypořádat s tím, co jim život připravil. Ani díla pro děti a překlady ale nezaostávají za historickými romány Kornelové.

Následuje obrazová příloha. Její součástí jsou především fotografie Kornelové, kterých jsem získala poskrovnu, fotodokumentace z její pracovny atd. Nutno podotknout, že i málo těchto fotografií je velice důležitých.

⁸ LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Lidové noviny, 2008. Česká historie, sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8.

2. Osobní fond Marie Kornelové Hrubéšové

Na jméno Marie Kornelové jsem poprvé narazila v Městské knihovně v Chrudimi. Osud dosud pro mne neznámé spisovatelky mne zavedl do Literárního archivu Památníku národního písemnictví, kam po její smrti uložil blízký přítel Kornelové Lumír Lánský její uspořádanou pozůstalost. Jednalo se o zhruba 25 kartonů, které v době mého bádání nebyly ještě zpracované. I proto byla možnost nahlédnutí do nich omezena. Z těchto materiálů se stal hlavní nosný pilíř diplomové práce.

Tato kapitola má tři podkapitoly. V první podkapitole se zaměřím na podstatu women's history a gender studies. Je důležité zmínit, že bádání o ženách bylo dlouho opomenuto, a je podstatné zde tento vývoj nastínit. Zabývám se zde vstupem žen do dějin, které byly dlouho dobu pouze mužskou záležitostí, ale také propojením women's history s gender studies.

Následuje podkapitola o historické biografii, která je podstatou mé diplomové práce. Věnuji se tam především tomu, co je podstatou a cílem historické biografie, jaký byl její vývoj u nás. Zmiňuji zde především přechod od biografii, které si zasluhovaly původně pouze velké osobnosti veřejně známé k těm „méně známým“.

V poslední podkapitole se následně snažím rozebrat mou práci s prameny a osobním fondem Marie Kornelové. Zhodnotím především osobní fond, který se stal nejdůležitějším zdrojem informací k diplomové práci, ale i další materiály, se kterými jsem pracovala, a které se staly součástí mé diplomové práce.

Informace o Marii Kornelové jsem získávala především z již zmiňovaného Památníku národního písemnictví, kde je osobní fond Hrubéšové. Památníku patří můj velký dík za to, že mi umožnili do nezpracovaného fondu nahlédnout a pracovat s ním. Jako další jsem využila vlastní publikace Marie Kornelové, které psala, a stejně tak jsem pracovala i s knihami, které překládala. Dále jsem navštívila Regionální muzeum v Chrudimi. Tam mají složku, která obsahuje především články o Kornelové. Ta ovšem nepřináší žádné závratné novinky ohledně jejího života, většinou jsou tam pouze ucelené články, které jsou dostupné i ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové. Takové články, které byly dostupné v novinách, jsem rovněž využila. Jednalo se především o recenze jejích děl a překladů. Články o Kornelové vycházely hlavně u příležitosti nově vydané knihy a k jejím narozeninám, případně jako vzpomínky na ni k nedožitým jubileím.

Posledním obsáhlým zdrojem informací byl Státní okresní archiv v Chrudimi. Archiv mi umožnil nahlédnout do dlouho nepřiblížené oblasti Mariina působení na obchodní akademii

v pozici učitelky. Absenci osobních deníků jsem nahradila korespondencí, která je v osobním fondu Kornelové velice obsáhlá a dobře uschovaná.

2.1 Women's history a gender studies

Women's history si své místo coby dějiny žen nachází v 70. letech 20. století ve Spojených státech amerických a v západní Evropě. Tyto začátky jsou spojeny s druhou vlnou feminismu. Ta se ve velké míře dostala na akademickou půdu. V rámci sociálních dějin, dějin každodennosti a podobných disciplín se začíná rozvíjet bádání o ženách z historického hlediska. Ženy, to byla skupina, která byla zanedbaná, protože tehdy byly preferovány především politické dějiny, a ženy byly opomíjené a neviditelné. Vidět tak byli především muži, kteří zaplňovali stránky učebnic.⁹

Přišel tak čas, kdy se ženy dostaly do historie, a začaly být psány také jejich dějiny. Důraz byl kladen zejména na to, že ženy měly jiné životní zkušenosti oproti mužům. Ženy vnímaly dané události jinak a ze svého hlediska. Kategorie žen byla brána jednotně. Vytvořila se iluze, že ženy jsou sociální skupina, kde neměl být brán zřetel na jejich třídní příslušnost, nemělo se ohlížet na rasu a věkové složení této ženské skupiny. Tohle kritizovaly především dámy jiné barvy pleti. Poukazovaly na to, že dějiny žen nově tvořily ženy, které pocházely ze střední třídy a byly to bělošky. Nedostával se tak prostor pro ženy s jinou barvou pleti a z nižšího postavení. Taková historie žen tedy měla značné trhliny.¹⁰

Gender history, který přichází v 80. letech 20. století, tak měl přinést komplexní pohled na tuto problematiku. Gender chtěl odlišit pohlavní diference od biologického pohlaví člověka. Společnost v průběhu času dávala svým členům určité normy chování v rámci feminity a maskulinity právě podle jejich daného pohlaví. Jednalo se o oblékání, gesta, záliby, schopnosti, ale také o společenské zařazení. Systémy tlačily na konkrétního jedince od jeho narození. Genderová identita se konstruuje celý život daného jedince. K tomu se vážou genderové stereotypy. To jsou představy o tom, jak by měl vypadat muž a žena.¹¹

⁹ Srov. NEČASOVÁ, Denisa: Dějiny žen či gender history? Možnosti, limity, východiska. Nečasová, Denisa. In: Dějiny - teorie - kritika / Praha : Masarykův ústav - Archiv Akademie věd ČR 5, č. 1, (2008.) s. 81-102. Strana 83.

¹⁰ Tamtéž, strana 83-85.

¹¹ Srov. NEČASOVÁ, Denisa: Dějiny žen či gender history? Možnosti, limity, východiska. Nečasová, Denisa. In: Dějiny - teorie - kritika / Praha : Masarykův ústav - Archiv Akademie věd ČR 5, č. 1, (2008.) s. 81-102. Strana 85-87.

Bylo by ale chybné spojovat gender bádání pouze s ženami. Své místo v gender studiích nacházejí i queer teorie a prostor zde má samozřejmě i maskulinita. Spojovat gender history jenom s ženami je zavádějící a chybné. Gender tedy využívá i historiografie. Maskulinita a feminita se v průběhu dob odlišovala. Gender se dá zařadit na stejnou úroveň sociálních vztahů, stejně jako třída nebo rasa. Z genderu se stává analytická kategorie, pomocí níž můžeme pohlížet na různé oblasti společnosti, případně na společnost jako takovou.¹²

Gender history stejně jako dějiny žen využívají širokou škálu dostupných pramenů. Nepřicházejí s novými speciálními prameny. V těchto směrech bádání jsou preferovány především ego-dokumenty. To může být spojeno rovněž s tendencí, kdy se do historiografie dostávají „obyčejní“ lidé.¹³

Historie byla stavěna tak, že ji dříve tvořili především muži. Původní práce o ženách vycházely z oblasti emancipace a boje za politická práva. Pocházely z pramenů, které byly snadno přístupné, a to především z tisku a policejních protokolů. Nelze nalézat paralelu mezi ženskou otázkou a otázkou feminismu. Ženská otázka se zabývá především postavením žen ve společnosti, vztahu s muži apod. Feminismus je spojen s ideologií. Nelze minulost vnímat jako diskriminaci žen.¹⁴

Žurnalistika se postarala o životopisné medailonky slavných žen z minulosti. Na vědeckou monografii ohledně ženského tématu se muselo čekat do prvních desetiletí 20. století.¹⁵ Během německé okupace vzniklo dílo *Královnny, kněžky a velké ženy české*¹⁶, kde je 59 monografických studií o ženách - od svaté Ludmily po Boženu Benešovou. Editorem a autorem některých portrétů byl Karel Stloukal a přiznal, že jako autorky se snažil zařadit i ženy. Nakonec se účastnilo kolektivního díla 11 autorek. Dílo nakonec bylo ale vydáno později.¹⁷ Následoval úhor a až 60. léta dovolila nahlédnout do dění v západoevropské historiografii. Tady se při soustředění na dějiny rodiny nachází místo i pro ženy.¹⁸

Po listopadu 1989 k nám přichází vlna feminismu. V 90. letech vznikají původní studie, které se hlásí k women's history. V této době přestalo být slovo „feministka“ vnímáno jako

¹² Tamtéž, s 91.

¹³ Tamtéž, s 97.

¹⁴ Srov. LENDEROVÁ, Milena. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1, strana 7-8.

¹⁵ Tamtéž, s. 11-12.

¹⁶ STLOUKAL, Karel. *Královnny, kněžny a velké ženy české*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1940, 590 s.

¹⁷ Srov. LENDEROVÁ, Milena. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1, strana 11-12.

¹⁸ Tamtéž, s. 12-13.

dehonestující označení žen, které nedokázaly přijmout submisivní postavení. Gender – chápán jako kulturní a historický konstrukt vyzývá k otázkám, jak byla v jednotlivých etapách historie konstruovaná feminita a maskulinita. Gender je označením pro sociální konstrukty pohlaví (neoznačuje biologické aspekty).¹⁹ Pohlaví je dáno biologicky, gender je svazek vlastností, které jsou té biologické podstatě přisuzovány sociálně a v průběhu vývoje historie se proměňuje. Pohlaví je dáno biologicky, gender je konstrukcí společenskou. Je spojován s očekáváním chování vázané na biologickou podstatu člověka.²⁰

V historickém kontextu se „gender“ objevil prvně na konferenci v Berkshire v roce 1974, kde ho prezentovala Natalie Zemon Davisová. Uvedla, že by se gender mohl stát předmětem studia stejně jako třída. Následoval článek od Joan W. Scott „*Gender. A useful Caegory of Historical Analysis*“ z roku 1986 a začal se pojem gender užívat více. Většinou ale ve spojení s kategorií ženy. Joan W. Scott přišla s alternativní možností výkladu dějin. Problematika pohlaví byla vložena do kontextu dějin politických, hospodářských, sociálních i kulturních.²¹ „*Gender definuje Joan W. Scottová ve dvou vzájemně spjatých rovinách: za první gender jako konstitutivní prvek sociálních vztahů, založený na vnímaných rozdílech pohlaví; za druhé gender jako prvotní způsob označování mocenských vztahů.*“²²

Gender přichází s myšlenkou, že se muži a ženy nerodí, ale musí se muži a ženami stát, tedy naučit se jednat v rámci toho jednoho a druhého pohlaví. To se následně váže na kulturu, která má své vlastní určité genderové role, které se pojí s formou jednání, mluvením, odíváním a vykonáváním určitých činností. Richard van Dülmen konstatuje, že není možné mít dějiny žen bez vztahu k dějinám mužů.²³

Denisa Nečasová se ve svém článku zaměřuje i na otázku, proč převažují dějiny žen nad gender history v našem českém historickém výzkumu. Dochází k názoru, že je zde patrná dlouhodobá velká absence výzkumu samotných žen. Literatura, která byla vydávána v západní Evropě a ve Spojených státech amerických, je plna dějin žen z 70. a poloviny 80. let 20. století.

¹⁹ Tamtéž, s. 12-15.

²⁰ Tamtéž, s. 16.

²¹ Tamtéž, s. 16.

²² LENDEROVÁ, Milena. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1, strana 16.

²³ Srov. LENDEROVÁ, Milena. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1, strana 17-18.

Tyto texty si vzaly za úkol zviditelnit ženy a vrátit je do historie. Reflexe a metodologické inovace jsou pak dalším možným krokem.²⁴

2.2 Historická biografie

Původně byla koncepce biografie v otázkách sociálních dějin opomíjena. Prvotně byly pro biografii vhodné osobnosti významné, které se podepsaly na veřejném životě. Důležitým faktorem byl úspěch nebo neúspěch osoby, o které biografie vznikala. Účelové biografické bádání ukazovalo například významné osobnosti v učebnicích pro studenty. To bylo velmi jednobarevné.²⁵

Podstatou při biografickém výzkumu se stala pro badatele skutečnost, že osoby se formovaly a formují na základě interakcí se svým okolím. Výzkum se přestal orientovat pouze na známé osoby, ale začal vyhledávat zapomenuté genie. Novinkou se stal typický zástupce, který představoval sociální skupinu, kterou určitým způsobem reprezentoval (statisticky, životním stylem, potřebami, názory, chování).²⁶

Biografie je žánrem odborné i krásné literatury. Je vymezena narozením a úmrtím konkrétní osoby. Jedná se v podstatě o rekonstrukci života.²⁷ Ve druhé polovině 20. století četly biografie především nejvyšší vrstvy. Výběr pro biografické zkoumání měl odpovídat momentální společenské poptávce. I dávno zesnulí lidé museli procházet kádrovou prověrkou, aby si svoji biografii zasloužili. Jednalo se především o státníky, straníky a významné osobnosti typu Jan Amos Komenský, dále spisovatelé z doby národního obrození atd. Po roce 1989 pak na řadu přišli i další lidé, kteří nemuseli za něco bojovat, ani něco budovat. I v současnosti je zájem o biografie, které jsou ovšem často přebity milostnými životy proslulých, zámožných lidí, často i zločinců. I v biografii odpovídá výběr poptávce.²⁸

Životopisy žen byly původně takovým doplňkem k biografii slavných mužů, případně se jednalo o jejich dcery, matky apod. Postava, která byla vybrána historikem, byla většinou

²⁴ Srov. NEČASOVÁ, Denisa: Dějiny žen či gender history? Možnosti, limity, východiska. Nečasová, Denisa. In: Dějiny - teorie - kritika / Praha : Masarykův ústav - Archiv Akademie věd ČR 5, č. 1, (2008,) s. 81-102. Strana 101-102.

²⁵ Srov. Vošahlíková, Pavla: *Místo biografie v sociálních dějinách*. In: Studie k sociálním dějinám 8, 2001, strana 54.

²⁶ Tamtéž, s. 55-56.

²⁷ Srov. LENDEROVÁ, Milena. *Dcera národa?: tři životy Zdeňky Havlíčkové*. Praha: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-349-2, strana 6.

²⁸ Srov. LENDEROVÁ, Milena. *Dcera národa?: tři životy Zdeňky Havlíčkové*. Praha: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-349-2, strana 9.

vyličeena bez negativních vlastností. Postupem času se pak neznámí lidé stali rovněž pozoruhodní, pomáhali tak nahlédnout do jednotlivých historických etap zevnitř.²⁹

Marie Kornelová je dnes poměrně neznámou spisovatelkou. Může za to minimum děl, které napsala, avšak jak bude patrné v následujících kapitolách, nebylo téměř možné, aby jich Kornelová napsala více. Je zároveň smolné, že při překladech děl není kladen důraz na překladatele, kteří díla přibližují do rodného jazyka. Zde by byla Kornelová nepochybně známější, neboť se překladatelsky podepsala na velkém množství celosvětově známých knih. Svou biografii si nepochybně zaslouží.

Kornelová se nestýkala příliš s lidmi, měla svůj vybraný okruh přátel, se kterými si spíše dopisovala. Přicházelo k ní mnoho dopisů od různých skupin lidí a často si k ní přicházeli pro radu, pro utěšení apod. Na její biografii je dobře vidět, jak se její život vypořádával s dobou, která na našem území byla velice nestabilní. Kornelová na situaci reagovala podle svých možností, ač nemohla dělat více, neboť byla omezena svým vrtkavým zdravím. Otázkou zůstává, zdali by se vypořádala s dobou jinak, případně nějak aktivně, kdyby nebyla neustále takto limitována.

Na jejím životním příběhu uvidíme, že skutečně není potřeba slavných osobností, které si žádá doba, aby byla napsána biografie, protože i „obyčejní“ lidé se s nastolenými podmínkami vypořádávají všelijak. Dějiny tedy nelze brát pouze povrchově, jak jsme se to učili především na základních a středních školách. Dějiny tvoří i „obyčejní“ lidé, kteří na nastalé situace reagují různými způsoby.

2.3 Prameny a osobní fond

O přístup k osobnímu fondu Marie Kornelové jsem žádala vedoucího archivu, protože fond je dosud nezpracovaný. Pozůstalost do Památníku národního písemnictví osobně dával blízký přítel Marie Kornelové pan Lumír Lánský po její smrti. On a jeho žena byli jedni z posledních přátel, které Kornelová před svou smrtí měla. Lánský se postaral o celou její pozůstalost, kterou poctivě sepsal, věnoval se pak i vzpomínkovým mozaikám na Kornelovou, které publikoval v Chrudimských vlastivědných listech. S manželkou rovněž byli ustanoveni jako dědicové po Kornelové.

²⁹ Tamtéž, s. 10-11.

Osobní fond čítal spoustu kartonů, zpřístupněna mi jich bylo osm. V kartonech, které mi nebyly zpřístupněny, jsou třeba koncepty děl a různé přípravné materiály k jejím dílům a překladům. Bohužel se nedochoval deník a ani není úplně známo, zda si Kornelová nějaký deník vůbec vedla. Co se ale dochovalo ve velké míře, je korespondence, jak odeslaná, tak přijatá. Část korespondence jsou pohlednice k svátkům, narozeninám, Vánocům, Velikonocům, životním jubileím, část korespondence jsou i odeslané a přijaté dopisy od 30. let do 70. let 20. století.

Korespondence odráží pisatele a příjemce dopisů, ale také zobrazuje danou společnost a aktuální čas. Dopis má svá pravidla a svou formu. Odesílatel dopisu ho píše většinou v pohodlí svého domova a dle jeho aktuálního rozpoložení. Prostřednictvím psaní dopisu pak pisatel nachází potřebnou úlevu, odpovědi dostává povzbuzení a podporu. Dopis je na rozdíl od deníku psán pro někoho dalšího. Adresovaná osoba je reálná, dopis je dialogem na velkou vzdálenost.³⁰

Na korespondenci Marie Kornelové se podepisuje i čas, první z dopisů jsou psány rukou, postupem času jsou více psány na stroji. Kornelová se ke konci svého života potýkala se zdravotními problémy, dlouhodobě pak bojovala s očima, což negativně ovlivňovalo i její tvorbu a mnohokrát si na to stěžovala v dopisech, že jí zrak postupně opouští. To se podepisovalo i na čitelnosti dopisů psaných rukou. Mnoho dopisů je duplicitních, připravovala si je rukou, škrtila v nich, přepisovala, nacházela nové a lepší myšlenky, formulace, a následně je přepisovala tzv. na čisto, buď na stroji nebo opět v ruce. Rukou jsou psány i její pokyny k pohřbu, které jsou uschovány v osobním fondu. Je z nich patrné, že šla na operaci a obávala se, že nedopadne dobře, a připravila i pokyny k pohřbu, kdyby při operaci nebo po ní zemřela. O obavách o svůj život může svědčit i fakt, že tyto pokyny napsala rukou, nikoliv na stroji, jak bylo jejím dobrým a častým zvykem. Dalo by se spekulovat i o tom, že pokyny byly psány narychlo, možná i mimo pohodlí jejího domova. Operace dopadla dobře a Kornelová zemřela až za dalších pět let.

Dopisy se dochovaly v různých podobách. Od kratičkových textů a sdělení, po sáhodlouhé líčení všelijakých pocitů, starostí, trable a radostí. Kvalita je znát i na papíru. Některé dopisy se dnes již rozpadaly v ruce, papír byl tenký, někdy skoro až průhledný. Část dopisů je hodně osahaná, jejich přehyby se trhají. Poměrně mnoho dopisů je ve špatném fyzickém stavu. Mají zohýbané rohy, kusy jsou třeba odtržené. Jiné dopisy jsou zase na papíře velice kvalitním

³⁰ Srov. KUBEŠ, Jiří a Milena LENDEROVÁ. *Osobní deník a korespondence - snaha o prezentaci, autoreflexi nebo (proto)literární vyjádření?*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2004, 81 s. Sborník vědeckých prací Univerzity Pardubice. ISBN 80-7194-650-8. Strana 25.

s vysokou gramáží. Okruh pisatelů je opravdu široký. Psali jí její bývalí žáci, které učila na obchodní akademii v Chrudimi, obdivovatelé, kteří znali její knihy a posílali jí lístky na autogram nebo danou knihu přímo k podpisu, kolegové z doby, kdy učila na obchodní akademii v Chrudimi, přátelé z oblasti divadla, kde byla ve svém rodném městě ochotnicí. Nejvíce jí ale psali přátelé (především spisovatelé, kteří znali úděl tohoto povolání), jejichž osudy můžeme prostřednictvím dopisů taktéž sledovat. V dopisech řešila i pracovní záležitosti s nakladatelstvími. Nenajdeme v nich ale téměř vůbec korespondenci rodinnou.

Většinu z dopisů provází stesky na Mariino zdraví, které jí provázely obrovskou částí života. Dalo by se říci, že nejvíce o ní věděli dva její přátelé, a to shodou okolností partneři, kteří spolu část života prožívali. Jedná se o spisovatelku Helenu Šmahelovou a spisovatele Jaromíra Johna, vlastním jménem Bohumila Markalouse. Helena Šmahelová se po smrti Jaromíra Johna provdala za Pavla Trosta, jazykovědce a literárního vědce. Dalo by se říci, že Šmahelová a John o ní věděli nejvíce, alespoň co mohu z dochované korespondence soudit. Hodně se jim svěřovala, byli si navzájem rádcí, ač je od sebe v různém časovém období dělily buď menší, nebo naopak větší vzdálenosti. Všichni tři byli spisovatelé, takže je pojil vzájemný zájem a pracovní náplň. Jaromír John jednu dobu pobýval ve Slatiňanech, které jsou velice blízko Chrudimi, a kde podle dopisů bývalo Kornelové dobře, když se do Slatiňan vypravila. Pro Johna byla Kornelová rovněž dobrou přítelkyní a rádkyní. Pomáhala mu s korekturami jeho děl, které jsou čtenářům známy i dnes a zařadily se mezi klasická díla české literatury.

V těchto dopisech nacházíme hlavně prožitky „obyčejného člověka“ v průběhu doby. V korespondenci pak vidíme i to, že byla pro mnoho lidí vrbou, u které se chtěli vyzpovídat, na kterou se obraceli, když jim bylo teskno a nevěděli si rady. Zdá se, že se s lidmi mnoho nestýkala osobně, ale neváhala podat pomocnou ruku prostřednictvím dopisů.

Jako další pramen jsem použila její vlastní literaturu. Zajímalo mne, jakým stylem psala a o čem psala. Jednalo se o dva druhy témat, a to o literaturu pro děti a historické romány. Hrdinkou jejích historických románů se stala matka Karla IV. Eliška Přemyslovna, která se provdala za Jana Lucemburského. Období před onou svatbou se právě Kornelová věnuje ve svém literárním debutu *Svatební jízda*. Později pak napsala i pokračování *Proměny*, kde zachycuje, jak se Eliška vyrovnávala s rolí vdané paní, kdy na jejích bedrech leželo po smrti jejího bratra Václava III. (následníka trůnu) pokračování přemyslovského rodu po přeslici. Kornelová se nevěnovala tématům, která si žádala doba, nepsala budovatelský román, nepodbízela se a s psaním literatury přestala v době, kdy jiní autoři byli nuceni psát tendenčně a jejich tvorba byla bedlivě sledovaná. V této době se zaměřila na překlady.

Absence deníku ztížila práci v tom smyslu, že nemám k dispozici mnoho vzpomínek, názorů a dojmů, které by vycházely přímo z Mariina pera. Dopis odesílala s vědomím, že bude čten adresátem, deník by si psala pro sebe a je možné, že by v něm zachytila jiné prožitky než ty, o které se chtěla podělit. Vycházím tak z přijaté korespondence, kdy odesílatelé reagují na to, co jim Marie sdělovala, a existuje i menší množství dochovaných dopisů odeslaných.

Mimo Literárního archivu Památníku národního písemnictví jsem spolupracovala i s Regionálním muzeem v Chrudimi, Studijní a vědeckou knihovnou v Hradci Králové, Městskou knihovnou v Chrudimi a Státním okresním archivem v Chrudimi. Nejvíce informací o Marii Kornelové jsem načerpala především v Literárním archivu PNP v Praze. Mezi další zdroje informací pak patřily články, které byly o Kornelové v průběhu jejích aktivních tvůrčích let vydány. Velké množství takových článků ale vyšlo i po její smrti, o což se zasloužil hodně Lumír Lánský, který její jméno nenechal upadnout v zapomnění. Uceleným dokumentem o Kornelové byla z pera Lánského především *Vzpomínková mozaika*, která vycházela postupně na etapy ve Chrudimských vlastivědných listech. Obsahoval jak soupis bibliografie, jejích děl, překladů, dále pak stručný životopis a hlavní myšlenky. V osobním fondu bylo mimo dopisů i mnoho jiných zajímavých dobových dokladů. Jednalo se o různé listiny, vysvědčení, průkazky, doklady, zprávy ze zaměstnání atd.

V Regionálním muzeu v Chrudimi je složka, kterou patrně sestavoval Karel Sokol, distributor knih nakladatelství Družstevní práce, jehož byla Kornelová členkou. Složka zčásti obsahuje přijatou korespondenci a pohledy od Marie Kornelové adresované právě Karlu Sokolovi. Většina z nich se váže k novému roku, některé k narozeninám. Karel Sokol si uschoval i články, které psal on sám o Marii Kornelové, ale jsou ve složce i články jiných autorů. Napsal také článek k jejím nedožitým 70. narozeninám, kde vzpomíná na doby, kdy s Kornelovou sedávali při šálku kávy a věřili, že jednou skončí chmurné období, a bude zase lépe.³¹ Ve složce se dochovaly i fotografie, u kterých ale chybí jakákoliv datace.

Ve Státním okresním archivu v Chrudimi jsou uloženy dokumenty týkající se školství v Chrudimi. Prostřednictvím archivu jsem měla možnost pracovat s vysvědčeními Kornelové ze státního reálného gymnázia, kam přestoupila z městského dívčího lycea. Je tam také fond obchodní akademie, kde Kornelová pracovala. Vyžádala jsem si výroční zprávy, z nichž je patrné, co vyučovala Kornelová na škole, v jakém rozsahu, jak postupovaly její nepřítomnosti

³¹ Regionální muzeum v Chrudimi, složka Marie Hrušešové-Kornelové, č. 470/86.

ve službě. Mnoho se dozvídáme i o jejích mimoškolních aktivitách ještě v době, kdy jí to zdraví dovolovalo.

3. Ženy v českých zemích od začátku do 70. let 20. století

V kapitole se budu věnovat postavení žen v průběhu 20. století. Budu se snažit zachytit ženu v manželství, rodině, společnosti, společně s cílem dosáhnout zrovnoprávnění žen s muži. Zmíním jejich práva, povinnosti a další okolnosti, které formovaly životy žen. Zde je nutné se zaměřit také na vývoj v 19. století, který pak utvářel prostředí pro ženy ve 20. století. Jednou z podkapitol je také obraz žen učitelek.

Marie Kornelová se narodila v roce 1909 a zemřela v roce 1978. Zaměřím se tedy na toto období. Jak se společnost vyvíjela, měnilo se i postavení ženy v různých sférách. Prostor a různé okolní vlivy utvářely život každé ženy. Prostorem pro ženu se stávala její domácnost, která měla být vždy v pořádku. Domácnost ženu reprezentovala a měla vždy vřele vítat muže, který se vracel z práce. Náplní ženských životů byla původně výchova dětí a zachování kontinuity rodu.

Na utváření dítěte mají vliv oba rodiče. Na výchovu dětí má velký vliv otec, který rodinu zajišťuje a podle dostupných finančních prostředků a společenského postavení rodiny se dostává dítěti určitá úroveň jeho zajištění. Odvíjí se od toho pak možnost vzdělávání a rozvoje dítěte. Marie Hrubešová vyrůstala v rodině studovaného člověka, doktora práv Josefa Hrubeše, který pracoval jako vrchní rada zemského soudu. V jeho šlépějích pak pokračoval jeho syn Josef, který vykonával svoji práci na Slovensku, jehož život ale předčasně vyhasnul na popravišti. Většinou dívky tíhnou spíše k matce a synové k otci, což je u Hrubešových v mužské linii patrné.

Bohužel se nedochovaly vzpomínky Kornelové na její rodiče, dětství a vzdělání, což je obrovská škoda. I to mohlo pomoci k obrazu rodiny v počátku 20. století. A proto se v této kapitole zaměřím na postavení žen, aby bylo patrné, jak se podepisovaly na ženách dobové možnosti a jejich postavení.

3.1 Žena v manželství, rodině a ve společnosti

Žena byla vždy vázána na muže v různých životních etapách. Nejprve je žena dcerou nějakého muže, případně sestrou, později se stane manželkou, následně pak matkou, tetou, babičkou. Neustále je tedy žena stavěna do područí daného muže, který určoval její životní roli, případně postavení. Svatba byla důležitým přechodovým rituálem, kdy se žena ze své rodiny přivdala do domu muže. Novomanželé tak přecházeli ze stavu svobodných do stavu ženatých/vdaných. Při výchově dětí pak měla matka důležitý vliv na jejich rozvoj. Veškeré

činnosti, které žena ovládala, měla zvládat v prostředí své domácnosti, kde jí měly usnadnit dennodenní počinání. Ženám se ještě v polovině 19. století dostávalo základního vzdělání, jejich úkolem bylo hlavně být pobožná a vést k tomu i své děti.

Emancipace žen začala v 60. letech 19. století. Jednalo se hlavně o hospodářské osamostatnění a vzdělání žen.³² Od poloviny 19. století se zlepšují vyhlídky na dívčí vzdělání, které začíná procházet výraznou proměnou.³³ Od 80. let 19. století začala Eliška Krásnohorská připravovat založení dívčí střední školy. Povedlo se jí založit spolek Minerva. Ten spravoval a financoval dívčí gymnázium v Praze od roku 1890.³⁴ Minerva ale coby soukromá škola neměla možnost vydávat maturitní vysvědčení, které by mělo klauzuli, jež by dívky opravňovala ke studiu na univerzitách. V roce 1895 bylo možné, aby dívky maturitní zkoušku skládaly na Akademickém gymnáziu, a v roce 1908 se získáním práva veřejnosti dostala Minerva i právo maturity.³⁵

V roce 1897 se ženy poprvé objevily na pražské filozofické fakultě, podmínkou ale bylo, že musely mít vykonanou maturitní zkoušku. Po dostudování v roce 1900 pak působily většinou na dívčích středních školách. Od roku 1900 mohly ženy studovat lékařství, naopak na práva byly první studentky přijaty v roce 1918, v roce 1920 i na ČVUT.³⁶

Získání vzdělání znamenalo pro ženy velký posun vpřed. Nyní mohly začít pracovat a stát se nezávislé na mužích. Vymanily se tak z prostředí domácností a už jejich životní náplní nemusela nutně být starost o domácnost a výchova dětí. Kornelová díky tomuto dlouhému vývoji mohla žít svůj život nezávisle na mužích, protože byla studovaná a vzdělaná, a dokázala si zajistit finanční prostředky pro své živobytí.

3.2. Volební právo

Dalším krokem k osamostatnění žen bylo v historickém vývoji získání volebního práva. Ženy chtěly volit a být voleny. Pokud by byly voleny, dostaly by se mezi ryze mužskou sortu společnosti a byly by zcela na jejich úrovni nejen vzděláním, ale také možnostmi rozhodovat o

³² Srov. BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0248-3, 40 strana.

³³ Srov. BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Libri, 2005, 175 s. Gender sondy. ISBN 80-7277-241-4. Strana 32.

³⁴ Tamtéž, s. 130.

³⁵ Srov. LENDEROVÁ, Milena. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1, strana 436.

³⁶ Tamtéž, s. 441-2.

veřejných věcech. Znamenalo by to také, že by byly blíž k prosazování ženských otázek. Za získání práva volit hodně bojovala Františka Ferdinanda Plamínková a Alice Masaryková.

Ženy za své volební právo bojovaly nenásilně. Sepisovaly petice, snažily se kontaktovat politiky a publikovaly v časopisech pro ženy.³⁷ Hodně žen, které volaly po volebním právu, byly aktivistky, které se následně staly političkami nebo senátorkami v období mezi válkami. Prvně mohly ženy volit do poslanecké sněmovny rakouského parlamentu v roce 1907, kdy došlo k zavedení rovného volebního práva.³⁸

Hlavním problémem bylo, že stát znemožňoval ženám volit, protože volby byly výsadou těch, kdo plnili brannou a daňovou povinnost, a to ženy nebyly. Argument žen, proč by bylo dobré je přijmout do politiky, zněl, že by do politiky vnesly svou přirozenou mravnost a ušlechtilost a vyvážily by mužský prvek v ní.³⁹

Zlom nastává s přijetím Washingtonské deklarace, kde jedním z bodů bylo ustanovení následující: „*Ženy budou postaveny politicky, sociálně i kulturně na roveň mužů.*“ Ústava nově vzniklého samostatného československého státu z roku 1920 tomu daly zapravdu. Ženy se mohly více podílet na politickém životě. Volební právo bylo stejné pro všechny bez rozdílu pohlaví a původu. Ženy tak mohly volit a být voleny. Mohly vstupovat do zastupitelských sborů i parlamentu. Dosáhly po desetiletí toho, co požadovaly.⁴⁰

3.3 Ženy jako učitelky

V 60. letech 19. století se mění situace ohledně žen. Rostly počty žen, které zůstaly neprovdány v nejlepším věku, které patřily ke střední vrstvě. Byly to většinou dcery úředníků, učitelů a podobně. Nebylo by společností přijatelné, aby pracovaly rukama. Nepříliš movitá rodina nemohla zajistit dostatečné věno, které by takovým dívkám mohlo poskytnout dobrou budoucnost.⁴¹

Ženy se od poloviny 70. let 19. století dostávají na pozice intelektuální, a tudíž i k učitelké profesi. Původně dostávaly méně kvalifikovaná učitelská místa kvůli nemožnosti

³⁷ Srov. LENDEROVÁ, Milena. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1, strana 459.

³⁸ Tamtéž, s. 460.

³⁹ Tamtéž, s. 461.

⁴⁰ Tamtéž, s. 464.

⁴¹ Srov. Perpetuum: *Celibát učitelek* [online]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://perpetuum.cz/2016/09/celibat-ucitelek/>

studovat na vysoké škole. Stejně jako ve všech sférách, kam ženy mezi muže vstupovaly, bylo na ženy nahlíženo nelibě. Stávaly se pro muže učitele velkou konkurencí. Postupem času vznikl celibát učitelek. Žena učitelka se zavázala, že bude žít život bez manželství. Pokud by se učitelka vdala, ihned by ztratila své pracovní místo a také nárok na důchod. U nás byl celibát zaveden v roce 1870 na území Čech, v roce 1901 ve Slezsku a v roce 1905 na Moravě.⁴²

Celibát učitelek byl zrušen v roce 1919. Důležitými byly dva zákony, které se týkaly učitelké profese, a to zákon z 23. května 1919 o platové paritě učitelů a z 29. dubna 1920, který se zabýval obsazováním učitelských míst. Díky tomuto zákonu se stalo rozhodujícím kritériem kvalifikace a také délka praxe, jakou učitel měl.⁴³

Učitelská profese patřily k těm, které byly považovány za vhodné pro ženy. Původně ale bylo málo žen, které se této profesi věnovaly. Děti byly svěřovány učitelům.⁴⁴ Velké procento žen učilo na dívčích školách, méně pak na obecných školách smíšených a chlapeckých. Předsudek proti ženám byl takový, že ženy nedovedou udržet kázeň a autoritu. To odstranila až první světová válka, kdy učitelky zastupovaly své mužské protějšky, kteří odcházeli na frontu. Ujímalý se všech ročníků obecných a měšťanských škol. Po skončení války vracely svá místa mužům přicházejících domů.⁴⁵

Úvazky měly na třicet hodin týdně, což souviselo s potřebami školy. Příprava pak obsahovala i kontroly a opravy prací, zajišťovaly i učení ženských ručních prací. V jejich kompetenci bylo i organizování divadelních školních představení, vedly hudební a výtvarné kurzy. Angažovaly se často ve spolcích a v charitativních organizacích. Usilovaly také o zrovnoprávnění ženy. Prázdninovou náplní bylo cestování a byly činné i literárně.⁴⁶ Za první světové války se mimo jiné účastnily i pomoci v nemocnicích, školily se jako zdravotnice, pomáhaly zásobovat obyvatelstvo, vedly administrativu na úřadech, uplatňovaly se v širším spektru a ukazovaly na své organizační dovednosti.⁴⁷

Pokud učitelka měla vstoupit do stavu manželského, tak si nemohla vzít za muže většinou nikoho, kdo se živil řemeslnou nebo jinou činností, která vyžadovala pohyb z místa na

⁴² Srov. Perpetuum: Celibát učitelek [online]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://perpetuum.cz/2016/09/celibat-ucitelek/>

⁴³ Srov. SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 219 – 220 strana.

⁴⁴ Srov. LENDEROVÁ, Milena. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1, strana 428.

⁴⁵ Tamtéž, s. 430-431.

⁴⁶ Tamtéž, s. 431.

⁴⁷ Tamtéž, s. 432.

místo. A tak bylo velice běžné, že se životním partnerem učitelek stal právě učitel. V roce 1919 přichází zrušení celibátu učitelek. Manželé ale měli problém najít v jednom místě práci pro oba. Hospodářská krize 30. let komplikovala rovněž život, protože došlo k návrhu zkrátit vdaným učitelkám plat, následně mohlo dojít k tomu, že budou propouštěny z práce. Kvůli tomu učitelky přemýšlely o rozvodu, aby bojovaly proti útoku státní správy. To se ale mohlo dobře využít jako zástěrka pro nefungující manželství. Přelom 19. a 20. století se nesl v duchu snahy dosáhnout vyrovnání v platu u mužů a u žen. V roce 1870 bylo ustanoveno, že žena bude mít 80% výdělků z platu učitele-muže. V roce 1914 tak došlo ke zrovnoprávnění, ale zase zbavil ženu příspěvku na bydlení, který dostávali především ženatí učitelé.⁴⁸

Existoval i drahotný příspěvek přiznaný v roce 1916, kdy se jeho výměra vázala na počet dětí, které učitel/ka zaopatřoval/a. Ostatní členové rodiny, které učitelé vyživovali, nebyli bráni v potaz. Problém spočíval i v tom, že ženy měly problém v kariérním žebříčku. Učily nižší třídy a postup v kariéře nebo stanutí na jeho vrcholu byl omezený. Větší šance se jim naskytla na dívčích školách. Zde hrálo ve prospěch žen učitelek především to, že se jako ženy mohou lépe vcítit do dívčích pocitů.⁴⁹

Malý školský zákon z roku 1922 řešil otázku obsazování učitelských pozic. Polovina míst na školách měla být obsazena učitelkami, druhá polovina učiteli. Na dívčích školách měly přednost učitelky, na chlapeckých měli být za katedrou muži. U škol smíšených to bylo bráno jako volná soutěž mužů a žen. Restrikční zákon z roku 1925 měl zařídit radikální snížení počtu učitelů, a tím pádem i rušení škol a zmenšování tříd.⁵⁰ Takové nařízení mělo za následek, že postihovalo nejstarší členy, anebo nemocné členy sboru. Učitelky to vnímaly jako útok proti nim, viděly v tom ohrožení rovnoprávnosti pohlaví, které bylo zaručené ústavou.⁵¹

Na začátku 30. let 20. století se v souvislosti se světovou hospodářskou krizí objevovaly snahy o zlegalizování propouštění vdaných žen z veřejné sféry. Měl je uživit jejich výdělečně činný muž. Jeden z návrhů byl takový, že žena směla pracovat, pokud její muž vydělával méně než 1.000,- korun. V roce 1938 vyšel návrh ministerstva vnitra, který počítal s propouštěním vdaných zaměstnankyň z veřejných služeb bez ohledu na sociální poměry. Nárok na penzi měly jenom ženy ve věku nad padesát pět let. Učitelky, které učinily dobrovolný odchod ze služby, neměly mít nárok na žádné odškodnění. Na skutečné propouštění pak přišlo v roce 1939. Tyto

⁴⁸ Srov. LENDEROVÁ, Milena. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1, strana 432 – 433.

⁴⁹ Tamtéž, s. 433.

⁵⁰ Tamtéž, s. 433.

⁵¹ Tamtéž, s. 434.

ženy pak měly dokládat výši manželových příjmů. Kdyby rodina byla odkázána pouze na plat ženy, nesměla být propuštěna. Důvodem, proč se tato nařízení provádělo bylo především to, že měly ženy uvolnit místa pro evakuované učitele z pohraničí. Došlo opět ke stereotypu, kdy ženy měly zůstat závislé na mužově platu a na úsporách rodiny. Společnost to přijímala lépe než nezaměstnaného živitele rodiny. Ani středoškolské vzdělání nebylo zárukou proti diskriminaci žen v pracovním procesu.⁵²

⁵² Srov. LENDEROVÁ, Milena. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1, strana 434-435.

4. Co formovalo Marii Kornelovou?

Tato kapitola pojednává o událostech, které se děly za života Marie Kornelové. Ty formovaly nejen její život, ale také život všech dalších obyvatel našich zemí, kteří se s tím museli vypořádat. Kornelová nebyla ve veřejném životě nějak činná, ale události, které se děly kolem, ovlivňovaly její život a literární tvorbu.

V první řadě přiblížím dobu, ve které Kornelová žila a tvořila. Zaměřím se tedy na začátek 20. století a od doby jejího narození do roku její smrti. Následující kapitola bude pojednávat o školství. Tomu Kornelová věnovala velkou část svého života, proto se zaměřím na období, kdy sama studovala ve svém rodném městě a následně v Praze, kde i začala učit, ale pak se zpět přesunula do Chrudimi, kde vyučovala na obchodní akademii. Školství procházelo různými proměnami, zasahovaly do něho války, zejména druhá světová válka, kdy se prostory škol využívaly pro potřeby vojáků, a studenti museli jít stranou a hledaly se alternativní prostory pro výuku.

V poslední podkapitole se budu věnovat městu Chrudim, jak se proměnilo během života Kornelové a jaký vliv měly dobové okolnosti na její obyvatele. Kornelová byla ochotnickou divadelnicí, proto i divadlo v Chrudimi nachází v diplomové práci své místo. Zaměřím se také na školství právě v Chrudimi. Kornelová byla i členkou Sokola, proto i tato tělovýchovná jednota nalézá v práci prostor. Do této kapitoly zařazuji také literární situaci v Chrudimi, protože jak bude patrné, pocházelo odtud několik významných autorů své doby. Za podstatné považuji také zmínit různé spolky a organizace, které v tomto městě fungovaly, protože je velice pravděpodobné (avšak často nepodložené), že jejich organizovaných akcích a programů Kornelová účastnila.

4.1 Kontext doby

Následující podkapitoly chronologicky nastiňují hlavní události, které se děly v českých zemích za života spisovatelky Marie Kornelové. S takovými situacemi se musela vyrovnávat nejen ona sama, ale také ostatní obyvatelé. Zařazuji zde tedy hlavně události domácí, ale také ty zahraniční, které se následně odrážely na situaci u nás.

V následujících kapitolách, které se pak týkají života Kornelové, je patrné, že na události, které popisují v této kapitole, reagovala nejen ona a společnost jako taková, ale projevovaly se třeba i na školské půdě. Žáci obchodní akademie, kde Kornelová učila, se často

účastnili různých oslav, případně smutečních událostí, které navazovaly na události, které se objeví v této podkapitole.

Je důležité zmínit i hospodářskou situaci, protože z dopisů Kornelové je patrné, že se často potýkala s nedostatky některých surovin, zboží a konkrétních výrobků. I tato negativní stránka doby je v mé práci zachycena. Kapitola zachycuje i nástupy jednotlivých prezidentů. V dopisech na to Kornelová často reaguje a jak bude patrné z následujících kapitol, často se právě se školou účastnila držení smutku za zemřelé prezidenty, zejména pak za Masaryka a Beneše. Krom takových zásadních faktů historie přibližuji v této kapitole i stránku kulturní. Zapojuji sem tedy obraz literatury, která reagovala na svoji současnost.

4.1.1 Po první světové válce

Na českých zemích se z počátku 20. století podepsala první světová válka. Došlo k velmi výrazným válečným ztrátám a vznikl svobodný československý stát. Po dvaceti letech byla existence republiky přerušena šestiletou nacistickou okupací. V průběhu změn politických a společenských se měnily podmínky pro život obyvatel českých zemí.⁵³

Kvůli válkám byl zoufalý nedostatek některých potravin. Obecně byla výroba podrobena potřebám války. Nastaly tak poruchy v zásobování obyvatelstva. Díky válečné blokádě byla říše odkázána na vlastní zemědělskou produkci. Muži odcházeli na frontu, proto ubýval počet pracovních sil. Vláda zavedla povinný výkup obilí, masa a brambor. K tomu měl také sloužit Válečný obilní ústav a výkupna dobytka. Na jaře 1915 bylo zřízeno přidělové hospodářství – pro potraviny, uhlí, textil a další důležité věci. Rozvíjel se i černý trh. Při vypuknutí války se zhroutily dosavadní české politické koncepce a programy. Hledala se nová východiska.⁵⁴

4.1.2 První republika

V roce 1918 se se vznikem Československa měnily podmínky pro rozvoj kulturního života. Česká kultura byla v kontaktech s evropskými centry kultury, jako byly Paříž, Mnichov, Berlín nebo Londýn. Vznikla řada staveb – přestaven byl Pražský hrad, dostavěna byla katedrála svatého Víta, budovaly se úřady, banky, školy, instituce (jak hospodářské, tak kulturní), dále

⁵³ Srov. FIALOVÁ, Ludmila. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Praha: Mladá fronta, 1996, 399 s., fot. příl. ISBN 80-204-0283-7. Strana 312

⁵⁴ Srov. PÁNEK, Jaroslav a Oldřich TŮMA. *Dějiny českých zemí*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1544-8. Strana 300

také pomníky, sochy a další věci, které měly důstojně reprezentovat nově vzniklý stát. V literárním světě se střetávala stará generace zastoupená například Aloisem Jiráskem, Antalem Staškem, stejně jako vyvrálí autoři z České moderny – Josef Svatopluk Machar, František Xaver Šalda apod. a další stoupenci naturalismu i buřiči.⁵⁵

Témata literatury reagovala především na nedávný válečný zážitek, ze kterých vystupuje do popředí hlavně dílo Jaroslava Haška – *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*, svou literaturu psali i legionáři, kteří zobrazovali zážitky československých účastníků bojujících v Rusku. Zájem vzrostl také o divadlo. Mimo Národní divadlo se rozvíjely soubory i na jiných scénách nejen v Praze, ale také v Brně, Plzni, Olomouci, na Kladně apod. Oblíbené mezi lidmi byly také kabarety a ochotnické spolky.⁵⁶

Výroba v roce 1929 překročila tu předválečnou o 40 %, zemědělská produkce o 28 %. Ve výrobě mělo převahu spotřební zboží, rozvoj zaznamenal automobilový a letecký průmysl. Elektřina byla rozhodující hnací silou. Pokrok byl i v zemědělství, kde vrcholila první vlna mechanizace. Do tohoto rozvoje zasáhly během 1929 odbytové potíže. Jednalo se hlavně o spotřební průmysl, a to o výrobu textilu, skla, keramiky a zemědělské výroby. Krize z krachu newyorské burzy z 24. října 1929 se u nás projevovala se zpožděním. V roce 1932 se prakticky zhroutil zahraniční obchod. Výroba se dostala na 60 % z doby předkrizového stavu. V roce 1934 byl zaznamenán postupný vzestup výroby. Bylo potřeba obnovit vývoz, jednalo se tedy o zásobování vzdálenějších trhů a méně výhodných, jako třeba Jižní Amerika, Dálný východ. Armáda objednávala zbraně, tudíž se projevil vzestup výroby v této oblasti.⁵⁷

Pokles výroby vedl v růst nezaměstnanosti. V roce 1933 dosáhl počet nezaměstnaných zhruba jednoho milionu. Vláda omezovala výdaje pro sociální dávky. Během roku 1937 bylo ČSR v mezinárodněpolitické izolaci – zůstalo naše území skoro poslední demokracií ve střední Evropě, ze všech stran obklíčeno totalitními nebo fašistickými režimy. Obavy podpořilo ještě úmrtí prezidenta Tomáš G. Masaryka dne 14. 9. 1937, který ač již neaktivní v politickém dění od své abdikace v roce 1935, tak stále považován za morální oporu demokracie.⁵⁸

Po anšlusu/připojení Rakouska k Německu byl v ČSR zákaz veřejných shromáždění – odůvodňovali to obavami ze zbytečného provokování směrem ke sudetoněmeckému hnutí. Došlo k mobilizaci, což obyvatelé ocenili jako obranu země. Do pohraničí se umísťovaly

⁵⁵ Tamtéž, s. 323-4.

⁵⁶ Tamtéž, s. 324-5.

⁵⁷ Tamtéž, s. 328.

⁵⁸ Tamtéž, s. 333.

vojenské jednotky. Dne 28. září 1938 došlo ke schůzce představitelů Německa (Adolf Hitler), Itálie (Benito Mussolini), Velké Británie (Neville Chamberlain) a Francie (Edouard Daladier). „Dohodli“ se na odstoupení pohraničních území Československa Německu. Naši zástupci nebyli pozváni, pouze jim byl oznámen výsledek jednání v dokumentu. Německo mělo zhruba dvojnásobnou převahu vojáků a silné ekonomické zázemí. Dne 5. října 1938 ze své funkce odstoupil prezident Beneš, existence Československé republiky po dvaceti letech skončila.⁵⁹

4.1.3 Druhá republika

Po přijetí mnichovské dohody čtyřmi předními představiteli mocností začaly postupně obsazovat německé jednotky odstoupené území. Území to bylo velice nesourodé s hornatými a kopcovitými terény. Tyto geografické podmínky se pak ukazovaly v půdních a klimatických poměrech, což se následně promítlo v ekonomice. Výnos o správě sudetských území z 1. října 1938 připadl Konradu Henleinovi. Jedním z prvotních rozhodnutí bylo zničení politických stran a znemožnění vydávání novin a časopisů. Rovněž byl vydán zákaz shromažďování.⁶⁰

Deprese se dotýkala širokých vrstev obyvatelstva. Byli zrazeni a šokováni, že skončilo po dvaceti letech fungování samostatného státu. Nejednalo se pouze o přeměnu hranic, otřásala se vnitřní stavba demokratického státu a hroutily se idey Masaryka. Na denním pořádku byly pocity existenční nejistoty, obavy o budoucnost. Prezident Beneš 4. října 1938 abdikuje a odlétá do Londýna jako soukromá osoba.⁶¹

Poté se budovala nová Druhá republika. Politický systém se natolik zjednodušil, že zůstala pouze dvě politická uskupení, které byly propojené navzájem, a to Strana národní jednoty s Rudolfem Beranem v čele a Národní strana práce s Antonínem Hamplm. Dne 30. listopadu 1938 byl do funkce prezidenta zvolen Emil Hácha a Rudolf Beran byl 1. prosince jmenován premiérem. Dne 13. března 1939 přichází ministr zahraničí Chvalkovský za premiérem Beranem, aby mu řekl, že navrhl Háchovi, aby jel do Berlína vyzvědět Hitlerovy úmysly. Skutečně pak Hácha odjíždí o den později. Během toho pak německá vojska obsazují Ostravu, Místek a další. Během nočního rozhovoru Hitler sděluje Háchovi, že chce obsadit zbytek Čech a Moravy a žádá jeho souhlas. Hácha bez vědomí a souhlasu vlády nechce rozhodovat, ale po výhrůžkách a vydírání a telefonickém rozhovoru s premiérem Beranem

⁵⁹ Tamtéž, s. 337-8.

⁶⁰ Tamtéž, s. 344-5.

⁶¹ Tamtéž, s. 346.

podepisuje s ministrem zahraničí Chvalkovským prohlášení navržené Berlínem. Dne 15. března 1939 obsazují německá vojska zbytek území českých zemí a 16. března je vydán výnos o vzniku Protektorátu Čechy a Morava.⁶²

4.1.4 Období druhé světové války a Protektorát Čechy a Morava

Během Protektorátu Čechy a Morava byl rozpuštěn parlament a změnila se politika. Emil Hácha byl státní prezident během protektorátní správy a protektorátní vláda s předsedou v čele. Karl Hermann Frank byl v úřadu říšského protektora, zastával místo státního tajemníka, od dubna 1939 také vyšší vedoucí SS a policie v protektorátu. Oberlandráty byly základním stupněm okupační správy, dohlížely na činnost místní protektorátní správy. Dále tady byly policejní a bezpečnostní útvary – německá státní tajná policie (gestapo), aby potíraly veškerou činnost proti nepřátelům říše.⁶³

Bylo zaváděno válečné hospodářství, měnilo se fungování ekonomiky. Režim nucených prací měl význam v organizovaném rozmístování pracovních sil, které později dostalo podobu nasazení. Docházelo k „arizaci“, pod německou správu spadal židovský majetek. Z nařízení protektora z června 1939 se začaly uplatňovat zásady antisemitských norimberských zákonů zaměřené proti židovskému obyvatelstvu. První židovské ghetto vzniklo v listopadu 1941 v Terezíně, odtud ale většina vězňů pokračovala v hromadných transportech do dalších táborů na východě.⁶⁴

Mnoho lidí opouštělo zemi, aby mohli bojovat v československém odboji v zahraničí.⁶⁵ Za kontakty s českým exilem byl popraven generál Alois Eliáš, předseda protektorátní vlády. Činem, který vyvolal velkou odezvu mezi národy protinacistické koalice, byl Antropoid. Vysazení vojáci Jan Kubiš a Jozef Gabčík seskočili, aby provedli atentát na Reinharda Heydricha. Po přípravě, která trvala několik měsíců, uskutečnili s odbojovými organizacemi 27. května 1942 atentát, po němž za několik dní zastupující říšský protektor Heydrich zemřel. Okupanti zvedli nevídanou vlnu proti našemu národu. Bylo popraveno více než 1500 osob, zatčeny tisíce lidí, a vypáleny vesnice Lidice a Ležáky.⁶⁶ V návaznosti na tragédie byly

⁶² Tamtéž, s. 347-8.

⁶³ Tamtéž, s. 348-9.

⁶⁴ Tamtéž, s. 349.

⁶⁵ Tamtéž, s. 351.

⁶⁶ Tamtéž, s. 353.

prohlášeny v srpnu 1942 za neplatné platnosti britských závazků, vyplývající z mnichovské dohody. O měsíc později prohlásil Charles de Gaulle za neplatnou mnichovskou dohodu.⁶⁷

Během okupace se pod cenzuru dostal tisk, rozhlas, filmy, knihy se vyřazovaly z knihoven, zákazy byly nad vydáváním literatury, promítáním filmů, omezována byla činnost divadel. Vlastenecké vědomí bylo podporováno spolu s tradicí českou kulturou a jazykem. Rozvíjela se psychologická próza – Jaroslav Havlíček a *Helimadoe* apod. Nad filmem převládla německá produkce, ale i tak se na plátcích kin objevovaly nové české filmy. Byly plné jinotajů, alegorií a cílené na českého diváka. Obsahem byly především usilující boj o personifikaci, víra v další existenci a budoucnost.⁶⁸

Při možné vyhlídce blízké porážky Německa odcestoval Beneš do Moskvy v prosinci 1943. Podepsal smlouvu o přátelství mezi Československem a Sovětským svazem o přátelství, vzájemné pomoci a spolupráci po skončení války. Sovětský svaz se měl po válce stát hlavní oporou nezávislosti proti Německu za předpokladu kooperace Západu s Východem. Mylně ale očekával, že se Sovětský svaz nebude vměšovat do záležitostí republiky a doufal v postupnou demokratizaci ČSR.

4.1.5 Třetí republika 1945 – 1948

V období 1945 – 1948 byla na našem území započata výstavba režimu lidové demokracie. Jednalo se zároveň o mnoho proměn jak v politice, ekonomice, tak i v sociální oblasti. Vrcholem se stal v roce 1948 státní převrat vedený komunisty. Po osvobození Československa v květnu 1945 mnoho lidí očekávalo proměnu, která by vedla k určitým sociálním jistotám, spravedlnosti, demokracii a svobodě. Mnoho lidí uvěřilo, že toto naplní právě politika KSČ.⁶⁹

Velká část obyvatel se posunula doleva k socialismu. Důvodů pro to bylo hned několik: špatné zkušenosti z let třicátých, které vedly k požadavku sociálních jistot, které socialismus měl zaručovat, zkušenosti z Mnichova, a vědomí, že Sovětský svaz pomohl k porážce Německa. U našeho obyvatelstva fungoval hodně silný nacionalismus proti německým věcem. Slovenská společnost to měla obdobně ve vztahu k maďarským záležitostem.⁷⁰

⁶⁷ Tamtéž, s. 354.

⁶⁸ Tamtéž, s. 354-5.

⁶⁹ Tamtéž, s. 365.

⁷⁰ Tamtéž, s. 366.

Vznikla Národní fronta, která byla novým politickým orgánem. Stala se velkým významným bodem nově vzniklého politického systému. Vznikla již během války a komunisté z ní chtěli udělat politicky silnou instituci.⁷¹

Po porážce Německa byl zničen i systém nucené práce, který Němci vybudovali. Mnoho lidí tak opouštěli svá přikázaná pracovní místa. Pro ženy to znamenalo návrat do domácností, pro mládež nástup na studia, další třeba odcházeli na svá původní pracoviště, nebo hledali lepší zaměstnání.⁷²

Navzdory všemu byla tato první léta po válce dobrými lety pro rozvoj vědy a kultury. Vědecké instituce navazovaly na své předválečné kontakty jak v Evropě, tak v zámoří a rozvíjely se styky s vědeckými pracovišti v Sovětském svazu. Přicházely k nám překlady světové literatury, na divadelních prknech se hrála aktuální díla. Obnovena byla i svoboda náboženského vyznání a tím se rozvíjel duchovní život.⁷³

Národní fronta byla dne 2. července 1946 jmenována jako nová vláda v čele s premiérem Klementem Gottwaldem. Ve 2. polovině roku 1946 se zhoršovaly vztahy Východu a Západu, což znamenalo blížící se studenou válku. Na jaře 1948 nekomunistické strany očekávaly oslabení moci komunistů, nadále se snažili zachovávat demokratické principy.⁷⁴

Krise, která byla v Československé republice od 20. února do 25. února 1948, nemohla vyústit jinak než pádem demokracie a nastolením totality. Nemocný prezident Beneš, za nímž přišla delegace Komunistické strany v čele s Gottwaldem, ustoupil tlaku, který na něj byl vyvíjen. Báł se jednak občanské války a jednak si byl vědom bezmoci nekomunistických politických stran. Přijal tedy demisi a jmenoval vládu, kde byli výhradně komunisté. Nastal tak zásah do všech sfér země. Demokracie byla na dalších čtyřicet let zničena.⁷⁵

4.1.6 Období 1948 - 1978

Během převzetí moci Komunistickou stranou se země dostala do zásahů převratných v rámci politického, hospodářského a sociálního života. Docházelo k likvidaci zbytků demokracie a k eliminaci nebo izolaci ostatních politických stran, jinak smýšlejících.⁷⁶

⁷¹ Tamtéž, s. 369.

⁷² Tamtéž, s. 375.

⁷³ Tamtéž, s. 377.

⁷⁴ Tamtéž, s. 382-3.

⁷⁵ Tamtéž, s. 392.

⁷⁶ Tamtéž, s. 392.

Dne 30. května 1948 došlo k nesvobodným volbám. Jedinou možností bylo vhození jednotné kandidátky Národní fronty do volební urny, případně hlasování s „bílým papírkem“, této šance využilo 9,32 % voličů. Strana převzala moc a ty, kdo se snažili odporovat, zbavili skrze Národní frontu pozic v organizacích, úřadech a dalších spolcích. Takových lidí bylo podle některých prací zhruba 250 000. Odcházeli i z armády a z vysokých škol (z celkového počtu studentů jich 18 % muselo odejít z důvodu politické čistky).⁷⁷

Tlaku byla vystavena i církev, hlavně katolická. Po likvidaci politických stran byly církve jedinými organizacemi, které měly svoji svébytnost, byly alternativou a opozicí k učení marxisticko-leninskému. Nastaly represe v momentě, kdy bylo jasné, že se nepodaří skloubit existenci církve a režimu. V roce 1950 se tedy do vězení dostalo mnoho osob, které se režimu zdály nepohodlné, zrušeny byly řády, kláštery obsadila policie a Lidové milice a řeholníci se dostali do pracovních táborů, do armády.⁷⁸

Podniky, ve kterých došlo ke znárodnění, byly spojovány do obrovských celků. Zlikvidovala se konkurence a podnikatelské aktivity. To pak vedlo ke krizi, neboť se zbavili efektivitu. V likvidaci došlo i na živnostníky, řemeslníky, obchodníky. Samostatnou stránkou byla také kolektivizace zemědělství. Příkladový systém vznikl v roce 1945 a měl zajistit dodávky potravin a zboží pro občany. Tím ale vznikly rozdíly mezi pracujícími a důchodci, mezi svobodnými a živiteli apod. V roce 1948 došlo k zapojení ČSR do Rady vzájemné hospodářské pomoci. To byl mezinárodní orgán, který prohlubovat hospodářskou spolupráci a měl za úkol rozvíjet socialistickou integraci. Členy kromě ČSR byly státy jako Albánie, Bulharsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Sovětský svaz, od roku 1950 také Německá demokratická republika. Kádrová politika byla v mechanismu zásadní. Do vedoucích pozic se dostávaly osoby ideově spjaté s Komunistickou stranou. Nomenklatura rozhodovala o vedoucích lidech ve státní správě. Týkalo se to i studentů středních a vysokých škol.⁷⁹

Dne 14. března 1953 zemřel Klement Gottwald, předseda KSČ a prezident republiky. Chvilí před ním zemřel i vůdce SS Josef Vissarionovič Stalin. Stát se nacházel v krizi, jak v politické, tak hospodářské i sociální. Do funkce prezidenta se dostal Antonín Zápotocký. Východisko z krize se snažilo vedení najít v měnové reformě. Ta proběhla z 31. května na 1. červen 1953. Dopad pro obyvatele nebyl dobrý. Vklady v bankách byly různě odstupňované,

⁷⁷ Tamtéž, s. 393.

⁷⁸ Tamtéž, s. 394.

⁷⁹ Tamtéž, s. 396–7.

čím byl vklad vyšší, tím horší kurz byl nastaven. Došlo k obohacení státu na obyvatelích. Mnozí lidé přišli o své celoživotní úspory.⁸⁰

V noci 20. srpna 1968 kolem 23. hodiny pronikla přes hranice republiky vojska Varšavské smlouvy. Přes východoněmecké, polské, sovětské, maďarské hranice se dostalo asi 165 tisíc vojáků, 4 tisíce tanků a další technika. Divize, které se účastnily, byly z Polska, Sovětského svazu, Maďarska a symbolicky dva pluky zastupovaly Bulharsko.⁸¹ Odpor, který 21. srpna 1968 probíhal, byl vehementní, vojáci okupačních vojsk stříleli a padaly oběti. Velké srážky probíhaly v okolí budovy Českého rozhlasu, odkud se neustále vysílalo a vysílání nebylo přerušeno ani při obsazení budovy. Rozhlas vysílal z náhradních prostor.⁸²

Proti nastolenému režimu na našem území byly různé protirežimní opozice. Jedním z nich byl například underground, seskupení lidí kolem rockových kapel. Rock zdejšímu režimu nesešel, protože byl importem západní kultury.⁸³ Postupem času vznikla Charta 77, která reagovala na (ne)dodržování lidských práv. Nebyla jednorázovým aktem a hodlala se k aktuálnímu dění vyslovovat. Mluvčími byli vybráni tři muži. Byli jimi Václav Havel, Jan Patočka a bývalý ministr zahraničí Jiří Hájek.⁸⁴

V tuto dobu nemohli masově zatýkat lidi, kteří se dožadovali plnění závazků, které režim podepsal ve smlouvě o dodržování lidských práv. Proto chtěli signatáře zastrašovat a ztěžovat jim život. Docházelo k tomu, že signatáři přicházeli o práci, o řidičské průkazy, byli bráni na výslechy a podobně. Z ciziny přicházela pomoc ve formě medializace a finanční podpory. Výsledkem Charty bylo zpochybnění režimu, který evidentně lidská práva nedodržoval, ač se k tomu v Helsinkách zavázal. Kultura se šířila formou samizdatu. Mnozí chartisté byli donuceni emigrovat, další šli do vězení, případně byli perzekuováni. Charta nabízela dialog, který nebyl režimem nikdy přijat.⁸⁵

Charta 77 je poslední významná událost, která probíhala za života Marie Kornelové. V následujícím roce po jejím vzniku, tedy v roce 1978, Marie Kornelová umírá. Přehled historických událostí v tomto momentě tedy pro diplomovou práci končí.

⁸⁰ Tamtéž, s. 402–3.

⁸¹ Tamtéž, s. 432.

⁸² Tamtéž, s. 433.

⁸³ Tamtéž, s. 448.

⁸⁴ Tamtéž, s. 449.

⁸⁵ Tamtéž, s. 450–451.

4.2 Školství

Stejně jako jsem nastínila chronologický sled událostí v průběhu 20. století, tak budu pokračovat i v kapitole o školství. Charakteristiku vývoje školství považuji za důležitou, protože procházelo velkými změnami, které se dotýkalo budoucnosti dětí a mládeže. Jak bude v kapitole vidět, byly zde velké tendence se školstvím manipulovat a mělo být jednou z možností, jak zničit národní povědomí.

4.2.1 Po první světové válce

V prvních letech samostatné republiky nebylo školství nějak reformováno. Proběhlo pouze několik novel. Proběhl tzv. malý školský zákon.⁸⁶ Tento zákon měl sjednotit rozdílnost školství mezi Českem, Slovenskem a Podkarpatskou Rusí z 13. 7. 1922, Učitelské noviny ho ale označily jako neúčinný, protože se nedotýkal struktury školství. Jeho přijetí mělo znemožňovat ten nejzákladnější požadavek, a to právě jednotnou školu. Změna tohoto zákona se týkala pouze škol obecných a měšťanských.⁸⁷

Občanské školy změnilly podle zákona svůj název na školy měšťanské. Zaveden byl nový povinný předmět, a to občanská nauka a výchova. Povinné předměty na obecných školách byly následující: náboženství, občanská nauka a výchova, čtení a psaní, vyučovací jazyk, dále matematika, přírodopis, přírodopis, zeměpis a dějepis, kreslení, zpěv, ruční práce a tělesná výchova. Na občanských/měšťanských školách byly vyučovány stejné předměty, rozdílem bylo, že na těchto školách bylo ještě měřictví a rýsování a krasopis. Na náboženství žáci nemuseli chodit, pokud o to rodiče zažádali písemně. Ti, kteří nejsou věřící, byli z výuky tohoto předmětu zproštěni. Náboženství vedli církevní úřady a členové židovských obcí.⁸⁸

Malý školský zákon věnoval svou pozornost i maximálnímu počtu žáků ve třídě. Z osmdesáti žáků měl počet klesnout na šedesát studentů ve třídě, což mělo proběhnout v následujících deseti letech. Nadále také pokračoval systém podle Hasnerova zákona z 1869. Společnosti ale nevyhovovalo, že v nově vzniklém demokratickém státě stále funguje soustava, která vznikla za doby monarchie. Tato školská soustava neodpovídala požadavkům státu k výchově svobodného občana. Kritika se dotýkala i vnitřního systému škol. Žáci neměli

⁸⁶ Srov. KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4. Strana 198.

⁸⁷ Srov. SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Strana 219 – 220.

⁸⁸ ⁸⁸ Srov. KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4. Strana 198-199.

možnost podílet se na rozhodování o chodu školy a vyučování apod. Z dubna 1919 pochází tzv. menšinový školský zákon. Ten měl zajistit, že každá národnost na území ČSR bude mít právo na vzdělání dětí v jejich rodném jazyce.⁸⁹

Pro reformátory v prvních letech nově vzniklého státu bylo nejdůležitější, aby byl kladen důraz na přirozený vývoj dítěte. Učitelé věřili své intuici a snažili se vcítit se do dítěte. Zastávali názor, že by výuka měla být svobodná. Podle Rousseaua věřili, že je potřeba dát dítěti svobodu, aby se správně vyvíjelo. Na druhé straně byli zastánci vedení a řádu v rámci svobodné výchovy.⁹⁰

Kritikem stávajícího školského systému byl docent pedagogiky z Univerzity Karlovy Václav Příhoda, který znal americké školní prostředí ve 20. letech 20. století. Podle něj byl výběr školy pro dítě určující pro jeho další směřování v životě. Dítě se ve věku deseti, jedenácti let ale nemohlo zcela rozhodovat samo podle svých tužeb a schopností, ale jeho dráhu určovala situace v rodině, a to především ta finanční. To podle Příhody nebylo demokratické. Věřil, že schopnosti a školní výsledky, které dítě v tomto věku má, nejsou konečné. Podle jeho plánu mělo být dítě rozvíjeno na druhém stupni a mělo si vybírat předměty podle svého zájmu a cíle, kterého by chtělo dosáhnout. Pro Příhodu je u dítěte nejdůležitější individualita.⁹¹

Do roku 1932/1933 existovaly pokusné reformní měšťanské školy na několika místech v Praze, Zlíně a Humpolci a na dalších místech, odkud se sbíraly informace a analyzovaly výsledky zamýšlené reformy. Poté mělo být rozhodnuto odborně, jaká bude školská reforma. Bohužel se tak už nestalo, protože probíhala hospodářská krize a situace nebyla příznivá. Po skončení druhé světové války se mělo navázat na zkušenosti, které probíhaly ve 30. letech, ale prostor pro demokracii byl zničen.⁹²

4.2.2. Během německé okupace

Do všech snah o rozvoj českého školství zasáhla německá okupace, jejíž plány s českým národem byly zjevné. Cílem byla germanizace případně likvidace národa. Školství pro nacisty představovalo hrozbu, protože stále drželo povědomí o české kultuře a tradicích, a to nově nastolená politická moc nechtěla. Mnoho škol bylo s 15. březnem 1939 obsazena a školní

⁸⁹ Tamtéž, s. 199-200.

⁹⁰ Tamtéž, s. 200-201.

⁹¹ Srov. KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4. Strana 203.

⁹² Tamtéž, s. 205.

budovy se měnily na nemocnice, ubytování pro vojáky a skladovací prostory. Z výukových materiálů postupně mizely veškeré informace, které se týkaly Československé republiky.⁹³

V Německu v roce 1940 probíhala školská reforma. Školství mělo být přizpůsobeno požadovaným rasovým teoriím podle norimberských zákonů. To se snažili aplikovat i na českém školství. V listopadu 1939 byly zavřeny české vysoké školy, redukovaly se střední školy. Koncem roku 1942 bylo uzavřeno 70 % středních škol a školy se staly výběrové, platil princip „*numerus clausus*“, docházelo k omezení počtu studentů přijímaných do škol.⁹⁴

Němčina zde během okupace byla vyvyšována na úkor ostatních předmětů. Dějiny se zde přestaly vyučovat, byly deformovány a záměrně falšovány, stejně tak i zeměpis. Tímto se měl oslabit zájem studentů o národ. V převaze zde existovaly odborné školy. Důvody bylo především takové, že se odbornosti studentů dalo využít ve válečné ekonomice, ale také zde byla myšlenka, že by se absolventi asimilovali na říšském území.⁹⁵

Těžkou situaci zažívali v období okupace učitelé. Ze škol docházelo k okamžitému odstraňování nežádoucích obrazů, a to třeba s legionářskou tematikou apod. Obrazy s prezidentem Benešem musely být sňaty a odneseny na příslušné okresní úřady do 48 hodin.⁹⁶ Ve svých funkcích zůstávali, pokud mohli učit česky, snažili se ochránit svou školu. Proti své vůli se účastnili oslav nacistického systému, Hitlerových narozenin, 15. března, museli se odmítavě stavět k atentátu na Reinharda Heydricha a zahraničnímu odboji apod. Bylo žádoucí, aby šířili říšské myšlenky. Měli přímo stát u konce českého školství a sledovat, jak Češi přicházejí o svůj národ. Záleželo pak na charakteru konkrétního učitele, kde až byla hranice jeho jednání. Pracovali pomalu, protože tím dokázali brzdit postupné začleňování nacistické ideologie do vyučování, ale i mimo něj.⁹⁷

Dne 17. listopadu 1939 byly německými vojsky obsazeny budovy vysokých škol v Praze a Brně a školy byly uzavřeny. Němci jako viníky tohoto rozhodnutí určili český lid, protože se snažili zabránit šíření německé politiky. Uzavření škol byla odpověď na protinacistickou demonstraci, která proběhla 28. října, a které se účastnil student medicíny Jan Opletal. Ten byl smrtelně zraněn a zemřel 11. listopadu 1939.⁹⁸ Znemožněno bylo studium

⁹³ Srov. RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010, 67 s. ISBN 978-80-7395-322-5. Strana 24-25.

⁹⁴ Tamtéž, s. 25.

⁹⁵ Srov. DOLEŽAL, Jiří. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*. Praha: NFA, 1996, 284 s. ISBN 80-7004-085-8. Strana 80-81.

⁹⁶ Tamtéž, s. 43.

⁹⁷ Tamtéž, s. 80-81.

⁹⁸ Tamtéž, s. 47.

zhruba 15 tisícům studentů z deseti vysokých škol. Přes 500 profesorů, 400 docentů a dalších učitelů přišlo o práci na vysokých školách. S koncem války bylo zjištěno, že o život přišlo přes šedesát vysokoškolských učitelů. Někteří byli popraveni, jiní skončili v koncentračních táborech. Prostory vysokých škol použili nacisté pro svou německou univerzitu, prostory fakultní kliniky využili také, ale v posluchárnách nebyli žádní studenti. Nacisté se zmocnili i kolejí, které také používali. Vrcholem této akce bylo zabránění právnické fakulty v Praze ve velitelské sídlo SS a Kaunicovy koleje v Brně přetvořili na vězení a popraviště.⁹⁹

K portrétu Háchy byl přidán na stěnu i portrét Hitlera. Státní svátky spojené s Československem byly nahrazeny 15. březnem a 20. dubnem, kdy slavil Hitler narozeniny.¹⁰⁰ Zásadním rozdílem vyučování za okupace proti vyučování předválečném bylo i to, že učitelé za okupace taktizovali. Během výuky používali dvojsmysly a náznaky. Před válkou učitel ke svým žákům přistupoval bez jakýchkoli podtextů. Takto taktizovala celá česká společnost, studenti tedy chápali ironii a míněný skrytý podtext. Je důležité připomenout, že v této době učitelé procházeli velkou zkouškou, protože jejich místa v kultuře byly ty nejohroženější a nejzodpovědnější. Snažili se všemi možnými silami, které měli, zachránit naše žáky před ideologií, která se snažila český národ zničit.¹⁰¹

V roce 1944/1945 se na školské výuce podepsalo velké zatýkání odbojářů – učitelů a na zákopové práce byli totálně nasazeni učitelé a studenti. V roce 1944 se blížil konec války. V této době stále probíhaly perzekuce a popravy, osvobození země se ale blížilo. Postupně již učitelé a odborníci začali chystat koncepce nové organizace školství v poválečné době.¹⁰²

4.2.3 Školství za třetí republiky

Po válce byl národ nadšen z porážky Německa a viděli prostor pro změnu systému, který si přáli především demokratický a rovnocenný. Školství mělo být zpřístupněno širším vrstvám obyvatelstva. Škola měla být zárukou demokratického vzdělání a výchovy. Národní výbory byly hlavní vykonavatelé politiky u nás. Co se týče školství, tak mu národní výbory hodně pomáhaly (hlavně z hlediska materiálního a také se účastnily výběru lidí do funkcí v rámci

⁹⁹ Tamtéž, s. 48.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 45.

¹⁰¹ Srov. DOLEŽAL, Jiří. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*. Praha: NFA, 1996, 284 s. ISBN 80-7004-085-8. Strana 82-83.

¹⁰² Srov. RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010, 67 s. ISBN 978-80-7395-322-5. Strana 26-27.

škol), ale přímo se správy školství nedotýkaly.¹⁰³ Postupem času ale byli učitelé a příznivci školství zklamáni. KSČ si prosadila svůj ideologický postoj, kdy si ze školství udělala na dalších čtyřicet let nástroj, kterým dokázala ovlivňovat obyvatelstvo.¹⁰⁴

4.3 Chrudim

V této části se budu věnovat vývoji města Chrudim v průběhu 20. století a také hlavním pilířům vzdělání v tomto městě. Kapitola je stavěna podle studií, zájmů a náplní života Marie Kornelové a je rozdělena na sedm kapitol. Věnují se sledu událostí, které se dotýkaly přímo města, dále divadla, jehož členkou byla Kornelová. Svůj prostor dostává i základní a střední škola, které zde Kornelová studovala, i obchodní akademie, kde několik let před odchodem do invalidního důchodu učila. Kornelová byla členkou Tělovýchovné jednoty Sokol, která byla blízko jejího bydliště, a kterou navštěvovala. I jí je věnována jedna z podkapitol. Poslední dvě podkapitoly jsou orientovány na literární činnost v Chrudimi a spolky a organizace, které tu byly.

4.3.1 Průběh zásadních událostí v Chrudimi

V této podkapitole se budu věnovat hlavním událostem, které zažívali obyvatelé Chrudimi v průběhu života Marie Kornelové. U některých událostí je nezpochybnitelné, že se přímo dotkly života Marie Kornelové.

Na počátku 20. století v době narození Marie Kornelové žilo v Chrudimi něco málo přes 13 tisíc obyvatel v 998 domech. S počty obyvatel pak zahýbaly obě světové války. Během první světové války vznikla v Chrudimi vojenská nemocnice. V následujících 20. letech se ve městě začali usídlovat uprchlíci z někdejšího carského Ruska, kteří utíkali před bolševickým režimem.¹⁰⁵

Na začátku listopadu 1914 pocítila Chrudim doteky první světové války, kdy do Chrudimi byl přivezen transport raněných z fronty. Dorazily přes dvě stovky lehce zraněných vojáků. Ti byli předtím léčeni v pardubické nemocnici, nyní byli nově hospitalizováni v chrudimské nemocnici nebo v prostorách škol. Od 23. listopadu 1914 byl pokyn vyklidit

¹⁰³ Tamtéž, s. 28-29.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 31.

¹⁰⁵ Srov. KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Knihy o českých městech. ISBN 80-903481-4-9. Strana 28.

chrudimské školy, aby mohly vzniknout prostory pro nemocniční lůžka. Ani muzeum neuniklo nástrahám války, v jeho budově vznikla pozorovací stanice, kde sídlil správce, jehož úkolem bylo dozorovat nad rozmisťováním zraněných.¹⁰⁶ V lednu 1916 bylo v Chrudimi umístěno 995 raněných osob.¹⁰⁷

Významným dnem se stal pro obyvatele Chrudimi a přilehlého okolí 15. červen 1920. Tehdy se do Chrudimi přijel podívat Tomáš Garrigue Masaryk. Navštívil také Bylany a Heřmanův Městec.¹⁰⁸ Dne 24. září 1920 byl uctěn ke svému 400. výročí úmrtí Viktorin Kornel ze Všehrd, k jehož osobnosti se vázala i přednáška děkana Fakulty filozofické Univerzity Karlovy JUDr. Jana Kaprasa.¹⁰⁹

V den dvanáctých narozenin Marie Kornelové proběhlo 15. února 1921 sčítání lidu v Chrudimi. Výsledkem bylo, že zde bylo 1 260 obydlených domů, v nichž žilo 13 127 obyvatel. Na konci března 1921 umírá JUDr. Karel Pippich, který se zasloužil o rozvoj Chrudimi po všech stránkách, zejména z hlediska kulturního a veřejného života.¹¹⁰ Právě po něm je pojmenováno divadlo v Chrudimi, které v životě Marie Kornelové hrálo významnou roli. Na jeho prknech několikrát stála při divadelních představeních.

V roce 1930 se konal přesun pomníku Viktorina Kornela ze Všehrd. Původně od roku 1901 stál před průčelím Krajského soudu, ale nyní byl mezi 20. – 23. červnem 1930 umístěn před nové prostřední křídlo budovy soudu.¹¹¹ Při sčítání obyvatel v roce 1930 obývalo město 13 222 lidí.¹¹²

V květnu 1932 slavila Obchodní akademie v Chrudimi 50 let od založení. Sešlo se tisíc bývalých studentů a učitelů, konala se schůze a třetí den oslav se nesl ve znamení uctění památky již nežijících příslušníků školy.¹¹³ V roce 1933 měla Tělovýchovná jednota Sokol 1 390 členů a v převaze byli muži.¹¹⁴ Dne 28. prosince 1935 opustil tento svět doktor Vilém Podroužek, který se v přeměně jako doktor Droužek dostal i do díla Marie Kornelové. Byl

¹⁰⁶ Srov. KOBETIČ, Pavel. Chrudimský kaleidoskop XX. století. Chrudim: Okresní muzeum, 2001, 293 s. ISBN 80-902531-6-4. Strana 31.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 34.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 42.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 43.

¹¹⁰ Srov. KOBETIČ, Pavel. Chrudimský kaleidoskop XX. století. Chrudim: Okresní muzeum, 2001, 293 s. ISBN 80-902531-6-4. Strana 44.

¹¹¹ Tamtéž, s. 62.

¹¹² Tamtéž, s. 63.

¹¹³ Tamtéž, s. 66.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 68.

známý léčbou kamenů svými injekcemi, a kromě našich pacientů ho vyhledávali i ti zahraniční. Své tajemství o tomto léku, který pacientům pomáhal, si odnesl s sebou do hrobu.¹¹⁵

Nejen Tomáš Garrigue Masaryk, ale také Edvard Beneš navštívil Chrudim. Stalo se tak dnes 21. srpna 1936 při příležitosti rozsáhlého vojenského cvičení, jehož byla Chrudim řídicím centrem. Prezident tomuto cvičení osobně dohlížel.¹¹⁶ Nedlouho poté zachvátila zemi smutek. Zář 1937 se neslo v duchu smutné události, a to proto že dne 14. září 1937 zemřel Tomáš Garrigue Masaryk. V pátek 17. září Chrudim uspořádala tryznu. Městská rada vyzvala, aby všichni zaměstnanci měli možnost se podílet na této smuteční akci.¹¹⁷

Po roce 1938 sem přicházeli uprchlíci z oblastí, které byly podstoupeny Německu. Během 2. světové války pak přicházeli i Němci. Naopak postupem času Chrudim opouštěla nepočtená skupina obyvatel židovského původu.¹¹⁸

V roce 1939 se Chrudim ujala 550 obyvatel z území, které bylo zabráno Němci. Tito příchozí pocházeli především ze severních Čech. Dne 28. října 1939 byla v Chrudimi u firmy Polický-Popper největší protestní akce proti německým okupantům a mnoho z protestujících zaměstnanců bylo gestapem sebráno a následně se dostal do vězení. S postupující německou okupací bylo dne 29. listopadu 1939 sebráno čestné občanství Edvardu Benešovi v Chrudimi, stejně jako i v dalších městech.¹¹⁹ Svou pozici si Němci upevňovali všemožnými prostředky. Jedním z nich bylo také promítání v kině ve dnech 12. – 14. března 1940. Zde prezentovali dokument o svém vítězném tažení v Polsku. Dne 13. června 1940 koncertovala v Chrudimi Česká filharmonie, kterou navštívili i Němci z Oberlandratu v Pardubicích. V neděli 16. června t.r. prezentovali Němci dobytí Paříže tím, že všude v úředních a dalších budovách byly vyvěšeny prapory okupantů. V červenci 1940 byli dosazeni na radnici Němci coby noví členové. Potěšení mohli mít obyvatelé Chrudimska v temných časech z filmu Babička, který byl uveden do kin uveden v listopadu 1940.¹²⁰

Na Chrudimsku se odehrála i jedna z nejtragičtějších událostí, které se dotkly obyčejných obyvatel. Dne 24. června 1942 došlo k vypálení osady Ležáky. „...většina dospělých obyvatel byla zastřelena (dle ČTK „obyvatelstvo přechovávalo české parašutistické

¹¹⁵ Tamtéž, s. 73.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 74.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 77.

¹¹⁸ Srov. KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Knihy o českých městech. ISBN 80-903481-4-9. Strana 28.

¹¹⁹ Srov. KOBETIČ, Pavel. *Chrudimský kaleidoskop XX. století*. Chrudim: Okresní muzeum, 2001, 293 s. ISBN 80-902531-6-4. Strana 80-81.

¹²⁰ Tamtéž, s. 82-83.

agenty, kteří měli vedoucí účast na přípravách atentátu na SS – Obergruppenführera Heydricha...)“.¹²¹ O tom, že byl běžný život narušen ze všech směrů, svědčí i změny, které nastaly i v chrudimském pivovaru, a to tím, že byl zastaven provoz. Z pivovaru se nyní měl stát pouze sklad. Ze života lidí se tak postupně vytrácely možnosti běžných radostí. Pozitivní zprávou nepochybně bylo, že chrudimské divadlo bylo stále činné a nadále fungovala i chrudimská filharmonie.¹²²

Naděje na světlejší zítřky ale postupně přicházely. Nenávist vůči všemu německému se postupně projevovala. S koncem války se v květnu 1945 obyvatelé Chrudimska pokoušeli zastavit prchající Němce všemožnými zátarasy. Docházelo často k přímým konfliktům prchajících Němců s civilním obyvatelstvem ve snaze dostat se na západ. I nadále ale v lidech přetrvávaly smutné události, které se během války děly. Proto v červnu 1945 proběhl koncert, jehož výtěžek byl určen k obnově vypálených Ležáků. Zde se pak dne 24. června t.r. uskutečnilo pietní shromáždění.¹²³

Po roce 1948 se Chrudim začala rozvíjet. Především rozvíjející se oblast výroby přilákala do města nové obyvatele, kterým bylo poskytnuto bydlení. Probíhala tak výstavba sídlišť.¹²⁴ V květnu 1948 byla zahájena stavba továrny Transporty, která měla postupně zajistit práci pro 5 000 lidí.¹²⁵ Po válce se mnohé změnilo a lidé nyní sledovali události na východě, které ovlivňovaly situace u nás. Dne 9. března 1953 chrudimští obyvatelé vzdávali poslední hold J. V. Stalinovi a 22. a 29. března zase brali dobrovolné směny v závodech k uctění zesnulého Klementa Gottwalda a rovněž zdravili prezidenta nového, a to Antonína Zápotockého. V tuto dobu probíhala i měnová reforma, kterou komunisté shledali jako přínosnou pro pracujícího člověka, kdežto kapitalisté tímto krokem přišli o většinu svých možností. Od října pak došlo ke snížení cen potravin a zboží zhruba o třetinu. Lidé tak za stejné peníze mohli nakoupit podstatně více zboží než v září.¹²⁶

¹²¹ KOBETIČ, Pavel. Chrudimský kaleidoskop XX. století. Chrudim: Okresní muzeum, 2001, 293 s. ISBN 80-902531-6-4. Strana 86.

¹²² Srov. KOBETIČ, Pavel. Chrudimský kaleidoskop XX. století. Chrudim: Okresní muzeum, 2001, 293 s. ISBN 80-902531-6-4. Strana 86 – 87.

¹²³ Tamtéž, s. 92.

¹²⁴ KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Knihy o českých městech. ISBN 80-903481-4-9. Strana 28.

¹²⁵ Srov. KOBETIČ, Pavel. Chrudimský kaleidoskop XX. století. Chrudim: Okresní muzeum, 2001, 293 s. ISBN 80-902531-6-4. Strana 98.

¹²⁶ Srov. KOBETIČ, Pavel. Chrudimský kaleidoskop XX. století. Chrudim: Okresní muzeum, 2001, 293 s. ISBN 80-902531-6-4. Strana 108-109.

O nových poměrech svědčily pětileté plány, které byly stanovené v podnicích a rovněž i v Transportě. Na počátku roku 1954 došlo v Transportě k zhodnocení první pětiletky, kde produkce stoupla o 317% a produktivita zaměstnanců o 66%, zároveň byli vyhlášeni nejlepší pracovníci za uplynulý rok.¹²⁷ V průběhu let pak chrudimský kaleidoskop plní zprávy o nejrůznějších zajímavých zakázkách Transporty, vysoká produktivita jejích zaměstnanců a postupné plnění pětiletých plánů. V roce 1956 se zvedl počet obyvatel na 15 000, o což se zasloužili přistěhovalci a vyšší porodnost.¹²⁸

Jedna významná událost postupně střídala druhou. Za 31,5 milionů korun vznikla v Chrudimi nemocnice s 350 lůžky, která byla slavnostně otevřena 31. srpna 1957. V listopadu se opět chrudimští obyvatelé loučili s prezidentem, tentokrát 13. listopadu 1957 zemřel Antonín Zápotocký.¹²⁹ Životy lidí neovlivňovalo ale jenom plnění pětiletky a výměny prezidentů. Od srpna roku 1959 fungoval v normálním provozu televizní vysílač pro východní Čechy z obce Krásné.¹³⁰

V roce 1960 proběhla v září oslava 500. výročí narození rodáka Viktorina Kornela ze Všehrd. K této události probíhala celostátní vědecká konference.¹³¹ V roce 1964 přichází do kin dva velice úspěšné divácké filmy, a to Limonádový Joe a Starci na chmelu.¹³²

Chrudimský kaleidoskop ve své publikaci zmiňuje také 65. narozeniny Marie Kornelové v roce 1974.¹³³ Na konci roku 1977 Chrudim dosáhla 20 tisíc obyvatel.¹³⁴ V listopadu roku 1978 se dále vyvíjí úroveň péče v chrudimské nemocnici, a to vznikem otevření anesteziologicko-resuscitačního oddělení.¹³⁵ V tuto dobu již ale Marie Kornelová umírá, a i vývoj událostí v Chrudimi pro moji diplomovou práci tímto rokem končí.

4.3.2 Divadlo

Velkou zálibou Marie Kornelové bylo zejména v první třetině jejího života divadlo. Věnovala se recitaci a v první polovině 30. let 20. století hodně také divadelní činnosti a aktivně

¹²⁷ Tamtéž, s. 110.

¹²⁸ KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Kniha o českých městech. ISBN 80-903481-4-9. Strana 28.

¹²⁹ Srov. KOBETIČ, Pavel. *Chrudimský kaleidoskop XX. století*. Chrudim: Okresní muzeum, 2001, 293 s. ISBN 80-902531-6-4. Strana 117.

¹³⁰ Tamtéž, s. 121.

¹³¹ Tamtéž, s. 123.

¹³² Tamtéž, s. 131.

¹³³ Tamtéž, s. 150.

¹³⁴ Tamtéž, s. 157.

¹³⁵ Tamtéž, s. 159.

sledovala divadelní představení, čehož jsou dokladem i dopisy od Jaroslava Pippicha. Zasloužila se ochotnickému divadlu, nejprve výkonně, pak i organizačně ve Spolku divadelních ochotníků i v Divadelní komisi východočeských měst. Po roce 1945 byla chvíli i intendantkou zdejšího divadla.¹³⁶

Během 1. světové války divadlo v Chrudimi stále fungovalo. Působil zde spolek Divadlo sdružených měst východočeských, který pokračoval i v poválečných letech, a rozpadl se v roce 1921. O čtyři roky později vzniklo Sdružení měst východočeských. V říjnu roku 1928 byla budova divadla zhodnocena jako neodpovídající bezpečnostním předpisům a divadlo bylo uzavřeno.¹³⁷ V zahraničí často hořely divadelní budovy, a tak i v Chrudimi vznikla obava, aby divadlo nevyhořelo.¹³⁸ Tímto se uzavřela kapitola staré budovy divadla.

Od začátku století se přemýšlelo o výstavbě nové divadelní budovy. Nebyl ale dostatek financí a nebylo ani jasné, kde by nová budova měla stát. Cílem Spolku pro zbudování nového městského divadla (vzniklo v roce 1911) byla právě iniciativa postavení nového divadla.¹³⁹ Dne 28. října 1931 započala výstavba nové budovy a 18. února 1934 proběhlo slavnostní otevření. Jméno divadlo dostalo po Karlu Pippichovi, který se v 80. letech 19. století zasloužil o rozvoj chrudimského divadla. Při slavnostním otevření byla hrána Smetanova Libuše ochotníky z Chrudimi. Dne 20. února hráli ochotníci Lucernu od Jiráka v rámci oslav k nově otevřené budově.¹⁴⁰ V této hře ztvárnila roli Haničky Marie Kornelová, která byla v chrudimském ochotnickém souboru, a za studentských let působila jako recitátorka.¹⁴¹

Následně vzniká i Spolek divadelních ochotníků, který byl činný do 2. světové války a aktivní zůstal i v době okupace. Během války Chrudim navštěvovaly i profesionální soubory.¹⁴² V 60. letech 20. století se divadlo potýkalo s problémy, které způsobil odchod starších

¹³⁶ LA PNP, Marie Hrušešová, Osobní fond, osobní dokumenty. Č. fotky dopisu 6152

¹³⁷ KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Knihy o českých městech. ISBN 80-903481-4-9. Strana 31-32.

¹³⁸ CHARVÁT, J. *Stará Chrudim – vlastivědné vyprávění o minulosti českého města*. Chrudim : Okresní muzeum, 1991. 310 s. Strana 104.

¹³⁹ Srov. CHARVÁT, J. *Stará Chrudim – vlastivědné vyprávění o minulosti českého města*. Chrudim : Okresní muzeum, 1991. 310 s. Strana 104.

¹⁴⁰ Srov. KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Knihy o českých městech. ISBN 80-903481-4-9. Strana 32.

¹⁴¹ Srov. CHARVÁT, J. *Stará Chrudim – vlastivědné vyprávění o minulosti českého města*. Chrudim : Okresní muzeum, 1991. 310 s. Strana 116.

¹⁴² Srov. KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Knihy o českých městech. ISBN 80-903481-4-9. Strana 31-32.

divadelníků a nezájem o ochotnictví. Činnost byla přerušena a obnovena byla až v roce 1966, kdy vznikl nový soubor divadla.¹⁴³

4.3.3 Základní škola a gymnázium

Historie základní školy v Chrudimi je dlouhá. V roce 1870 se hlavní škola změnila v pětitřídní obecnou školu a došlo k oddělení dívčí školy od té chlapecké. Od roku 1872 fungovala dívčí měšťanská škola, která se záhy stala dívčí obecní školou. Za první světové války byly prostory obecných a měšťanských škol vyklizeny a ze škol vznikla vojenská nemocnice. Náhradní prostory pro výuku vznikly v Občanské záložně, Muzeu apod. S koncem války se výuka vrátila z provizorních prostor na svá původní místa.¹⁴⁴

Z historie gymnázia v Chrudimi je známo, že od školního roku 1934/1924 začalo vyučování povinného německého jazyka, které se vyučovalo od první třídy gymnázia.¹⁴⁵ Zde patrně pramení, proč studovala Kornelová na vysoké škole zrovna němčinu. Školní rok 1927/1928 přišel s podstatnou změnou. Toho roku se gymnázium rozšířilo o bývalé dívčí reálné gymnázium, které zaniklo dne 30. června 1927. Jako samostatné pobočky fungovaly třídy II. až VII. třídy, které přešly z dívčího reálného gymnázia. Ve zmíněných šesti třídách studovalo 101 žákyně a v posledním ročníku (kde byla i Kornelová) bylo pouze 8 studentek.¹⁴⁶

4.3.4 Obchodní akademie

V 70. letech 19. století vzniká v Praze první česká obchodní akademie a druhou je v roce 1882 ta v Chrudimi. Původně byla obchodní akademie v budově školy pro zpracování dřeva, o rok později byla přesunuta na Resslerovo náměstí a v roce 1893 se usídlila v nové budově na Tyršově náměstí, kde je dodnes. Maturita byla v roce 1898 pro studenty dobrovolná, což bylo zrušeno v roce 1902. Ve školním roce 1919/1920 byla maturita zavedena znovu. Studium bylo původně tříleté, od roku 1903 pak čtyřleté.¹⁴⁷

¹⁴³ Tamtéž, s. 32.

¹⁴⁴ Srov. KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Knihy o českých městech. ISBN 80-903481-4-9. Strana 209.

¹⁴⁵ Srov. FLORIÁN, Čeněk. *Chrudimská škola, kolébka zdejšího gymnasia*. Chrudim: F. Slavík, 1948, 108 s., strana 89.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 90.

¹⁴⁷ Srov. KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Knihy o českých městech. ISBN 80-903481-4-9. Strana 109.

V průběhu první světové války byly prostory obchodní akademie využívány jako vojenská nemocnice a vyučování probíhalo v jiných prostorech. Na studentech obchodní akademie se podepsala druhá světová válka, kdy hodně studentů zemřelo v nacistických vězeních a koncentracích, někteří z dřívějších studentů padli přímo ve válce, často právě jako letci ve službách Velké Británie. Od roku 1947 mají tito padlí hrdinové ve vestibulu pamětní desku.¹⁴⁸

Německé vojsko obsadilo budovu školy ve školním roce 1944/1945 a studenti s učiteli pomáhali s obnovou Fantových závodů (dnešní objekt Parama) v nedalekých Pardubicích. Škola pak od osvobození byla k dispozici do června Rudé armádě. V náhradních prostorách se začalo učit 4. června a prostory školy nahradil hotel Centrál. Poslední ročníky toho roku pak maturitu složily až v září roku 1945. Mezi lety 1948 a 1989 se výuka uzpůsobila potřebám řízeného hospodářství.¹⁴⁹

4.3.5 Sokol

Marie Kornelová byla členkou Tělocvičné jednoty Sokol. V Chrudimi byl v roce 1867 založen místní odbor Tělocvičné jednoty Sokol. Nejednalo se jenom o cvičení, členové se účastnili výletů, slavností apod. Místní ženský odbor byl zřízen v roce 1892. Krom výše zmíněných činností pořádali také přednášky, plesy, zábavy, představení divadelní a hudební, kde vstupovali členové příslušných zaměření. Karel Pippich se stal chrudimským starostou Sokola od roku 1885 do 1921, rovněž zastával starostu Východočeské sokolské župy, která později dostala jméno po něm, a to Pippichova východočeská sokolská župa.¹⁵⁰

Německé vojsko okupovalo i chrudimskou sokolovnu. Od dubna 1941 byla v protektorátu zrušena činnost Sokola a v říjnu téhož roku došlo k rozpuštění Sokola. V roce 1945 pak došlo s osvobozením k obnově tělocvičné jednoty. Rok 1948 ale znamenal konec Sokola a nově vznikl Československý svaz tělesné výchovy. Bývalí věrní členové Sokola chtěli obnovit Sokol, ale jejich veškeré snahy přišly vniveč s příchodem vojsk Varšavské smlouvy.¹⁵¹

¹⁴⁸ KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Knihy o českých městech. ISBN 80-903481-4-9. Strana 109.

¹⁴⁹ Srov. KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Knihy o českých městech. ISBN 80-903481-4-9. Strana 109.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 169.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 109.

4.3.6 Literární Chrudim

Chrudim byla místem literárního dění. V průběhu staletí mělo město několik rodáků, kteří se dostali do širokého povědomí. Jsou to především Viktorin Kornel ze Všehrd, Jan Nepomuk Štěpánek, Jaromír John, Miroslav Hanuš, Helena Šmahelová. Ale také mnoho méně známých spisovatelů, kteří třeba čerpali z historie města pro své historické romány. I doktor Karel Pippich byl organizátor a mecenáš různých literárních událostí. Opomenout nelze ani doktora Miroslava Bastla, který je literárním historikem, a napsal také články o Kornelové a o jejím díle, a blízký přítel a dědic po Kornelové Lumír Lánský, který uspořádal literární pozůstalosti.¹⁵²

Otcem Bohumila Markalouse byl profesor chrudimského gymnázia a odborný spisovatel Václav Markalous, který se narodil v roce 1947 v Jesenčanech. Studia absolvoval v Hradci Králové a následně na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Zhruba dvacet let byl profesorem na chrudimském gymnáziu až do roku 1994, kdy odešel na penzi. Psal práce o pedagogice, české literatuře a filologii. Dětství jeho syna Bohumila, který později působil pod pseudonymem Jaromír John, se váže k Chrudimi. Znalost města pak používal ve svých románech. Mezi lety 1938 – 1946 tvořil hlavně ve Slatiňanech, kam za ním Kornelová dojížděla. Do Chrudimi dojížděl přednášet. Zasloužil se zde v roce 1945 i o vznik Vysoké školy pedagogické.¹⁵³ Ta fungovala od 20. října 1945 a v prvním možném zápisu bylo zapsáno 300 posluchačů. Učili se zde absolventi učitelských ústavů a další středoškoláci o víkendech.¹⁵⁴

Helena Šmahelová měla v Chrudimi v Koželužské ulici babičku, u které trávila prázdniny. Mezi lety 1928 – 1937 tady pobývala po smrti svých rodičů. Tehdy působila jako úřednice chrudimské nemocenské pojišťovny. V letech 1943 – 1946 pracovala jako sekretářka spisovatele Jaromíra Johna. V období 1953 – 1958 vlastnila dům v Koželužské ulici. Svá díla zasadila do Chrudimi. Rodina Šmahelové vlastnila i mlýn Hrkačka, který její předci vlastnili v letech 1850 – 1908, tedy ještě dva roky před narozením Šmahelové. Mlýn ale již dávno nestojí, protože v roce 1912 lehl popelem a k jeho obnově již nedošlo. Šmahelová do prostředí mlýna situovala jeden děj ze svých knih. Stala se i čestnou občankou Chrudimě, a to v roce 1993, o čtyři roky později pak zemřela v Rakovníku.¹⁵⁵

¹⁵² Srov. BASTL, Miroslav. Víc než literární příručka: Pavel Kobetič: Literární místopis Chrudimě (1998). Chrudimské vlastivědné listy. 1998, 7(5), 1. Strana 3.

¹⁵³ Tamtéž, strana 17.

¹⁵⁴ Srov. KOBETIČ, Pavel. Chrudimský kaleidoskop XX. století. Chrudim: Okresní muzeum, 2001, 293 s. ISBN 80-902531-6-4. Strana 93.

¹⁵⁵ Srov. BASTL, Miroslav. Víc než literární příručka: Pavel Kobetič: Literární místopis Chrudimě (1998). Chrudimské vlastivědné listy. 1998, 7(5), 1. Strana 20.

V Opletalově ulici žil od roku 1937 profesor chrudimského gymnázia a spisovatel Miroslav Hanuš, který se narodil v roce 1907. Rodák z Prahy učil na gymnáziu dějepis a zeměpis, ve 40. letech působil jako spisovatel. Jeho doménou byly psychologické romány, psal ale také o ne příliš netradičním polárním prostředí. Vznik novel¹⁵⁶ byl inspirován chrudimským gymnáziem. Ve dvou historických románech se věnoval osobnosti Jana Amose Komenského. Během 70. let neměl možnost se z ideologických důvodů přiblížit se čtenářům, ale v 80. letech znovu tvořil. Zemřel v roce 1995 v nemocnici v Hradci Králové.¹⁵⁷

4.3.7 Chrudimské spolky a organizace

V této podkapitole bych ráda zmínila spolky a organizace, které fungovaly v Chrudimi za života Marie Kornelové. Utvářely tehdejší kulturu v Chrudimi. U některých níže zmíněných víme, že jich Kornelová byla součástí, u dalších ale není dostupný záznam o tom, jestli jich byla členkou nebo je navštěvovala. Součástí kulturního povědomí v Chrudimi každopádně byly, tudíž považuji za důležité je v této podkapitole zmínit.

Na Resslerově náměstí byla do roku 1926 Měšťanská beseda, která zajišťovala společenskou zábavu a vzdělávala své členy. Součástí byla knihovna a čítárna, připravovali přednášky, literární akce apod. Do čtvrtiny 20. století fungoval Spolek k podpoře české literatury, který dělal přednášky o spisovatelích a dílech, zajišťoval přísun takových knih a do jeho čela se dostávaly přední osobnosti pedagogické a literární (např. Karel Pippich, profesor gymnázia).¹⁵⁸

I Literární klub pořádal přednášky, schůzky, výstavy a jejich autory byly často literární historici a kritici. Podstatnou kulturní organizací bylo i Průmyslové a Vlastivědné muzeum pro východní Čechy, které svou činnost provozovalo od roku 1892. Jako předchozí organizace pořádalo muzeum také literární přednášky a výstavy. Slavilo i významné oslavy k narození nebo úmrtí známých osobností, včetně 500. výročí Viktorina Kornela ze Všehrd (rok 1960). Činností muzea bylo také shromažďování literárních památek a knih. Uloženy jsou zde i materiály o vztahu českých spisovatelů k Chrudimi. Další fondy pozůstalostí literárních osobností jsou uloženy i ve Státním okresním archivu. Zde je mimo jiné i opis *O práviech*,

¹⁵⁶ HANUŠ, Miroslav. *Jana*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1963. 160 s. Život kolem nás; sv. 30. a HANUŠ, Miroslav. *Slunce toho rána*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1966. 231 s.

¹⁵⁷ Srov. BASTL, Miroslav. Více než literární příručka: Pavel Kobetič: Literární místopis Chrudimě (1998). Chrudimské vlastivědné listy. 1998, 7(5), 1. Strana 23.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 32.

súdiech i dskách země České knihy devatery od Viktorina Kornela ze Všehrd, který pochází ze druhé poloviny 16. století.¹⁵⁹

Městská knihovna byla dlouhou dobu součástí Průmyslového a Vlastivědného muzea, po druhé světové válce se osamostatnila a rovněž byla pořadatelkou literárních akcí. Občanská beseda navázala v roce 1920 na činnost Měšťanské besedy.¹⁶⁰

Prostřednictvím Družstevní práce publikovala Marie Kornelová své knihy. Sdružení propagovalo knihy, které vydávalo, a pořádalo přednášky, výstavy a besedy. Jeho úkolem bylo seznámit čtenáře s autory knih, které Družstevní práce vydávalo. Důvěrníkem tohoto sdružení byl Karel Sokol (žil v rozmezí let 1898 – 1985), který uspořádal složku Marie Kornelové, která je dnes uložena v Regionálním muzeu v Chrudimi.¹⁶¹

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 32-33.

¹⁶⁰ Srov. BASTL, Miroslav. Více než literární příručka: Pavel Kobetič: Literární mistopis Chrudimě (1998). Chrudimské vlastivědné listy. 1998, 7(5), 1. Strana 33-34.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 34.

5. Marie Kornelová

Tato kapitola obsahuje tři podkapitoly, ta první se zabývá životem Marie Kornelové, kde shrnu její život. Začnu chronologicky. O jejím dětství nebylo možné sehnat příliš informací. Vybírala jsem proto kusé informace z dostupných materiálů. Neexistují ani dostupné vzpomínky Kornelové na své vlastní dětství. Nezmiňuje se ani o studijních letech, o její vlastní učitelské praxi existuje pouze pár vět z korespondence přátelům. Zde je nejvíce znatelná velká absence deníku, který by dal mnohé vědět o dětství Kornelové, o jejím dospívání, studiích a o vzpomínkách na rodiče. Ty rovněž nikde nezmiňuje. Jako jediného v korespondenci zmiňuje svého bratra, avšak také pouze kouskem informace v dopisu, kdy ho měla jet navštívit do věznice v Táboře, o což se podělila s Bohumilem Markalousem.

O mládí Marie Kornelové se tedy dozvídáme především z různých listů, potvrzení, o školních letech pak především z vysvědčení, o zálibě ve volném čase z členských průkazek apod. V této kapitole budu tedy vycházet pouze z dostupných materiálů, které mi poskytl Kornelové osobní fond.

Druhou podkapitolou je pohled na Kornelovou jako na učitelku, kde vycházím především ze školních zpráv, které většinou pojednávají o uvolnění Kornelové ze služby, kvůli zdravotním indispozicím. Ty byly součástí osobního fondu Kornelové v Praze v Literárním archivu. Důležitým zdrojem pro tuto část diplomové práce jsou především výroční zprávy z obchodní akademie. V nich jsem našla mnoho o pracovní činnosti Kornelové, ale také o jejích mimoškolních činnostech. Rovněž pak používám k této části života Kornelové korespondenci, která mnoho vypovídá právě o těchto úskalích.

Ve třetí podkapitole pak rozeberu její spisovatelskou činnost. Máme k dispozici docela mnoho informací o její literární a překladatelské práci, o které se dočítáme opět hodně hlavně z korespondence. Samotným materiálem k prozkoumání jsou i její literární díla, která napsala. V nich nacházíme třeba fragmenty z Chrudimi, která byla jejímu srdci nepochybně velice blízká.

O závěru jejího života z posledních zhruba pěti let máme znovu naprosté minimum informací. Je k dispozici závěť, která je psaná pět let před její smrtí. Dalším dostupným materiálem je oznámení o úmrtí a dědické rozhodnutí, kde vidíme i rodovou anabázi žijících členů rodiny. Po smrti Kornelové pak vycházely různé články, které si dávaly za cíl připomenout její dílo, připomínaly její nedožitá jubilea, zařazovaly ji mezi ostatní spisovatele a dávaly dohromady její tvorbu v různých souhrnných člancích.

5.1 Život Marie Kornelové

V osobním fondu Marie Kornelové v Literárním archivu Památníku národního písemnictví nalezneme jako nejstarší dokument oznámení o svatbě rodičů Marie Kornelové. Ludmila Hruběšová, rozená Vavrdová a Josef Hruběš, c. k. soudní adjunkt, oznamovali svůj sňatek, který proběhl dne 26. ledna 1895 ve farním chrámu Páně u Panny Marie Sněžné v Praze. Marie Kornelová se narodila jako čtvrté dítě v Chrudimi dne 15. února 1909. Nejstarší byla Ludmila, narozená v roce 1896, o níž jedinou dostupnou informací je to, že studovala UMPRUM, a zemřela v roce 1918. Druhorozeným dítětem byl Josef, který se narodil v roce 1898, popraven v Berlíně v roce 1943, třetím dítětem byla Zdenka, narozena 1899, ale zemřela v roce 1907, tedy 2 roky předtím, než se narodila Marie. Mnoho informací o sourozencích (kromě Josefa) není k dispozici, o sestřích se dozvídám především z životopisu, který jednou psala sama Kornelová, jinde o nich nebyla z dochovaných informací zmínka.

Tajemník zemského soudu v Chrudimi Josef Hruběš si nechal postavit rodinnou vilu v Hejdkově ulici s číslem popisným 271. Pochází ze začátku 20. století, o povolení ke stavbě požádal Hruběš městský úřad v srpnu 1906, o následné povolení k užívání požádal v červenci 1907. Projektantem a stavitelem domu byl chrudimský stavitel Josef Král a postaven byl v intencích secesního slohu. V přízemí měla vila kuchyň, obytné pokoje, prádelnu, spíž a toaletu. V prvním patře pak byly dva pokoje, toaleta a půda. Marie Kornelová – Hruběšová ve vile prožila celý svůj život. Po její smrti byla vila potomky Hruběšovy rodiny prodána soukromníkům pro další bydlení.¹⁶²

V Mariině křestním listu stojí, že se otci Josefu Hruběšovi – soudnímu sekretáři při krajském soudu v Chrudimi narodila dcera. Nalézáme pak i další informace o otci Kornelové, a to že Josef Hruběš byl manželským synem Matěje Hruběše, kováře ve Vysokém Veselí, pocházel z domu číslo 60 a matkou byla Barbora Hruběšová. Matkou Marie Hruběšové byla Ludmila Oldřiška Vavrdová, manželská dcera Ignáce Vavrdy, ředitele měšťanské školy v Počátkách a Anny, rodem Zelinkové z Vysokého Veselí. Dále se dozvídáme, že Marie byla pokřtěna v chrámu Páně v Chrudimi 10. března 1909 kaplanem Karlem Mikuleckým za přítomnosti kmotrů: Anny Vavrdové, vdově po Ignáci Vavrdovi (tedy její babička) a Ludmily

¹⁶² Srov. BURDYCHOVÁ, Milena. Hruběšova vila / Vily Chrudimska (3. část). *Chrudimské vlastivědné listy*. 2011, 19(6), 2-3.

Hrubešové. Porodní bábou byla Jana Jindrová z Chrudimi. Pokřtěna byla Marie Anna Ludmila, jména dostala po babičce a matce.

O tom, že Kornelová měla domovské právo v Chrudimi svědčí domovský list ze dne 25. června 1927. Ten obsahuje informaci, že právo domovské v Chrudimi získala svým narozením. V době vydání tohoto listu byla abiturientkou reálného gymnázia.

Po roce 1848 začalo fungovat domovské právo. Nárok na něj dítě mělo po otci, manželka ho získala po svatbě. Možností bylo také získat domovské právo pro příchozí, kteří již delší dobu setrvali v daném místě. V evidenci obcí bylo u domovských listů vedeno jejich vydání, dále také svatby, případně úmrtí atd. Domovské právo zaniklo roku 1949.¹⁶³

Marie Kornelová do roku 1922 studovala městské dívčí lyceum, které vzniklo v roce 1906 v Chrudimi. Od roku 1912 je pak městské dívčí lyceum v souboru středních škol. Zkouška dospělosti měla ukončit šestileté studium, ale nerovnal se maturitě na gymnáziu, nebyla oprávněním ke studiu na vysoké škole.¹⁶⁴

Od školního roku 1923/1924 proběhla změna a lyceum bylo změněno na reformní reálné gymnázium, a to bylo následně spojeno s gymnáziem. Maturitu skládali studenti jako poslední na reformním reálném gymnáziu v roce 1930.¹⁶⁵

Z několika školních let máme dochované školní zprávy Marie Kornelové. Například ze školního roku 1914-15 z obecné a měšťanské školy v Chrudimi. Z tohoto prvního školního roku měla samé jedničky, jednu dvojku z kreslení. Zpráva byla dělena na čtvrtletí a obsahovala i počty zameškaných hodin. První čtvrtletí nemá klasifikované, protože pro nemoc do školy nechodila. Ve druhé třídě ve školním roce 1916/1917 měla rovněž samé jedničky, jedna dvojka se našla ze psaní. Žáci dostávali i pololetní výkazy, kde bylo jejich průběžné hodnocení. Zde měla ve školním roce 1919/20 u všech předmětů hodnocení – velmi dobrý, tedy nejlepší možný.

K tomuto školnímu roku se patrně také váže vysvědčení chudoby nemajetnosti. V září 1919 byli osvobozeni od placení celého školného, když měla jít do první třídy městského dívčího lycea. Na městské dívčí lyceum nastoupila v roce 1919/20, odkud ze třetí třídy přestoupila v roce 1922/23 přestoupila do čtvrté třídy státního reálného gymnasia v Chrudimi.

¹⁶³ Srov. PETERKA, Josef. Cesta k rodinným kořenům, aneb, Praktická příručka občanské genealogie. Praha: Libri, 2006, 373 s. ISBN 80-7277-307-0. Strana 59.

¹⁶⁴ Srov. KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Knihy o českých městech. ISBN 80-903481-4-9. Strana 181.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 181.

Ve školním roce 1922/23 nastoupila do 4.B. V tento rok chodilo do čtvrté třídy státního reálného gymnázia 29 chlapců a 4 dívky. Jako jediná Hrubešová přecházela do této třídy z jiné střední školy. V prvním roce studia gymnázia měla předměty náboženství, češtinu, latinu, francouzštinu, dějepis, zeměpis, matematiku, chemii, fyziku, kreslení a tělocvik. Z nepovinných jazyků si zvolila němčinu. Všechny předměty dokončila s hodnocením velmi dobrý. Dočíst se zde můžeme i o zameškaných hodinách, kterých měla v tomto školním roce omluvených 89. V tomto roce byla osvobozena od placení školného.

Hlavní katalog gymnázia uvádí, že v páté třídě gymnázia bylo ve třídě 25 chlapců a 8 dívek, jejichž počet se oproti minulému roku zdvojnásobil. V tomhle roce již neměla fyziku, naopak nově přibyl přírodopis. Nadále měla nepovinně němčinu. Dle pololetního výkazu je zřejmé, že ve školním roce 1923/24 si z latiny, matematiky a chemie odnášela hodnocení – dobrý. Výroční vysvědčení toho roku pak ukázalo, že latinu dokázala zlepšit, matematika zůstala v hodnocení dobrý a chemie se zhoršila na dostatečný. Navýšil se počet zameškaných hodin, omluvených jich měla 131. I nadále byla osvobozena od placení školného.

V šesté třídě ve školním roce 1924-1925 ubylo chlapců, jejich počet se snížil na 18, počet dívek zůstal stejný jako v předchozím školním roce. Hrubešová i v tomto roce zůstala osvobozena od placení školného. O počtu zameškaných hodin zde chybí informace. Hrubešová již neměla jako předmět náboženství, nadále zůstaly předměty čeština, latina, francouzština, dějepis, zeměpis, matematika, přírodopis, chemie, tělocvik a z těchto všech předmětů včetně nepovinné němčiny si kromě matematiky (ta byla hodnocena stupněm dobrý) si na konci roku odnášela hodnocení velmi dobrý. Nově přibyla deskriptivní geometrie, tedy rýsování, v níž byla ohodnocena stupněm dobrý.

Sedmá třída gymnázia byla opět chudší o jednoho chlapce, počet dívek zůstal stejný. Celkem sedmou třídu navštěvovalo 25 žáků. Ze školního roku 1925/26 dle pololetního hodnocení si jazyky držela na hodnocení velmi dobrý, v zeměpise, matematice, fyzice, deskriptivní geometrii a filozofické propedeutice měla v pololetí hodnocení dobrý. Nestudovala již chemii, naopak nová pro Marii byla již zmíněná filozofická propedeutika. Ve výročním vysvědčení lze vidět, že se opět zlepšila. Zeměpis, matematiku a fyziku sice nezlepšila a tyto předměty zůstaly na hodnocení dobrý, ovšem deskriptivní geometrii a filozofickou propedeutiku zlepšila na hodnocení velmi dobrý. V nepovinných předmětech jí k němčině přibýly i dvě praktická cvičení, z nichž si odnášela hodnocení velmi dobrý. Počet omluvených hodin se na konci června zastavil na 125.

Maturitní ročník 1926/1927 se rozrostl o jednu novou dívku ve třídě. Znovu zde Marie byla osvobozena od placení školného. V tomto roce ji patrně sužovaly zdravotní obtíže více než v předchozích školních letech a omluvené hodiny se vyšplhaly na počet 238. V závěrečném ročníku se předměty již neměnily a z většiny z nich si odnášela hodnocení velmi dobrý. Stupněm dobrý byla hodnocena v předmětech matematika a filozofická propedeutika.

Ve výročních vysvědčeních se kromě údajích o známkách zachovávaly i bližší údaje o žákovi. Mimo jména, příjmení, data narození a rodiště zde nacházíme i příslušnost k náboženství a ta byla u Hruběšová u římsko-katolické církve a mateřskou řeč. Kolonky jsou zde i k informacím o školném, které Hruběšová platit nemusela za žádný rok, který na gymnáziu studovala. Další kolonkou je způsob přijetí (u Hruběšové se tedy jednalo o přestup z jiné chrudimské školy), údaj o stipendiu (takové žádné Marie neobdržela) a případný výňatek z vysvědčení, které by si žák donesl při přestupu z jiné školy.

Na vysvědčení je vždy uveden jeden z rodičů. U Marie je tedy otec napsán zároveň jako odpovědný dozorce a osoba. Byla zde nepochybně možnost, aby jméno rodičů bylo jiné než jméno odpovědného dozorce, a jiná mohla být i osoba, u které by žák pobýval. U takových osob by se opět lišilo i bydliště a pracovní stav určené osoby. V našem konkrétním případě je zde tedy vždy veden otec Josef Hruběš, zkratkou Josef H., který pracoval jako rada vrchního zemského soudu. Adresa je shodná s domem, kde Hruběšová strávila celý život.

Na konci středních škol skládal student maturitu, tedy zkoušku dospělosti, která probíhala před pověřenou komisí. Dokumentem o konečném výsledku maturity bylo tzv. vysvědčení dospělosti.¹⁶⁶ Ze 17. června 1927 pochází „vysvědčení dospělosti“ Marie Kornelové. V něm stojí, že „*Marie Hruběšová ... náboženství římsko-katolického konala studia středoškolská na městském dívčím lyceu v Chrudimi od školního roku 1919/1920 a pokračovala v nich na ústavě zdejší, kdež je i ukončila a podrobila se zkoušce dospělosti podle ministerského nařízení*“¹⁶⁷. Na základě této zkoušky mohla navštěvovat univerzitu. Tím se tedy studia v Chrudimi definitivně uzavřela.

Ani na vysoké škole se jí ale nevyhýbaly komplikace spojené s majetkovými poměry. Podávala vysvědčení v roce 1927 o majetkových poměrech, které byly spojené s žádostí o osvobození od placení kolejného. Majetek rodiny byl odhadován na 90.000 Kč a úspory byly

¹⁶⁶ HORÁK, Zboj. *Církev a české školství: právní zajištění působení církve a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*. Praha: Grada, 2011, 264 s. ISBN 978-80-247-3623-5., strana 32.

¹⁶⁷ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, osobní dokumenty. Fond 34/80 1. karton. Vysvědčení dospělosti.

oceněny na 40.000 Kč. Plat otcův byl 47.992 Kč, děti měli dvě (Josefa a Marii), z nichž Josef byl již během podávání této žádosti sám zaopatřen. Marie uváděla, že příjmy z vlastního jmění (ani žádné jiné) neměla.

Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze studovala v letech 1927/28 do školního roku 1930/31. V zimním období roku 1932/33 získala aprobaci z češtiny. Žádala o odložení zkoušek z němčiny do letního období, protože v té době byla ve stadiu zkoušek rigorosních. V letním období roku 1934 pak získala i aprobaci z němčiny. Komisí byla dne 18. května 1934 určena způsobilou k vyučování češtiny a němčiny na vyšších středních školách.

Máchovy výrazové prostředky k charakteristice osob v románu „Cikáni“ je disertační práci Marie Hrubéšové. V úvodu práce si dává za cíl ukázat, jak autor v románu pracoval s postavami a jak prokreslil jejich charakter. Práce je dělena na dvě části, a to na výrazové prostředky a samotnou charakteristiku osob. Hrubéšová-Kornelová se věnuje rozebírání různých výrazových prostředků užitých v románu *Cikáni*.

Výrazové prostředky, kterým se věnuje jsou například barbarismy, vulgarismy, výrazy řeči lidové, řeči úřední, řeči biblické. Rozebírá text a upřesňuje a vysvětluje ty termíny. V další části se věnuje i slovním spojením po stránce obsahové, kde zahrnuje a vysvětluje pojmy jako epizeuxis, opakování, hromadění výrazů, gradace. Dále pak rozebírá i větu, všímá si, jaké věty jsou užívané, zdali jsou monologické, vypovídací/sdělné, vybízející apod. Věty rozebírá i z hlediska elips, porušování úplnosti vět atd.

Nejprve odborné pojmy vysvětluje a vzápětí uvádí konkrétní případy z románu. Román podrobila důkladné analýze veškerých dostupných termínů a vedla si velice precizně. Z dalších rozebíraných pojmů zmíním pouze některé z mnoha, a to například personifikaci/zosobnění, které dále dělí na sémantické, motivické apod.; dále metonymii, synekdochu, hyperbolu.

Nevěnuje se ale pouze konkrétní výpovědi postav, ale také mluvě beze slov. Především fyzickým projevům citů, pohybů, mimice očí. „...*chci jen upozorniti na ta gesta, pózy nebo fysické změny v obličejí, které nahrazují mluvené slovo, jsouce dostatečně zřetelným projádřením myšlenky nebo příznakem citu. Popisem takových gest básník nepřimo a při tom velmi účinně zobrazí, co se děje v nitru člověka. Dává promlouvati jeho očím, výrazu obličeje, rukám; často jediný krok nebo vztažení ruky dojmá hlouběji než celá věta. Nejúčinnější a u*

Máchy nejoblíbenější je mimika očí, jež jsou mu hlavním zrcadlem citů. Přisuzuje jim velikou schopnost výrazovou a v pohledu hledá mnohem více, nežli může ve skutečnosti vyjadřovati. ¹⁶⁸

Ve druhé části disertační práce nastiňuje nejprve příběh *Cikánů*, což považuje za zásadní věc, ze které pak vychází k charakteristikám postav. V jednotlivých charakteristikách pak dále rozebírá výše zmíněné pojmy na konkrétních případech. Hodnotí řeč jednotlivých postav, užívaná slovní spojení, jaké výrazy jsou pro postavu typické s odkazy ke konkrétním částem v textu.

V závěru pak hodnotí, jak se přiblížení postav a celková výstavba textu autorovi povedla. Rovněž se zabývá řečí jednotlivých postav podle společenského postavení – hrabě, cikán apod. Ze závěru vyznívá, že Kornelová kvituje, jak Mácha dokázal vylíčit přímou řečí povahu a okamžitý duševní stav daného jedince. Znovu se vrací pak k Máchovu umu vyjádřit beze slov danou situaci: „*Mácha si libuje ve vypjatých dramatických situacích, kde lidská slova nestačí k vyjádření citů rozvlněného nitra, proto sahá po prostředku jemněji a mohutněji vyjadřujícím: to jsou gesta, nahrazující slovní projevy, mluva očí a výmluvné nehybné mlčení.*“ ¹⁶⁹ Resumé napsala Kornelová ve francouzštině.

Dle dostupných materiálů, listů a vysvědčení lze velice dobře sledovat životní cestu Marie Kornelové. V pozůstalosti Kornelové je také vysvědčení zachovalosti. To by se dalo v dnešní době přirovnat k výpisu z trestního rejstříku. Policie potvrdovala, že osoba, které se vysvědčení týká, nemá trestní záznam, případně, že je osoba nezávadná. ¹⁷⁰ Toto vysvědčení bylo vydáno městem Chrudimí. Stojí v něm, že coby „*aprob. kandidátka profesury ... jest politicky i mravně zachovalá a není zde známo nic, co by dobré pověsti jí na újmu býti mohlo.*“ ¹⁷¹ Toto vysvědčení bylo vydáno 17. května 1934 (po ukončení studií) a bylo připojováno k žádosti o místo ve státní službě.

Dochované je ze dne 17. května 1934 i „osvědčení o státním občanství republiky československé“. Dokládá, že Marie Kornelová byla státním občanem republiky Československé. Takové osvědčení platilo na dobu 10 let od jeho vystavení a patrně (soudě dle

¹⁶⁸ Srov. KORNELOVÁ, Marie. *Máchovy výrazové prostředky k charakteristice osob v románu "Cikáni"*. Praha: Filosofická fakulta university Karlovy, 1936, strana 66.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 109.

¹⁷⁰ Vysvědčení zachovalosti. In: *Holocaust* [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z:

<https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/help/typy-dokumentu/vysvedceni-zachovalosti/>

¹⁷¹ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, osobní dokumenty. Vysvědčení zachovalosti.

stejného data vydání jako u vysvědčení o zachovalosti) bylo obstaráno kvůli žádosti o nové pracovní místo ve státní službě.

Pracovní poměr na sebe nenechal dlouho čekat a již ze srpna 1934 máme k dispozici povolání Marie Kornelové k nastoupení do služby jako aspirantka profesury od 1. září 1934. Měla se hlásit na městském dívčím reálném gymnáziu Krásnohorská v Praze. Povolání bylo vydáno Zemskou školní radou v Praze. Následně byla přijata do státní služby školské jako aspirantka profesury a následně dne 25. října 1934 složila služební přísahu.

Záhy ale přišly špatné zprávy z domova. Vrchní soudní rada Josef Hrubeš zemřel po krátké chorobě 27. listopadu 1936 v 75 letech. Jako rodina je na oznámení o úmrtí Josefa Hrubeše podepsána jeho manželka Ludmila, dcera Marie Hrubešová, snacha Marie Hrubešová – manželka Josefa, který zemřel v roce 1943 v Berlíně, dále vnoučata Vojmír a Jarmila (která pak podávala informace o úmrtí Marie, tedy její synovec a neteř) a maminka Marie Kornelové Ludmila Hrubešová, rozená Vavrdová (vdova po vrchním soudním radovi).

Brzy po otci přišla Kornelová i o maminku. Ta zemřela po těžké chorobě čtyři měsíce po svém manželovi 2. dubna 1937 ve věku 63 let. Z parte otce je možné vyčíst, jakých postů v pracovním procesu dosáhl bratr Kornelové, JUDr. Josef Hrubeš. Na otcově parte byl uveden jako státní zástupce v Banské Bystrici, na parte matky je pak psán jako náměstek prokurátora v Banské Bystrici, kde i žil.

Další dochovaný dokument pochází z 27. října 1940. Soudím tedy, že toto následující zprávu potřebovala, protože přecházela z Prahy z dívčího reálného gymnázia Krásnohorská na Obchodní akademii do Chrudimi. Jedná se o prohlášení o rodovém původu, kde se doktorka Hrubešová přiznává a prohlašuje následující: „*nejsem židovka... neboť moji rodiče i obojí prarodiče byli čistě arijského původu.*“¹⁷² Pokud by v tomto prohlášení zalhala, byla by kázeňsky stíhána, nebo propuštěna okamžitě ze služby. Zaměstnanci čestným prohlášením o rodovém původu dokládali svým zaměstnavatelům, že jsou arijského původu. Tím pak zaměstnavatel přebíral odpovědnost za to, že jeho zaměstnanci nejsou židovského původu, ale jsou čistí arijci. Kritéria byla následující – žid byl ten, kdo měl tři plně židovské prarodiče nebo měl dva židovské prarodiče a k 15. září 1935 náležel k židovskému náboženství (nebo do ní vstoupil déle), nebo byl od data 15. září 1935 v manželství se židovským příslušníkem.¹⁷³

¹⁷² LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, osobní dokumenty. Fond 34/80 1. karton. Prohlášení o rodovém původu.

¹⁷³ Srov. BEDNAŘÍK, Petr. *Arizace české kinematografie*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2003, 153 s. ISBN 80-246-0619-4. 27 strana

Důležitým rokem se stává rok 1941, kdy se stala definitivní profesorkou dne 10. července 1941. Byla jí prominuta doplňovací zkouška. V té době již učila na obchodní akademii v Chrudimi jako zatímní profesorka.

K zaznamenávání pohybu pracujícího lidu na území Protektorátu sloužila pracovní knížka. Byly vydávány nemocenskými pojišťovny a vznikly z vládního nařízení z 26. června 1941. Obsahovaly osobní údaje o dotyčné osobě, odborné vzdělání, státní příslušnost apod.¹⁷⁴ Pracovní knížka Protektorátu Čechy a Morava Marie Kornelové obsahovala krom osobních údajů i informace o odborném školním vzdělání (FF UK 1927 – 1932). Pracovní knížka byla vždy dvojjazyčná (psána německy a česky). Mezi zvláštní způsobilosti Kornelové bylo zařazeno, že uměla německy a překládala. V kolonce zaměstnání bylo uvedeno, že pracovala jako profesorka na Obchodní akademii v Chrudimi mezi lety 1934 – 1944.

Kornelovou po smrti jejích rodičů čekala další velká ztráta v rodině. Z jednoho z dopisů psaného dne 10. prosince 1942, který psala Kornelová Jaromíru Johnovi, je patrné, že se s bratrem v době, kdy byl uvězněn v Táboře, měla vidět. Informovala ji o tom švagrová. Věděla rovněž, že bude brzy někam odvezen. Setkání se tehdy skutečně uskutečnilo, bylo však krátké a následně měl být dle zpráv, které Kornelová měla, odvezen do Drážďan. Další zprávy nejsou dochovány, a tak v osobním fondu Kornelová pak nacházíme parte, kde je psáno, že za vlast dne 8. září 1943 v Berlíně padl JUDr. Josef Hrubeš, bratr Marie. Narodil se dne 26. 9. 1898. „*Zatčen v Táboře dne 23. října 1942, vězněn na Pankráci a v Gollnově, v Berlíně 28. srpna 1943 odsouzen k smrti jako jeden z těch, kdo pomáhali připravovat osvobození naší republiky z německého otroctví. Zemřel statečně.*“¹⁷⁵

Mezi dalšími osobními věcmi v archivu bylo také několik různých průkazek. Považuji je především za fotografickou dokumentaci, kde se spisovatelka proměňuje před očima. Na členském průkaze TJ Sokol neznámého data působí ještě jako dívenka. Vlasy má rovné, avšak krátké, nesahají jí ani ke krku. Jeden pramen vlasů má oddělený od ostatních. Na sobě má šaty světlé, krémové nebo bílé barvy. Z fotky působí velice mladě, z výrazu není patrné mnoho sebevědomí ani radosti. Z raných studijních dob je nám známa její legitimace řádného posluchače z Univerzity Karlovy v Praze, kde tato konkrétní legitimace byla platná pro školní rok 1931/32. Na průkazce legitimace řádného posluchače Univerzity Karlovy má studentka Kornelová krátké vlasy upravené do vlnek. Na černobílé fotografii je upravená, má šaty tmavé

¹⁷⁴ Protektorátní pracovní knížka. In: *Vojenský historický ústav* [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/exhibit/protektoratni-pracovni-knizka/>

¹⁷⁵ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, osobní dokumenty. Oznámení úmrtí bratra.

nebo černé barvy, z nichž je vidět jenom krajka kolem krku ve stejné barvě podložena bílou látkou.

Na další fotografii z průkazky Tělovýchovné jednoty Sokol, která je mladší než dvě předchozí (členské známky v ní jsou placeny za celý rok 1938 a 1939), jí přibýly brýle, úsměv a náhrdelník. Šaty obléká opět černé, vlasy má upravené do vlnek, stále stejně dlouhé. Z Kornelové je zde cítit, že po odstupu několika let dospěla ve zralou ženu. Její úsměv působí přirozeně, vřele, pozitivně a dodává jí zdravé sebevědomí, které jí na první zmiňované fotce chybí. Brýle jsou s kulatými obroučkami a krk zdobí náhrdelník, nejspíše z korálů. Na průkazce stojí, že Kornelová je členkou Sokola od 6. dubna 1928.

Dalším zajímavým dokumentem je cestovní pas. Ten kromě nezbytné fotografie obsahuje i popis člověka, který je nám v době pořizování fotografií pouze černobílých vítanou pomocí. Dochovány jsou dva pasy, starší cestovní pas republiky československé z roku 1927 byl platný do června 1929 a určený pro cesty do Rakouska, Německa, Maďarska a Jugoslávie. Platnost druhého pasu byla od července 1936 do července 1941 a Kornelová mohla cestovat do všech evropských států a zpět. Z popisu osoby vyčteme, že obličej měla Marie kulatý, barvu očí šedou, barvu vlasů kaštanovou. Neměla v té době děti.

Za první světové války nebylo možné svobodně cestovat a vystěhovat se. Cestovní pas se vydával na konkrétní jednu cestu a platil po dobu dané cesty. V období mezi válkami byly na hranicích stále pasové kontroly. Existovalo nařízení vlády z 9. června 1921, které nechávalo na rozhodnutí úřadu, který pasy vydával, jestli má občan na vydání pasu nárok. Spořádaný občan získal svůj pas bez problému. To platilo do roku 1928. Od tohoto roku byly stanoveny podmínky, za kterých mohlo být získání pasu občanu odepřeno. Pasy se nevydávaly těm, kteří mohli ohrozit státní bezpečnost, hospodářský zájem republiky, případně pokud byl cestovatel „světoběžník ze zvyku“. Tresty za překročení hranic ilegálně nebyly nijak závažné. Za protektorátu se pasy dávaly pouze v případě, že žadatel mířil do zahraničí kvůli vážné rodinné situaci, především kvůli těžké nemoci příbuzného nebo pohřbu. V jiných případech nebylo možné v případě soukromých důvodů žádost o vydání pasu přijmout.¹⁷⁶

Kornelová patrně měla kladný vztah k železnici, v jednom z dopisů se svěruje, že by ráda pracovala jako výpravčí. Následující průkazka svědčí o tom, že se nejspíše cestovala často vlakem. Měla průkazku na jízdy za zlevněné jízdné. Tato konkrétní pocházela z roku 1945

¹⁷⁶ RYCHLÍK, Jan. Překračování hranic a emigrace v Československu a východní Evropě ve 20. století [online]. 4-6 [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: https://www.ustrcr.cz/wp-content/uploads/2017/08/SI_29_s10-72.pdf

(platná do konce roku 1946), určena byla pro druhou vozovou třídu, která opravňuje „*opatřovati se na tratích československých státních drah a drah v jejich provozu jízdenky za snížené jízdné (o 33 %) pro vlaky osobní, spěšné a rychlíky uvedené v jízdním řádě.*“¹⁷⁷ Kornelová je tam uvedena jako „profesorka na výslužbě“. Na zadní straně je pak několik prodlužovacích známek z roku 1947, 1948, 1949, 1950. V poznámce je doplněno, že od 17. června je Kornelová „profesorka na výslužbě“. Vlak tedy ke své přepravě nesporně využívala, ale není známo, kam cestovala.

Kornelová vstoupila i do strany Československé sociální demokracie. K obnově činnosti ČSSD došlo na jaře 1945. ČSSD se stala částí Národní fronty. Ve straně ale vznikl konflikt, protože jedna část chtěla spolupracovat s komunisty, kdežto druhá část zastávala samostatnost, jak ideovou, tak politickou a organizační. V únoru 1948 se při puči prosadila ta skupina, která prosazovala první variantu, a to spolupráci s komunisty. Samostatná činnost ČSSD byla násilně ukončena a strana byla v červnu 1948 sloučena s KSČ. To samozřejmě rozporovalo původním konceptům ČSSD. Více než polovina z 370 tisíc tehdejších členů, které ČSSD měla, nepodepsala sjednocovací přihlášku.¹⁷⁸ Kornelové členská legitimace byla vydaná Československou sociální demokracií k 1. 1. 1948 a vydána byla místní organizací strany. Podle členských příspěvků platila za rok celý rok 1947 a patrně za část roku 1948. Členské známky stály 75 Kčs a platila v roce 1947 čtyři, v roce 1948 jednu za 120 Kčs. To by nasvědčovalo tomu, že Kornelová byla jedna z mnoha členů ČSSD, kteří se rozhodli nepodpořit násilné sloučení Československé sociální demokracie s KSČ.

Marie Kornelová měla rovněž členskou legitimaci ze Svazu československo-sovětského přátelství, kde stálo známé heslo „*se Sovětským svazem na věčné časy*“, jehož členkou byla od roku 1945. Vstup do organizace byl dobrovolný, ale na člověka, který nebyl v SČSP bylo nahlíženo kriticky. Členství se zapisovalo do životopisů a kádrových dotazníků. Na členství v SČSP se mohlo pohlížet i tak, že nahrazovalo nečlenství v KSČ. Cílem této organizace bylo šíření kladného vztahu k Sovětskému svazu. Jeho členové šířili vědomosti o SSSR, popularizovali kulturu a umění, věnovali se ruské historii, vyučovali ruštinu atd. Hlavní úkol organizace tedy spočíval v podpoře Sovětského svazu.¹⁷⁹

¹⁷⁷ LA PNP, Marie Hrušešová, Osobní fond, osobní dokumenty. Průkazka.

¹⁷⁸ Historie České strany sociálně demokratické. In: ČSSD [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: http://www.cssdpaha8.cz/73-historie_ceske_strany_socialne_democraticke

¹⁷⁹ Svaz československo-sovětského přátelství (SČSP). In: Totalita [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/scsp.php>

Ze dne 4. září 1948 z Místního národního výboru v Chrudimi máme osvědčení o politické spolehlivosti, kde uvádí, že „*je podle našeho šetření národně a politicky spolehlivá, nebyla nikdy kolaborantkou a je národnosti české.*“¹⁸⁰

V Chrudimi dne 21. května 1973 sepsala Marie Kornelová pokyny k pohřbu. Bylo to pět let před její vlastní smrtí. Dle dopisů se v té době podrobovala operaci, patrně gynekologických obtíží a nejspíše se obávala, že přijde o život. Ve svých pokynech žádala, aby nebylo tištěno žádné oznámení o úmrtí, ani aby nebyly vylepovány zprávy o její smrti, rovněž si přála, aby ani Obchodní akademie v Chrudimi nedávala tisknout oznámení. O zařízení dvojitého pohřbu (tím měla na mysli oddělení srdce z těla za účelem uložení těla do hrobu svého otce a bratra a srdce do hrobky matky) prosila manžele Lánské, kteří se rovněž objevují v rozhodnutí o dědictví jako dědicové. Píše, aby zaplatili pohřeb obojí dědicové, tedy Černí a Lánští poměrným dílem, úměrný ceně dědictví obojí rodiny. Lánští měli pečovat i o její tři rodinné hrobky, které spravovala (jednu na evangelickém hřbitově v Chrudimi, kde je dnes pohřbena, jeden měli dětský a jeden velký na Václavském hřbitově v Chrudimi).

Pohřeb si žádala tajný bez účasti veřejnosti, pokud možno večer nebo co nejčasněji ráno. Rakev si přála uložit do země na evangelickém hřbitově do hrobu svého otce a bratra Josefa Hrubeše. Žádala také, aby do hrobu její matky na hřbitově Václavském bylo uloženo její srdce, buď do sloupu nebo do hrobu. Prosila o vynětí srdce při pitvě a pokud by nebyla nařízena, tak prosila lékaře pana doktora Bartůňka, aby to provedl. Schránku na srdce si v době psaní dopisu chtěla obstarat, bohužel tak nestihla vykonat. V následujících přáních je popsáno i oblečení a boty do rakve, kterou si přála dubovou světlou, nikoliv natíranou, ač věděla, že je drahá. Do rakve si rovněž přála růženec po babičce, popisuje i kde v domě visí a prosí s sebou i fotografie přátel, rodičů a bratra

Obávanou operaci přežila, a tak poslední její osobní dokument pochází ze dne 5. prosince 1978, a je jím úmrtní list. Marie Kornelová Hrubešová zemřela dne 27. listopadu 1978 kolem šesté hodiny večerní v nedožitých sedmdesáti letech. Pohřbena byla dne 1. prosince 1978 na evangelickém hřbitově v Chrudimi. Udává se, že byla důchodkyně a zesnula jako svobodná. Jarmila Hrubešová z Prahy oznámila její úmrtí takto „*Věnovala celý svůj život rodnému jazyku, tvorbě původní i překladatelské. Pracovala skromně a v ústraní, vážila a ctíla slovo jako úděl,*

¹⁸⁰ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, osobní dokumenty. Fond 34/80 1. karton. Politická spolehlivost.

jistotu i poselství. Její zem ji láskyplně přijala dne 1. prosince 1978 na evangelickém hřbitově v Chrudimi. Důvěrně a tiše, jak bylo touhou a výslovným přáním zesnulé. ¹⁸¹

V červnu 1979 bylo vydáno státním notářstvím v Chrudimi rozhodnutí o dědickém řízení po zesnulé Marii Hruběšové. Jako závěť byla brána ta, kterou Marie napsala již v květnu 1973. Marii Táborské, narozené v roce 1905 (odborná učitelka, nyní v důchodu) a Janě Pošnourné (rodným jménem Janžurové, narozené 1935, profesorka jazykové školy) byly odkázány rovným dílem po jedné polovině autorská práva ke knize *Nebe, peklo, ráj*.

Prasynovci a praneteře Michal Černý (narozen 1957), vysokoškolský student, dvojčata Ondřej a Eliška Černí (narození 1962), studenti střední školy, bytem u rodičů Jindřicha Černého a Jarmily Hruběšové a studentka Yveta Hruběšová (narozena 1958), žijící v Německé spolkové republice, získali po čtvrtině ostatních autorských práv k původním dílům i k těm přeloženým.

Dalšími dědici jsou manželé Lánští, Lumír (narozen 1929) a manželka Květa (narozena 1928), kteří bydleli v Chrudimi. Dědictvím získali každý čtvrtinu rodinného domu čísla popisného 271, tedy domu, kde bydlela Hruběšová, se zahradou. Navíc získali i hodiny pendlovky, knihovnu a knihy dle vlastního výběru v hodnotě 1500,- Kčs.

Jindřich Černý (narozen 1930), který pracoval v Národním divadle v Praze, dostal čtvrtinu domu se zahradou a polovinu knih v celkové hodnotě 3500 Kčs.

Neteř pozůstalé Jarmila Hruběšová (narozena 1929), vedoucí knihovny z Prahy, získala další čtvrtinu domu se zahradou, polovinu knih v hodnotě 3500 Kčs a zbývající bytové zařízení a osobní svršky, právo k hrobovému místu a kamenickou úpravu hrobu Hruběšové na bývalém evangelickém hřbitově v Chrudimi, hrobu Ludmily Hruběšové (matky Marie) na hřbitově u sv. Václava v Chrudimi a práva k hrobu sestry Marie Ludmily Hruběšové na Olšanských hřbitovech.

Odůvodněním pro rozhodnutí dědického řízení je takové, že Hruběšová zemřela jako neprovdaná žena bez potomstva, bez žijících rodičů a sourozenců. Závěť byla platná z 8. května 1973, kde své dědice stanovila. Z dědického řízení vyplývá, že krom domu se zahradou v Chrudimi měla Hruběšová i pozemek v Třebříchách. Jelikož nebyl pro tento pozemek stanoven Hruběšovou žádný dědic, ani nebyli zákonní dědici, připadl tento majetek státu. Cena nemovitostí v dědictví byla státním notářstvím určena na částku 84.300,- Kč.

¹⁸¹ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, osobní dokumenty. Fond 34/80 1. karton. Oznámení úmrtí.

Ve složce Regionálního muzea v Chrudimi se dochovaly dva portréty Marie Kornelové. Oproti fotografiím, které byly uschovány v Literárním archivu Památníku národního písemnictví, je Marie Kornelová o něco starší, avšak nejspíš ne o mnoho. Vlasy má Kornelová delší, než je mívala, sčesané dozadu, oblečená je do černých šatů s motivem květin, patrně kopretin. Nemá žádné doplňky jako náhrdelník, náušnice apod. Na fotce se usmívá, avšak sebevědomí, které z ní přímo číselo na předchozích fotkách, se pomalu vytrácí. Brýle, které má, vypadají silnější, než ty první, zejména na snímku z profilu.

Další snímky ve složce jsou pohledem do domu Marie Kornelové, především do její pracovny. Nebyla to ale jenom pracovna, Kornelová tam má i postel, velký pracovní i jídelní stůl a kredenc. Zdá se, jako by žila v jedné nebo dvou místnostech, kde měla vše potřebné. Pracovní stůl je plný papírů, nad kterými pracovala. Stůl působí velice bytelně a kvalitně, má spoustu přihrádek a šuplíků. Na stole jsou vedle husích brk fotografie. Na jedné je muž, patrně její otec, na druhé žena, nejspíše matka.

Vedle okna měla knihovnu, která byla plná knih. Pod stolem se nacházel elektrický přímotop, který byl směřovaný přímo na nohy spisovatelky. Na jiném stole (a nejspíše v jiné místnosti) měla psací stroj. Všude kolem byly knihy, knihovna působí přeplněně a knihy jsou všude možně po místnosti. Naproti stolu s psacím strojem je vidět postel, jednolůžko. Na tomto stole stojí zarámovaná fotografie, na níž jsou nejspíše Mariiny rodiče. Vedle postele je v rohu busta, která je podobná ilustraci ze *Svatební jízdy*. Jedná se o Elišku Přemyslovnu.

V závěti bylo ustanoveno, že Lumír Lánský měl přebrat literární pozůstalost. Vila, kterou v době po její smrti navštěvoval právě z důvodu uspořádání pozůstalosti, byla plná písemností, rukopisů, poznámek, fotografií, dopisů. Literární kritikou bylo její jméno opomíjeno, nebyly zhodnoceny ani její překlady.¹⁸² Ve svém článku Lumír Lánský také cituje Jana Zábranu, kdy v roce 1969 v *Mladé frontě* bylo o Kornelové napsáno následující: „...že tato překladatelka sice léta pracuje, ale nikdo nebo skoro nikdo si její překrásné práce příliš nepovšiml a neocení ji. Tím víc si ji člověk musí vážít, neboť překladatel, k němuž jako odezva na jeho úsilí doléhá jen dlouhodobé ticho, musí mít vedle svého umění i nemalé morální kvality, statečnost ducha a houževnatost, má-li jeho práce mít vzestupnou tendenci... Člověk nezná

¹⁸² Srov. Lánský, Lumír: Marie Kornelová. Vzpomínková mozaika k nedožitým pětadesátinám a k patnáctému výročí úmrtí. Část první. Lánský, Lumír. Chrudimské vlastivědné listy 2, č. 6, (1993,) s. 7-9

*všechny své kolegy, s paní Kornelovou jsem se nikdy nesešel, ale snad právě proto chci využít příležitosti, kterou mi dává vaše otázka, a poděkovat jí jako její zaujatý čtenář.*¹⁸³

5.2 Kornelová učitelka

Ze dne 3. srpna 1934 pochází výzva Zemské školní rady v Praze: „*vyzýváme vás, abyste se ihned přihlásila písemně u ředitelství měst. dív. reál. gymnasia „Krásnohorská“ v Praze II. k nastoupení na službu jako aspirantka profesury od 1. září 1934.*“ Následně byla přijata do státní služby školské. Ředitelství městského dívčího reálného gymnasia jí propustilo ze služby 31. srpna 1935 a dopisem jí popřálo mnoho úspěchů v nové práci v budoucím působišti. Zemskou školní radou v Praze byla v rámci služby na gymnasiu Krásnohorská hodnocena a kvalifikována posudkem „dobrý“ za školní rok 1934/35.

V Chrudimi na obchodní akademii, coby novém působišti, skládala přísahu, že bude věrna Československé republice a své práci a ctít zákony země. Ve výroční správě obchodní akademie v Chrudimi z roku 1936 stojí, že Marie Hruběšová byla přeložena na zdejší obchodní akademii z městského reálného gymnasia Krásnohorská v Praze. V prvním roce činnosti učila češtinu v 1.A, dále němčinu tamtéž, a dále i v 1.B, 2.A, 2.B. Celkem v týdnu odučila 4 hodiny češtiny a 18 hodin němčiny. Ve výročních zprávách psali o veškerých aktivitách školy, ale také o mimoškolní aktivitě učitelů. Dozvídáme se tedy, že Hruběšová byla jednatelkou Spolku divadelních ochotníků v Chrudimi, že recitovala veřejně a například na tryzně přednášela svoje verše. Hrála i v Maryše od bratrů Mrštíků a v Noci na Karlštejně od Vrchlického. Byla rovněž členkou redakční rady chrudimského zpravodaje Sokola „Vpřed“, kam psala své literární příspěvky.

V roce 1937 učila nadále češtinu ve dvou třídách po čtyřech hodinách a němčinu ve třech třídách v počtu 19 hodin. Výroční zprávy zobrazovaly také zdravotní stavy učitelů. V prvních letech ale nebyla Hruběšová v těchto zprávách zaznamenána, což svědčí o jejím dobrém zdraví. Zpráva pouze uvádí, že členové profesorského sboru byli příležitostně nemocní, avšak nijak závažně. Ve zprávě tohoto roku pak stojí, že Hruběšová byla stále jednatelkou Spolku divadelních ochotníků, nadále recitovala, tentokrát třeba při příležitosti oslav narozenin prezidentů Masaryka a Beneše, rovněž u příležitosti 100. výročí smrti Karla Hynka Máchy. Pro chrudimský Sokol také přednášela své verše. S ochotníky v Jiráskově Hronově účinkovala

¹⁸³ Lánský, Lumír: Marie Kornelová. Vzpomínková mozaika k nedožitým pětáosmdesátinám a k patnáctému výročí úmrtí. Část první. Lánský, Lumír. Chrudimské vlastivědné listy 2, č. 6, (1993,) s. 7-9

v Lucerně od Jiráska. Nadále byla členkou redakční rady Zpravodaje Sokola. Uznání se dostala i její disertační práce, neboť byla uvedena ve Sbírce prací filosofické fakulty Univerzity Karlovy. V březnu 1937 před žáky promluvila na shromáždění o Janu Amosu Komenském. Hrubešová příležitostně také suplovala, většinou němčinu v jiných třídách.

Ze zpráv ze školního roku 1937/38 plyne, že byla Hrubešová dobrovolnou sestrou Československého Červeného kříže a rovněž v této oblasti vzdělávala. Stále byla jednatelkou Spolku divadelních ochotníků a také náhradnice ve výboru Stavovské sekce profesorů obchodního školství v Praze. Připravenou měla i řeč k Josefu Kajetánu Tylovi k příležitosti představení Pražského flamendra. Nadále evidentně ráda recitovala, protože v tomto roce přednášela na večeru při divadelní škole, ale také na oslavě Jaroslava Vrchlického, na slavnostní besídce Masarykově, také u příležitosti narozenin prezidenta Beneše. Byla součástí představení Hilbertova Druhého břehu a hry Maminčiny svobody od Svobody. Přispívala literárními recenzemi do Časopisu pro moderní filologii. Sto korunou také přispěla do fondu na obranu státu. Studenti obchodní akademie se účastnili mnoha akcí. V březnu 1938 Hrubešová přednášela z díla Kšaft umírající matky Jednoty bratrské od Komenského a pomohla tak připomenout jeho velkou osobnost. Za školní rok 1937/38 byla hodnocena posudkem „velmi dobrý“, stejně tak i v roce 1939/40.

Ve školním roce 1938/1939 byla Hrubešová třídní učitelkou 2.B a spravovala knihovnu a knihovnu pauperum. Více vyučovala češtinu, a to ve třech třídách, ve dvou třídách pak němčinu. Celkem odučila 17 hodin. Opět pokračovala v proslovech, tentokrát byl jeden s názvem „O významu čistoty a zkrášlení domova“. Hrubešová pokračovala v tomto roce v činnostech v Červeném kříži a vzdělávala v jeho místním spolku, stále byla jednatelkou u ochotníků a náhradnicí ve výboru Stavovské sekce profesorů obchodního školství. Nadále recitovala a hrála v představeních. V lednu 1939 připomínala význam spisovatele Karla Čapka. I tento rok pak spravovala knihovnu, která měla v červnu 1939 přes tři tisíce děl v hodnotě zhruba 52.000,-. Knihovna pauperum čítala zhruba 1500 děl v hodnotě něco málo přes 31.000,-.

Pro Hrubešovou se v její práci nic neměnilo ani v roce 1939-1940. O jejím třídnictví v tomto roce není ve zprávě zmínka. Zde se odráží vliv Němců na českou kulturu, protože v činnostech, které Hrubešová vykazovala naprosto chybí jakékoliv její přednesy k připomenutí významných českých osobností. Není zde celkově nic, co by dovedlo připomenout českou národní hrdost. O Hrubešové není ani zmínka, která by charakterizovala její mimoškolní

činnosti. Stav v knihovnách, kde Kornelová je stále vedena jako správce, nejsou nijak rozdílné oproti minulému roku.

Ze školního roku 1940/1941 ve zprávě stojí, že Hrubešová byla třídní učitelkou 4.B a ve svých pracovních povinnostech pokračovala i nadále. O mimoškolních aktivitách Hrubešové nejsou znovu žádné zprávy, v jejích rukou byly i nadále svěřeny dvě knihovny.

Dochován je její koncept žádosti o ustanovení zatímní profesorkou na reálné gymnasium v Chrudimi od 1. září 1941. Chtěla být ustanovena zatímní profesorkou v oboru čeština – němčina. Aprobace z těchto předmětů nabyła dne 18. května 1934 a od září 1935 je zatímní profesorka. Zmiňuje se o dosavadním působišti na reálném gymnasiu Krásnohorská v Praze II. Jedním z důvodů bylo, že žadatelka během působení na ústavu zjistila, že by se lépe hodila na klasický ústav spíše než na odbornou školu. Zmiňuje, že pokud by nebyla možnost pracovat na chrudimském gymnasiu, aby nebyla překládána jinam, protože v Chrudimi má domek po rodičích, o který se musí starat, a rodiče, jejich péči potřebují. Bratr doktor Josef Hrubeš tehdy pracoval jako státní zástupce v Banské Bystrici, kde i žil. Zatímní profesorka při vyšší obchodní škole v Chrudimi byla jmenována „*s účinností od 10. července 1941 definitivní profesorkou v osobní stavu protektorátních profesorů obchodních učilišť s úředním titulem „profesorka obchodních učilišť“*“. Nastoupila a byla ve 2. stupni zatímních profesorů s ročním výdělkem 16.008,- Kč.

Výroční zpráva z roku 1941/1942 byla první, která byla psána v němčině. Německy psaná je i ta z roku 1942/1943. Není v nich nic, co by měnilo postavení Hrubešové na obchodní akademii. Tyto zprávy ale již obsahují informace o její časté nepřítomnosti. To se potvrzuje v následujícím roce 1943/1944 nebyla ve službě pro nemoc.

Kvůli zdravotním důvodům nebyla přítomna ve službě od 29. července 1942 do 1. září 1942. Od 1. října 1943 byla zařazena do 3. stupně služného a měla pobírat 31.200,- Kč ročně. Na 4. stupeň služného se dostala dne 1. října 1946, získávala ročně 35.160,- Kč. Na 5. stupeň by měla nárok od 1. 10. 1949. Následně byla v roce 1947 nemocná a byla přeložena na dočasný odpočinek. Výplata služebních požitků byla zastavena 30. listopadu 1947. Od té doby dostávala měsíční zálohu na výslužné.

Na obchodní akademii v Chrudimi pak dále občas nebyla přítomna ve službě, a to i od 8. prosince 1943 do 8. ledna 1944, následně i od 13. dubna do 31. května 1944, což se protáhlo až do konce školního roku 1943/44. Ve službě chyběla i celé září 1944. V tomto roce byla od 4. října 1944 až do dalšího opatření povolána do práce k firmě F. Slavík v Hrochově Týnci a

pracovní doba jí byla snížena na polovinu na doporučení úředního lékaře. Zdejší služba jí skončila 15. 5. 1945 a měla znovu nastoupit do školské služby. Hrubý plat zde měla 680,- Kč.

V lékařské zprávě ze dne 14. 1. 1944 od MUDr. V. Jiřího Šerfa – odborného lékaře nemocí vnitřních Pardubice stálo, že doktorka Marie Hruběšová trpí „*velmi význačnou neurovegetativní dystonií s poklesem krevního tlaku se značnými obtížemi funkčními...* Bylo by záhodno uvolnit nemocnou po urč. dobu ze zaměstnání.“

Pak byla o prázdninách v roce 1945 po návrhu úředního lékaře nepřítomna ve službě (mezi 9. červencem a 31. srpnem 1945). Nepřítomnost ve škole tím ale nekončila a znovu se opakovala mezi 28. srpnem 1945 až do konce listopadu 1945.

Z výročních zpráv Hruběšová postupně mizí kvůli svým indispozicím. Ve školním roce 1945/1946 přestala učit němčinu, zůstala jí čeština, kterou vyučovala ve třech třídách, celkem 12 hodin. Byla třídní učitelkou v 1.C a správkyní knihovny. Mimoškolní činnosti Hruběšové se nějak neměnily, byla členkou divadelní komise a vzdělavatelského sboru a spravovala výbor Sokola v Chrudimi. Ze zdravotních důvodů byla omluvena ze služby až do ledna 1946. Na návrh lékaře byla ve 2. pololetí školního roku 1945/46 snížen úvazek na 12 hodin týdně. Následovala další nepřítomnost pro nemoc od 1. září do 31. prosince 1946, které se protáhlo nakonec až do 30. června 1947.

Ve školních letech 1946/1947 a 1947/1948 nebyla ve službě vůbec přítomna. Kvůli dočasnému pensionování byla volána do ředitelny 15. listopadu 1947, neboť dekretem ze dne 11.11.1947 byla k 30. listopadu 1947 přeložena do dočasné výsluhy. Mezi 1. 12. 1947 a 30. listopadem 1948 měla roční výsluhu na době dočasného odpočinku cca 21.500,- Kč a zvláštní roční přídavek 1.800,- Kč.

Státní úřad sociálního zabezpečení v Praze zvýšil od 16. července 1963 Marii Kornelové důchod o 68,- Kč na 544,- Kč. V rozhodnutí se udává, že pracovala v zaměstnání 12 let.

5.3 Kornelová autorka

Z mnoha článků plyne, že ne přesně vždy všichni autoři článků/recenzí věděli, proč si Kornelová zvolila svůj pseudonym takový, jaký zvolila. Většinou panuje domněnka, že si pseudonym zvolila podle chrudimského rodáka humanisty Viktora Kornela ze Všehrd. To je do jisté míry pravda, avšak jak sama píše, hlavním účelem tohoto pseudonymu je podstata, že před

soudem byla busta Viktora Kornela, před kterou se tehdy pracovníci dávali fotografovat. Hrubešová tak přijala jméno Kornelová za své, aby se v něm stále nesl duch jejího otce.

Dovolím si citovat část dopisu, která nejlépe vysvětluje vznik pseudonymu Marie Hrubešové. Kornelová psala brněnskému teoretiku a kritiku Františku Tenčíkovi: „*K Tvé důmyslné teorii o pseudonymu...: Před zdejší soudní budovou (býval to krajský soud) už odedávna stojí pomník Viktorína Kornela ze Všehrd – na kamenné půlkruhové lavici před ním se dával všechen personál soudu občas fotografovat, můj otec mezi nimi. A tak dodatečně, teprve teď přicházím na to, že kromě přihlášky k významnému zdejšímu rodákovi (moc jsem tu jeho fiktivní podobu na kovové bustě milovala) je ve volbě pseudonymu i skrytý záměr, aby otec, jehož jména jsem se autorsky vzdala, byl v něm přece jen nepřímý přítomen, v tom právnickém i místním symbolu.*“¹⁸⁴

Františku Tenčíkovi píše Kornelová v roce 1974 jeden z posledních dopisů, které byly v odeslané korespondenci. Děkuje mu za dopis a je ráda, že si mohla přečíst milá slova, která znala především od přátel, kteří jsou již na druhém břehu. V tomto dopise píše také o svém pseudonymu, kde ho nejlépe vystihuje.¹⁸⁵ V tomto dopise rovněž popisuje, jak bylo dílo *Svatební jízda* byla připisována autorstvím Vladimíru Vančurovi a jak poslali z Družstevní práce Miroslava Hanuše, aby ji šel poznat osobně. Přiznává, že zastávala názor, že by knihy neměly mít autora a měly by být psány anonymně, protože pouze tak bude možné, aby dílo samo za sebe promlouvalo, a ne autorova osobnost, která je více či méně známa. To ostatně dle jejích slov zastával i Jaromír John. Tvrdil, že kvalita knihy má pouze třetinový podíl na úspěchu. Ten zbytek pak obstarávají konexe, jak se autor v literárním světě umí pohybovat. V tom chtěla jít proti proudu. Po letech si pak lidé mylně mysleli, že se Kornelová podílela na Vančurových *Obrazech z dějin*.¹⁸⁶

Viktorin Kornel ze Všehrd žil v Chrudimi a narodil se kolem roku 1460 a zemřel 21. září 1520 v Praze. Pozdější humanista, právník a literát byl synem řezníka Januška. Ten poslal svého syna v roce 1477 na studia na pražskou univerzitu. Odtud si Viktorin odnesl titul mistra svobodných umění. Humanistické jméno Cornelius získal na univerzitě a následně dostal místo u zemského soudu. Následně od roku 1493 působil jako místopísař zemských desek. V této době již měl titul „ze Všehrd“ a získal domy jak na Starém Městě, tak následně v 90. letech 15.

¹⁸⁴ Lánský, Lumír: Marie Kornelová. Vzpomínková mozaika k nedožitým pětáosmdesátinám a k patnáctému výročí úmrtí. Část první. Lánský, Lumír. Chrudimské vlastivědné listy 2, č. 6, (1993,) s. 7-9

¹⁸⁵ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

¹⁸⁶ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

století na Novém Městě Pražském, kde následně i se svou matkou žil. V roce 1497 byl propuštěn z práce v úřadu a na chvíli byl i vězněn.¹⁸⁷ Viktorin se stáhl do ústraní, oženil se a působil jako poradce v právních sporech. Dne 21. září 1520 zemřel v Praze na mor, neměl děti a jeho ostatky jsou uloženy v kostele sv. Jana na Malé Straně.¹⁸⁸ Od roku 1901 stojí v Chrudimi jeho pomník a náměstí, kde se tento pomník nachází, dostalo jeho jméno.¹⁸⁹ Socha autora díla *O právech, soudech a deskách země české knihy devatery* je umístěna na vysokém podstavci, u něhož je lavice. Na kamenných deskách jsou zaznamenány citáty z jeho díla. Bustu zhotovil František Rous.¹⁹⁰

Kornelová měla našlápnuto stát se dobrou spisovatelkou. Dnes si dovolím tvrdit, že její jméno zná minimum lidí. Její dílo je téměř zapomenuto a najdeme ho povětšinou jenom v antikvariátech a velkých knihovnách. Její tvorba není rozhodně špatná, dokázala ve své době dávat Čechům naději a sama si jako hlavní hrdinku svých historických románů vybrala ženu, která neměla svůj život jednoduchý, ale se cítila s tím vyrovnávat. Eliška Přemyslovna byla bezesporu bojovnice a Marie Kornelová k ní vzhlížela. Kornelová žila sama, nikdy se neprovdala ani neměla děti. Životem se tak protloukala sama, musela si zajistit obživu, peníze na topení, obstarat dům. V jednom z dopisů sama přiznává, že má ve svém domě podnájemníky. Další informace o nájemnících jsem již v dopisech nedohledala, dá se jen spekulovat, jestli se za situaci styděla a dále ji nerozšiřovala, nebo jestli to v dopisech pouze nechtěla probírat a považovala situaci za samozřejmou vzhledem k době a okolnostem.

Její díla pro děti jsou často označována spíše jako díla pro dospělé. Věnuje se v nich často různým vrstvám společnosti, od té nejchudší, kde lidé umírají bídou, a jsou nuceni žít v podhorské vesnici, až k té nejvyšší, kde žijí dobře zajištěni v chrudimské vile. Neopomíná ani střední třídu, kterou prezentuje rodina v knize *Vendulčiny oříšky*.

Kornelová sama hlavně znala především Čechy. Narodila se a studovala v Chrudimi, pak za studiem vysoké školy odešla do Prahy, odkud se po několika letech vrátila zpět do rodného města. Chvíli pracovala i v Hrochově Týnci, což je město několik kilometrů vzdálené od Chrudimi. Z dalšího okolí pak znala třeba Slatiňany, kde se setkávala s Jaromírem Johnem,

¹⁸⁷ Srov. KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Knihy o českých městech. ISBN 80-903481-4-9. Strana 64.

¹⁸⁸ Srov. CHARVÁT, J. *Stará Chrudim – vlastivědné vyprávění o minulosti českého města*. Chrudim : Okresní muzeum, 1991. 310 s. Strana 111.

¹⁸⁹ Srov. KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Knihy o českých městech. ISBN 80-903481-4-9. Strana 64.

¹⁹⁰ Srov. CHARVÁT, J. *Stará Chrudim – vlastivědné vyprávění o minulosti českého města*. Chrudim : Okresní muzeum, 1991. 310 s. Strana 42.

vlastním jménem Bohumilem Markalousem. Jiné části Čech patrně kvůli svému celoživotně chatrnému zdraví neprocestovala. Zůstala tak v regionu, který měla ráda a zasvětila mu svůj celý život.

Ačkoliv sama neměla žádné děti, ani životního partnera, psala pohádky pro děti o malých dětech. Je možné, že se absence vlastního dítěte do těchto děl promítla. Nutno ale dodat, že i její blízcí přátelé (např. Helena Šmahelová, Jaromír John) rovněž neměli děti. K dětem (nebo mládeži) ale musela mít vztah, neboť chvíli působila jako středoškolská učitelka. Musela tedy mít potřebu vzdělávat a učit.

Kornelová žila v době, kdy se zde střídaly režimy. To byl jeden z důvodů, proč přestala psát tvorbu literární a začala se věnovat překladům. Cítila, že se tak vlastní tvorbou nebude muset podrobovat nastoleným režimům. Překlady byly v tomto jednodušší, neboť již byly napsány a šlo pouze o to, zda se v komunistickém režimu dané dílo uvede jako povolené a vhodné ke čtení, či nikoliv. Pokud bylo povolené, Kornelová pak do překladů vkládala mnoho ze sebe, proto jí možná často překlady trvaly dlouhou dobu. Bojovala s překlady, chtěla mít vše perfektní a precizní. Nežřídky kdy pak psávala jiným odborníkům a zajímala se o pravý výklad slov, o správný překlad, aby vše vedlo k dokonalosti.

Našla se v historickém románě, kde na jednu stranu mohla využít košatost češtiny. Používala v nich dlouhé popisy, ale i na papír převáděla mnoho citových prožitků hlavní hrdinky. Děj historického románu se odehrává v době, kterou autor na vlastní kůži nezažil.¹⁹¹

Literárně činná byla zhruba polovinu svého života, její díla pochází z rozmezí 40. – 60. let 20. století. Ve své době byla nepochybně čtená. Čtenáři na její dílo mohli přicházet z novin a recenzí, kde byla její díla často uváděna a hodnocena. Zda kladně nebo negativně, tomu se budu věnovat později. Nepochybně její díla byla plná potenciálu, její texty pro děti jsou lehké ke čtení, historické romány pak již k nejjednodušším textům nepatří. Kornelová tedy uměla díla přizpůsobit adresovanému čtenářskému publiku. Je rozhodně škoda, že její díla zapadla v čase.

Prvotina Marie Kornelové *Svatební jízda* vychází v roce 1941. Psala ji v době Protektorátu Čechy a Morava, kdy naše území bylo obsazeno Němci. Okupace přišla bezprostředně po první republice, která pro český lid znamenala období klidu. Nadále se vydávaly knihy a noviny, v divadlech se do podzimu 1944 hrálo. Úmysly byly takové, že po válce budou Češi zčásti germanizováni, část obyvatel měla být zlikvidována, další část měla

¹⁹¹ Srov MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, 699 s. ISBN 80-7185-669-X. Strana 239.

odjet do Německa na nucené práce, případně měli skončit na Sibiři. Úřady zde byly v rukou Němců.¹⁹²

Z literatury se vytratila pluralita, která byla přítomná ve 20. a 30. letech 20. století. Cílem nacistů bylo omezit literární život v okupované zemi. O tom, jak doba byla těžká, svědčí i četné odchody autorů do exilu, další měli zákaz publikovat. Zásahy se dotkly i překladů. Minimálně vycházely překlady z francouzštiny a angličtiny. Ruská literatura se zde objevovala zřídka, od roku 1941 (po vstupu Sovětského svazu do války) pak byla zakázána zcela. Německá literatura židovských a protinacistických autorů byla rovněž nepřístupná. K úpravám docházelo i v dílech, která zůstala povolena, aby se omezily narážky proti německému národu. Literární prostor zasáhly kontroly a cenzura, která byla předběžná, průběžná a následná.¹⁹³

K útlumu činnosti v nakladatelstvích dochází v roce 1941 a následně 1942, zároveň jsou pozastaveny deníky a časopisy.¹⁹⁴ Situace doby lidí přiváděla k tradicím, ke kterým se potřebovali upnout. Vznikají díla, která posilují národního ducha. Věnovali se tomu autoři napříč literárním spektrem. Nezáleželo na věku, ani literární orientaci.¹⁹⁵ Do tohoto období se nejen svým motivem řadí bezpochyby Kornelové *Svatební jízda*. Vychází v roce 1941, hlavní hrdinka Eliška Přemyslovna se narodila na konci 13. století. Sama je zmítána různými citovými pohnutkami, kdy si má brát muže, který je jí určen, avšak ona sama je zamilovaná do jeho strýce. Přemyslovská doba je do té doby velice silná. *Svatební jízda* patří k dílům, které navazují na silnou tradici, která tu byla od pradávna, až do roku 1306, kdy zavražděním Václava III. (bratra Elišky) vymírá linie Přemyslovců po meči. Prostřednictvím Elišky Přemyslovny, která si bere za muže Jana Lucemburského, pokračuje linie Přemyslovců po přeslici (v ženské linii) a začíná dynastie rodu Lucemburků. Tehdejší doba byla nepochybně silně nestabilní a naděje všech se upínaly na dědičku rodu Elišku. Ta se mohla cítit ve své roli, kterou si sama nevybrala, ale byla ji okolnostmi přisouzena, stejně nestabilní jako doba, ve které začala Marie Kornelová psát tento román. Kornelová si ji vybrala za hlavní protagonistku historických románů, které se nikdy netočily okolo žádné jiné hlavní postavy. Že měla pro Kornelovou Eliška Přemyslovna určitou auru dokazuje i to, že busta Elišky zdobila místnost, kde Kornelová tvořila díla a zároveň spala.

¹⁹² Srov. LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Lidové noviny, 2008. Česká historie, sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8. Strana 676.

¹⁹³ Tamtéž, s. 678.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 680.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 683.

Svatební jízda byla do Družstevní práce přijímána Vladislavem Vančurou. Je možné, že ve zdatně vydařeném debutu viděl mnoho jinotajů, které mělo být díky nim útěchou a posilou čtenáři v tíživých dobách. Některé alegorie byly ale cenzurovány protektorátní cenzurou a společné vydání obou próz (i s pokračováním *Proměny*) nazvané jako *Trůny milostné i kruté*.¹⁹⁶

Autorka se nám v díle *Svatební jízda* snaží přiblížit postavy, které žily dávno před námi jako lidi, kteří měli také svoje pocity, myšlenky, nálady, a především, že často byly vystaveny osudu, který by si dobrovolně samy ne zvolily. V příběhu sledujeme především pocity Elišky, jak sama čekala na to, koho jí určí za chotě král římský a páni. V popisech se věnuje například i dobovému oblečení: „*Kateřina mezitím pomohla Elišce svléci otáhlou šedomodrou sukni, zašněrovanou modrým tkalounem od hradla až pod pás, a přednáší jí nejistýma rukama prosté měděné umyvadlo.*“¹⁹⁷ Kornelová do děje zahrnuje i další historické reálné postavy jako tetu Elišky abatyši Kunhutu, Petra Žitavského, kaplana na Zbraslavi, kam se Eliška chodívala modlit. A v neposlední řadě Walrama, coby potencionálního ženicha.

Karel Sokol v *Kulturní Chrudimi* v únoru roku 1969 při příležitosti jubilea Kornelové hodnotí její tvorbu. Poukazuje na to, že na záložce obalu knihy *Trůny milostné i kruté* je recenze. Je v ní přímo psáno, že tento autorčin debut se na světlo světa dostává v období, která jsou pro český národ tragická a těžká. Kniha měla být dle recenze pro lid oporou. Oceňuje jinotaje, které jsou v knize ukryty, a krásu jazyka. Dále pak vyzdvihuje zájem Kornelové o nakladatelství Družstevní práce, kde vycházela její díla.¹⁹⁸

Likvidačním se pro zdejší kulturu stal konec okupace, kdy byla zavřena divadla, a zastaveno bylo vydávání děl. V té době již nechybělo mnoho a hitlerovské Německo bylo poraženo.¹⁹⁹ K hlavním žánrům románu za okupace patřil psychologický a historický román, který byl čten především v souvislosti s obrácením se k minulosti a již zmiňované tradici.²⁰⁰ Národ se během okupace stával zranitelným a během cenzury, která zde obecně panovala, oslovovaly příběhy minulosti současnost.²⁰¹ Stěžejním dílem s historickou tematikou se v této době stala kniha *Obrazy z dějin národa českého* od Vladislava Vančury. Vančura byl jedním z těch, kteří dílo *Svatební jízda* od Kornelové četl jako první, a podělil se s Jaromírem Johnem

¹⁹⁶ Srov. TENČÍK František. Nevšední vypravěčka a překladatelka /Marie Kornelová/: Medailon se zřetelem k tvorbě pro děti a mládež. *Zlatý Máj*. 1975, 19(2), 94-97.

¹⁹⁷ KORNELOVÁ, Marie. *Svatební jízda*. V Praze: Družstevní práce, 1941, 275 s. Živé knihy. Strana 55.

¹⁹⁸ Regionální muzeum v Chrudimi, složka Marie Hrubešové-Kornelové, č. 470/86.

¹⁹⁹ Srov. LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Lidové noviny, 2008. Česká historie, sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8. Strana 685.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 694.

²⁰¹ Tamtéž, s. 696.

nad svým obdivem k tomuto dílu: „Přečetl jsem tady Marii Kornelovou a chci Ti gratulovat k tomu velkému objevu kumštýřky slova, děje, dramatickosti, dialogu, lyrčnosti, humoru, kumštýřky, ovládající fundus instructus do mámivé iluzivnosti přímo svědecké, umělkyně, která - aby napsala *Svatební jízdu* - musí mít za sebou aspoň dvě desetiletí myšlení a broušení umu a pera - slovem, počel jsem si, jak jsem si dávno nepočel. Sakramenti - to se teď rodí děvčata! Tohle nikdy nebejvalo! Tak tu slečnu - či paní - ode mne pozdrav. Nechť Tě však nepřekvapí, bude -li ta dáma v kalhotech - to se teď obecně nosí.“²⁰²

Po válce vycházela díla, která byla během ní zakázaná, nebo jejich autoři nesměli publikovat. Jejich čas tak přicházel po několika letech od doby, kdy byly skutečně napsány. To pak mohlo částečně zastínit aktuální díla, která reagovala na poválečnou dobu.²⁰³ Poválečný vývoj je tak nedílně vázán na politickou situaci.²⁰⁴ Naděje byly po válce upírány směrem k Sovětskému svazu a ke komunismu, což se potvrdilo i vítězstvím ve volbách v roce 1946. Mezi lety květnem 1945 a únorem 1948 panovala v literární sféře demokracie a pluralismus.²⁰⁵

Kornelová neměla žádnou válečnou zkušenost, nemohla nikomu zprostředkovávat hrůzy, utrpení a dozvuky války. Ve válce nebyla nijak zapojena, tudíž se stala pozorovatelkou situace a mohla na ní reagovat z této své pozice. Rozhodla se tedy, že se nijak nebude podbízet tendenční tvorbě, kterou nastupující režim nastiňoval. Pokračovala v tom, co jí bylo dobře známo, a to v historické literatuře, a to především své oblíbené hlavní protagonistce Elišce.

V roce 1947 napsala pokračování života Elišky nazvané *Proměny*, které navazuje po šesti letech na *Svatební jízdu*. Odehrává se okolo roku 1311 - 1312. Zde popisuje, jak se odvíjel život dále zhruba rok po svatbě Elišky s Janem Lucemburským. U Elišky se situace nijak nestabilizovala, jak by se z prvního díla zdálo, ba naopak. Plynoucí čas jí sebral jejího milovaného Walrama, kterého tajně a nenaplněně milovala, a chůvu, která jí byla životní oporou. Ani po svatbě (po válce v reálném životě Kornelové) nedošla Eliška kýženého klidu, který by si zasloužila.

Kornelová ve většině děl pracuje s rozsáhlými popisy. Vybírám alespoň jeden myšlenkový pochod hlavní hrdinky: „*Také Eliška bdí, ač je tak tichá na lůžku, jako by spala,*

²⁰² JOHN, Jaromír. Polohy srdce, z korespondence Jaromíra Johna. In: KRULICHOVÁ, Marie; VINAŘOVÁ, Milena. Praha: Československý spisovatel, 1982.

²⁰³ Srov. LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Lidové noviny, 2008. Česká historie, sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8. Strana 718.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 719.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 726.

oči zavřené, ruce složené na prsou. Takhle ty tam ležíš, Walrame, v bílém sarkofágu pod cypřiši. Jedno víčko máš nedovřené. Marně je tížili křížovým dukátem, marně prstem stiskali obávající se, aby ten skleněný pohled nehledal pro tebe z rodiny druhá, nevolal někoho do roka za tebou. Jako bys ještě něco mohl! Jsi nehybný, studený, tuhý, nehty se modrají jako to hedvábí, které ti kryje sněžitý bok. A dnes už hniješ a páchneš. Ne, to nejsi ty, nejsi! Takového bych tě přec nemohla milovat – nedokázala jsem políbit ani mrtvou ruku otcovu. ²⁰⁶

Kritika a recenze jejích děl je nekompromisní. O jejím díle *Proměny* Ota Jahoda píše, že je to pouhý dějepis, doplňuje, že se nejedná o žádné proměny a podle něho se to rozhodně netýká nitra postav. K názvu se opět ve svých myšlenkách vrací a ptá se, zdali proměna není v jejím stylu psaní. Tvrdí, že se zde objevuje šrámkovský impresionismus. Vytýká jí, že jsou postavy v příběhu stejné a Eliška Přemyslovna se nám tím nestává bližší. Vztah Elišky Přemyslovny a Jana Lucemburského by zde mohl podle kritika být dramatickým žhavým osudem, avšak podle autora kritiky si autorka sama zchladila jejich osud svým perem. Přirozeněji Jahoda přijímá podání královského páru jako mileneckou dvojici, kdy se v určitých chvílích oprostují dobovosti a oddávají se věčné lásce, avšak takových chvil v knize shledává málo.²⁰⁷ Ota Jahoda oceňuje snahu Kornelové o barvitost. U popisů Prahy ale záměrně zmiňuje podobnost s Jiráskem a Winterem.²⁰⁸

V téže době poprvé Kornelová zkouší psát literaturu pro děti. V období před únorem 1948 přichází v příbězích pro děti válečná tematika, kde vévodí psychologická věrohodnost. Tehdy ještě literatura pro děti nebyla v podruží propagandy dětského hrdinství.²⁰⁹

V roce 1947 vzniká pokračování díla *Kocour Sklíčko* od Gottfrieda Kellera nazvané *Sova Pálenka*. Nepochybně Kornelová hledala cestu, neboť musela cítit, že zdejší prostor bude časem pod cenzurou, avšak jinou než tou, která přicházela od nacistů. Autorka nám v úvodu přibližuje i autora Gottfrieda Kellera, který sám měl kočku, kterou nosil z domu do práce a byla pramenem jeho inspirace.

Kornelová zde na příběhu soužití zvířat a lidí ukazuje, jak na netypickém vztahu dvou sov, v sobě mohou nalézt zalíbení a překonávat nástrahy osudu. V příběhu sova vyměnila svou

²⁰⁶ KORNELOVÁ, Marie. *Proměny*. Praha: Družstevní práce, 1947, 558 s. Živé knihy. Strana 207-8.

²⁰⁷ Srov. JAHODA, Ota. Marie Kornelová, *Proměny*. Kritický měsíčník. 1948, 9(1-2), 34-35.

²⁰⁸ Srov. JAHODA, Ota. Marie Kornelová, *Proměny*. Kritický měsíčník. 1948, 9(1-2), 34-35.

²⁰⁹ Srov. MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, 699 s. ISBN 80-7185-669-X. Strana 368.

volnost za službu, aby výr, její partner, získal svobodu. Ten jí následně zradil, nařkl ji z hanby. Sám pak nedodržel slib, že zůstane sám. I jeho ale pak dostihla nespravedlnost osudu, kdy byl těžce zraněn novým partnerem své stávající ženy. Sova Pálenka se o něho dokázala postarat v jeho posledních chvílích. V tomto příběhu, který se spíše než příběhem pro děti, příběhem pro dospělé, se učíme o odpuštění jeden druhému, o vzájemném pochopení, o společném tažení za jeden provaz a nacházení východisek i ze zdánlivě neřešitelných situací. O tom v příběhu jsou nejen zvířecí vztahy, ale i ty lidské, kdy dochází ke smíření a vzetí na milost dospělých jedinců, kteří se nedokázali vystát.

Kornelová nás tu mnohé učí, ač je příběh stavěn pohádkově, jsou v něm zvířata, kteří jednají částečně jako zvířata, ale uvažovat dokáží jako lidé. Bájné jsou i hlavní postavy (čarodějnice a kouzelník). Příběh je vystavěn nereálně a s fantazijními prvky, podstata děje ale zůstává nezakryta a není těžké ji odhalit, a o to právě Kornelové patrně šlo.

S ohledem na dobové okolnosti byla cenzura v 50. letech 20. století zavedena jak v nakladatelstvích, publikacích, rozhlasu, tak ve filmu a divadle.²¹⁰ Politické procesy se nevyhnuly ani spisovatelům, kteří byli souzeni a odsouzeni (většina z nich byli katolíci).²¹¹ Literatura měla odpovídat socialistickému realismu, měla znázorňovat ideje. Literární díla měla ze čtenáře vychovat člověka potřebného pro režim, tedy člověka pracovitého a uvědomělého. Sahalo se ale i do minulosti, odkud byly znovu na světlo světa brány osobnosti, které byly ukazovány jako buřiči (třeba Jan Hus). Od spisovatelů se žádalo, aby psali tzv. budovatelský román a agitační básně. Naopak jako přežitek se nyní braly romány pro dívky a detektivní příběhy. Nežádoucí se stal i osobitý styl autora.²¹²

V 50. letech 20. století se v období „tání“ ke slovu dostávají povídky a novely, které jsou obrazem každodenního života lidí.²¹³ V této době vychází *Vendulčiny oříšky* (1955). Dílo je krátké, ale odpovídá dobové literatuře. Věnuje se jedné rodině a sledujeme jejich běžné denní činnosti.

Přesně takový je příběh o malé holčičce Vendulce, která žije se svými rodiči a prarodiči. V části knihy se setkáváme s fantazijními prvky, kdy se dívka dostává do tří „těl“ různých

²¹⁰ Srov. LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Lidové noviny, 2008. Česká historie, sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8. Strana 736.

²¹¹ Tamtéž, s. 738.

²¹² Srov. LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Lidové noviny, 2008. Česká historie, sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8. Strana 738-9.

²¹³ Tamtéž, s. 765.

živočichů nebo předmětu, protože si neváží toho, co má, a v domácnosti se jí nechce pomáhat. Z každodennosti rodiny se dozvídáme, že otec často jezdil služebně do Prahy, kde měli jiné věci než ve venkovských městech, například mrkací panenku a jiný typ cukroví. Později otec jezdil od rodiny na montáže až k moři v Polsku. Sledujeme zde i vztah rodiny k dítěti, kdy je Vendulka a její malá sestra vychovávána v milujícím prostředí. Autorka nás nechává nahlédnout i do vztahu otce a dcery. Prarodiče v té době rovněž pracovali, aby přinášeli finance do rodiny, chodili pomáhat do zdejšího cukrovaru. Konec příběhu je zcela idylický, celá rodina se schází doma, otec se vrátí z cest a holčička si uvědomí, že by v těle jiných zvířat/předmětů nebyla tak šťastná jako je nyní.

Je otázkou, zda Kornelová vychází ze vzpomínek na své vlastní dětství. Zdali se v příběhu vrací k rodinné idylce, kterou znala z domova, nebo jestli je to pouze představa o výchově dítěte, neboť stejně jako role matky, tak role manželky jí po celý život zůstala zapovězena.

V 60. letech 20. století byla literatura obohacována o další témata, literární postupy a autory. Obecně mladí lidé přicházeli na chuť západnímu stylu života, což nešlo dohromady se zdejším nastoleným režimem. Líbila se jim hudba (rocková, beatová), styl cestování (stopování aut) apod.²¹⁴

Dlouhou dobu v naší kultuře mělo významnou roli překladatelství, od února 1948 se mu věnovali autoři, kterým bylo zakázáno publikovat nebo psát díla. Naše kultura se otevírala světu přijímáním klasických děl a nových autorů. Překládala se díla z angličtiny, francouzštiny, polštiny, ruštiny.²¹⁵

Šedesátá léta jsou považována za nejšťastnější období od skončení války. Veřejnost se začínala více zajímat o literaturu. Docházelo k menšímu útlaku a tlaku z vnější. Do roku 1967 však stále panovala cenzura, ale byla snesitelná.²¹⁶

V roce 1967 vychází předposlední dílo Kornelové *Nebe, peklo, ráj*. V tomto příběhu se střetávají dva diametrálně odlišné světy, a to rodina chudá a bohatá. Dílo je plné kontrastů a ukázek, jak velice může být odlišný svět lidí na malém městě. Například jedna z dívek má

²¹⁴ Tamtéž, s. 771.

²¹⁵ Srov. LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Lidové noviny, 2008. Česká historie, sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8. Strana 774-5.

²¹⁶ Tamtéž, s. 782.

bratra, který spí ve starém kočárku, kdežto druhá dívka má kočárek pro své panenky. Gusta, dívka z chudší rodiny, pak vidí dům a zahradu u rodiny právníka Lukše jako ráj. Protikladné jsou i postavy otců dívek, jeden je právník, druhý není nijak vysoce postavený, ale za to svede všechno (pohled jeho vlastní dcery na něj ve vzpomínkách). Kornelová se věnuje spíše osudu chudší z dívek a zdůrazňuje drobnosti, nad kterými se dnes nikdo nepozastaví a které považujeme za samozřejmost. Gusta z chudších poměrů často suplovala roli matky a chůvy u mladších sourozenců. I zde je patrný rozdíl obou světů.

Jednou z hlavních dvou postav je sama spisovatelka. Marta Lukešová pochází z rodiny doktora práv a soudce krajského soudu. Rodina jí věnuje úzkostnou výchovu pramenící z nepříliš velké fyzické zdatnosti a menší nervové odolnosti. Druhá hlavní postava Gusta, ať už reálná ve vzpomínkách Marie Kornelové, nebo smyšlená, pochází z opačného prostředí – z chudého prostředí ve sklepním bytě. Kornelová po přestěhování Gusty do blíže nespécifikované podhorské osady na Českomoravské vysočině střídá příběhy obou dívek. Po tvrdých životních peripetiích se Gusta navrácí do Radimi (Chrudimi), ovšem do sirotčince, neboť o velkou část rodiny přišla. Postava Gusty vyznívá z příběhu jako ta „živější“, rodinné zázemí bohaté rodiny dívky Marty nedává možnost takových životních zvrátů jako v případě kamarádky. Spisovatelka proměňuje kromě Chrudimi také další místa a postavy, které byly ve skutečnosti reálné (doktor Droužek byl skutečný doktor Podroužek).²¹⁷ Tento román je ovšem tehdejší dobou kritizován. Bylo mu recenzí Voráčkovou (vyšla roku 1967) vyčítáno, že místo dokumentování sociální bídy a sentimentálního postoje a soucitu s chudobou, na což byli zvyklí z prací jiných realistů, se zde setkáváme s něčím docela novým. Autorce je vyčítáno, že úděl dítěte neprotrpěla. Hlavní hrdinka snáší své životní nástrahy jako je smrt matky, sirotčinec apod. a je z nich následně vysvobozena. Recenzent uvádí, že se jedná skoro o monografii, osud jedné postavy během několika let.²¹⁸ O této kritice se zmiňuje ve své recenzi²¹⁹ František Tenčík. Vysvětluje, že se próza soustřeďuje na intenzivní vnitřní prožitek hlavní hrdinky. Není to založeno na příběhu, který by se omezoval pouze na vytvoření vlastní výpovědi. Tenčík stojí za názorem, že se Kornelová pokoušela chránit dílo před nástrahami sociálních témat.²²⁰

²¹⁷ Srov. BASTL, Miroslav. *Chrudimské reálie v knize Nebe, peklo, ráj*. Chrudimské vlastivědné listy. Chrudim, 1995, 4(2), 6.

²¹⁸ Srov. VORÁČEK, J. Marie Kornelová "Nebe, peklo, ráj". *Impuls*. 1968, 3(1), 54.

²¹⁹ TENČÍK František. Nevšední vypravěčka a překladatelka /Marie Kornelová/: Medailon se zřetelem k tvorbě pro děti a mládež. *Zlatý Máj*. 1975, 19(2), 94-97.

²²⁰ Srov. TENČÍK František. Nevšední vypravěčka a překladatelka /Marie Kornelová/: Medailon se zřetelem k tvorbě pro děti a mládež. *Zlatý Máj*. 1975, 19(2), 94-97.

Marie Kornelová mistrně popisuje různé situace, ale i místa a prostředí, ve kterém se dívky pohybovaly. Prožíváme tedy s nimi určité části roku jako jsou Vánoce, Velikonoce, ukončení školního roku apod. Gusta se pak musí vyrovnat se stěhováním do hor, do podstatně chudší oblasti, než byla Chrudim, a také se smrtí matky. Knihu doprovází poměrně chmurné ilustrace od Vilmy Vrbové Kotrbové, které dokreslují smutné vyprávění autorky. Zdálo by se, že příběh spěje ke tragickému konci, ale nakonec se vše v dobré obrátilo a vyhlídky na lepší život dívky se zlepšily.

Posléze se autorka potýkala se špatným znakem, což nejspíše zapříčinilo útlum v tvorbě. Dílo *Nebe, peklo, ráj* původně ale vyšlo již před mnoha lety. První rukopisná verze byla po roce 1945, neboť v roce 1947 byla ve druhém ročníku Kytice otištěna próza *Gustička Jarolímková*. Ve srovnání s verzí, která vyšla v roce 1967, je patrné, že se mělo jednat o prózu pro dospělé a ne pro děti.²²¹

V roce 1968 vychází poslední dílo Kornelové, a to *Trůny milostné i kruté*, které je společným vydáním obou historických románů, tedy *Svatební jízdy* a *Proměny*. Život Elišky se tedy dočkal sjednoceného vydání.

Marie Kornelová překládala především z němčiny, francouzštiny, angličtiny a slovenštiny. Mezi hlavní autory, které překládala, patří Gustave Flaubert a jeho dílo *Citová výchova*²²², Anatole France *Historie našich dnů*²²³. Od bratrů Grimmových přeložila díla *Červená Karkulka*²²⁴, *Jeníček a Mařenka*²²⁵, *O vlkovi a kozlátkách*²²⁶, *Pohádky bratří Grimmů*²²⁷, *Pohádky o skřítcích*²²⁸. Od Gottfrieda Kellera přeložila například *Curyšské novely*²²⁹, *Kocour Sklíčko*²³⁰, od Hermana Melvillea pak *Bílou velrybu*²³¹ v několika vydáních

²²¹ Tamtéž, s. 94-97.

²²² FLAUBERT, Gustave. *Citová výchova*. 3. vyd. v SNKLU. Praha: SNKLU, 1965, 358 s. Nesmrtelní.

²²³ FRANCE, Anatole a Marie KORNELOVÁ. *Historie našich dnů*. 3. vyd., V Odeonu 1. vyd. Praha: Odeon, 1966, 611 s. Světová knihovna.

²²⁴ GRIMM, Jacob Ludwig Karl a Wilhelm Karl GRIMM. *Červená karkulka*. Přeložil Marie KORNELOVÁ. Praha: Albatros, 1971, 32 s. Korálky.

²²⁵ GRIMM, Jacob Ludwig Karl a Wilhelm Karl GRIMM. *Jeníček a Mařenka*. Přeložil Marie KORNELOVÁ. Praha: Albatros, 1977, 31 s. Korálky.

²²⁶ GRIMM, Jacob Ludwig Karl a Wilhelm Karl GRIMM. *O vlkovi a kozlátkách*. Přeložil Marie KORNELOVÁ. Praha: Albatros, 1978, 30 s. Korálky.

²²⁷ GRIMM, Jacob Ludwig Karl a Wilhelm Karl GRIMM. *Pohádky bratří Grimmů*. Přeložil Marie KORNELOVÁ. Praha: Albatros, 1969, 353 s.

²²⁸ GRIMM, Jacob Ludwig Karl a Wilhelm Karl GRIMM. *Pohádky o skřítcích*. Přeložil Marie KORNELOVÁ. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1964, 30 s. Korálky.

²²⁹ KELLER, Gottfried. *Curyšské novely*. Přeložil Marie KORNELOVÁ. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1953, 313 s. Knihovna klasiků.

²³⁰ KELLER, Gottfried. *Kocour Sklíčko a sova Pálenka*. Hradec Králové: Kruh, 1971, 99 s.

²³¹ MELVILLE, Herman. *Bílá velryba*. 9. vyd., V Odeonu 3. vyd. Přeložil Stanislav V. KLÍMA, přeložil Marie KORNELOVÁ. Praha: Odeon, 1975, 552 s. Světová knihovna.

a od Williama Makepeace Thackeraye *Růže a prsten*²³². Celkem její překladatelské práce čítají zhruba šedesát přeložených děl.

Lumír Lánský, který spravoval literární pozůstalost po Marii Kornelové, ve své *Vzpomínkové mozaice* uvádí, že Marie odešla ze školského systému, který již v té době procházel zásahy jak ideologickými, tak politickými, a návrat do něj pro ni nebyl myslitelný. Rozhodla se tedy pro překlady, měla k tomu profesní znalosti i z vysokoškolských let. Zdůrazňuje, že si Kornelová přála po celý život zachovat svobodu a ani jako překladatelka nechtěla překládat díla, která by byla tendenční.²³³

Její překladatelskou práci hodnotí její blízký přítel Lumír Lánský jako uctivou k autorům, kteří ono dílo napsali. Rovněž také, že nechtěla slevit z požadavků uměleckých a jazykových. Pracovala pomalu a na vlastní tvorbu jí pak již nezbyval čas. Měla náměty, které tímto zůstávaly pouze ve fázi přípravy. Lumír Lánský byl i pomocnou rukou při překladech v posledních letech života Marie Kornelové. Obdivoval, jak psala s citem a láskou k našemu jazyku, jak se pokládala do složitých jazykových hříček a jak dokázala přeložit i niternou hloubku některých světových děl.²³⁴

Překládala ze slovenštiny, němčiny, francouzštiny a angličtiny, čímž vyplnila desetiletí po vydání knížky pro děti *Vendulčiny oříšky*.²³⁵ Stejně jako její díla, kritika se dotkla i jejích překladů. To se týče například *Pohádek bratří Grimmů*, které překládala. V jedné z recenzí nazval svůj článek autor Olenič jako *Zklamání nejen za 37 Kčs*. Uvádí tam, že byl zklamán albatrovským vydáním těchto pohádek, neboť jsou pohádky upravené, některé přímo převyprávěné. Takovou úpravu nepřiznává jenom Kornelové, ale celému Albatrosu, že manipulují s pohádkami, které, jak je obecně známo, mívají kruté konce, dochází tak k vypuštění neúměrných trestů a dalších dramát. Dodává, že místo *Pohádek bratří Grimmů* zde našel pohádky z pera Marie Kornelové. Vinu ale, jak jsem již uvedla výše, dává i nakladatelství.²³⁶

²³² THACKERAY, William Makepeace. *Růže a prsten*, čili, Příhody prince Vavřína a prince Buldy: domácí němohra pro velké i malé děti. Přeložil Marie KORNELOVÁ. Praha: SNDK, 1950, 177 s. Studánka.

²³³ Srov. Lánský, Lumír: Marie Kornelová. Vzpomínková mozaika k nedožitým pětáosmdesátinám a k patnáctému výročí úmrtí. Část první. Lánský, Lumír. Chrudimské vlastivědné listy 2, č. 6, (1993,) s. 7-9

²³⁴ Srov. Lánský, Lumír: Marie Kornelová. Vzpomínková mozaika k nedožitým pětáosmdesátinám a k patnáctému výročí úmrtí. Část první. Lánský, Lumír. Chrudimské vlastivědné listy 2, č. 6, (1993,) s. 7-9

²³⁵ Srov. TENČÍK František. Nevšední vypravěčka a překladatelka /Marie Kornelová/: Medailon se zřeteltem k tvorbě pro děti a mládež. *Zlatý Máj*. 1975, 19(2), 94-97.

²³⁶ Srov. OLENIČ, Ivan. Zklamání nejen za 37 Kčs: Kritika překl. a upr. Marie Kornelové za její zásahy do textu "Pohádek bratří Grimmů". *Svobodné slovo*. 1970, 26(164), 4.

František Tenčík reaguje také na překlad *Pohádek bratří Grimmů*. Píše o tom, že existuje ediční dvacetistránková poznámka k pohádkám, kterou nakladatelství do edice nezařadilo. Dokládáno by tím mělo být to, že Kornelová si dala velmi záležet na překladu a úpravě německého textu, protože text obsahoval hlavolamy, které by podle předlohy byly těžko zpřístupněny mladému českému čtenáři těch časů. Důraz klade rovněž na rozdílnost pohádek bratří Grimmů a pohádek v českém prostředí od Boženy Němcové a Karla Jaromíra Erbena. Nevydaná poznámka měla být studií Marie Kornelové k této problematice. Je to tedy důkazem, že Kornelová se snažila o objasnění. Z pohledu dospělého jedince je tak škoda, že tuto ediční poznámku nakladatelství Albatros ve svém původním znění neotisklo.²³⁷

Není cílem práce popsat děje děl, které překládala Marie Kornelová. Vybírám pouze některá díla, u nichž pro úplnost nastíním jejich děj. Zaměřím se v krátkosti na styl překladu, náročnost děl.

Dílo s názvem *Citová výchova* vychází přeložené od Marie Kornelové v roce 1965. Je to dílo o Frédéricovi, který se toužil stát vším možným. Platonicky miloval o deset let starší paní, ale tento vztah nebyl nikdy naplněn. Stejně jako na začátku díla je i na konci díla tento hlavní protagonista sám. Kniha je plná rozsáhlých popisů, dlouhé pasáže bez přímých řečí: „*Frédéric uvažoval o pokoji, v kterém bude bydlet, o tom, že napíše drama, o různých námětech k obrazům, o vášních, které prožije. Zdálo se mu, že štěstí, které by si pro svou duševní skvělost zasloužil, dlouho nepřichází. Recitoval si melancholické verše, rychlým krokem přecházel po palubě dostal se až na konec, tam, kde visel lodní zvonek, - a v kroužku cestujících a lodníků viděl pána, který říkal lichotky nějaké selce a přitom si pohrával se zlatým křížkem, jež měla na prsou.*“²³⁸

Je to společenský román o prohře mladého muže. O rozsahu díla svědčí i skutečnost, že obsahuje 360 stran. Dílo jí mohlo být blízké svým historickým podtextem. Podobná historická díla, jak je známo, sama psala.

Pohádky bratří Grimmů obsahují v českém vydání zhruba třicet pohádek a pověstí, jsou tam především ty nejznámější. Všechny obsahují hodně lidské moudrosti. Vyšla i diplomová

²³⁷ Srov. TENČÍK František. Nevšední vypravěčka a překladatelka /Marie Kornelová/: Medailon se zřetelem k tvorbě pro děti a mládež. *Zlatý Máj*. 1975, 19(2), 94-97.

²³⁸ FLAUBERT, Gustave. *Citová výchova*. 3. vyd. v SNKLU. Praha: SNKLU, 1965, 358 s. Nesmrtelní. Strana 10.

práce od Lenky Metelcové²³⁹, která se věnovala srovnání překladů *Pohádek bratří Grimmů*. Její práce se jmenovala *České knižní překlady pohádek bratří Grimmů*. V nich mimo jiné srovnává pohádky od dvou překladatelek, a to od Marie Kornelové a Jitky Fučíkové. Zmiňuje se i o článku, který vyšel ve *Svobodném slově* z pera I. Oleniče nazvané jako *Zklamání nejen za 37 Kčs*. Autorka diplomové práce zde popisuje, co v článku stojí, a následně se k tomu sama vyjadřuje. Autorka Metelcová se zde Kornelové zastává, uvádí, že článek není ani tak recenze, spíše jako osobní dojem z knihy autora Oleniče. Jde i o to, že se Kornelová žádným způsobem nesnaží přivlastnit si pohádky a převyprávět je po svém, jak ji Olenič podsovává. V ediční poznámce sama vysvětluje, z jakého důvodu se rozhodla postupovat tak, jak postupovala. Brala ve svém překladu ohled na nejmenší čtenáře, kterým jsou pohádky určeny. Lenka Metelcová v této problematice naráží na další úskalí, a to neznalost Oleničovu. Bratří Grimmové totiž původně neurčili své pohádky dětem, jak se autor negativní recenze mylně domnívá. Grimmové totiž sbírali původní lidové pohádky. Zároveň ale přiznává, že tento článek bude spíše pouhým subjektivním názorem Oleniče, který popisuje svoje pocity po přečtení pohádek.²⁴⁰

Ze zmiňované diplomové práce rovněž plyne, že si lze pohádky „vybrat“ podle náročnosti čtení. Jitka Fučíková má styl překladu, který bude vhodný pro starší děti, případně i pro dospělé. Drží se tedy více originálu a do textu svými úpravami mnoho nezasahuje. Marie Kornelová se primárně se svým překladem zaměřuje na děti mladšího školního věku, spíše tedy se svým překladem spíše k autorské adaptaci.²⁴¹

Nakonec se autorka také zmiňuje o tom, že Kornelová sama v ediční poznámce přiznává, že některé pohádky jsou záměrně upravené, některé i převyprávěné. Snažila se zmírnit krutost, hlavně u konečných ortelů. Části jsou i vypuštěné úplně.²⁴²

Z *Pohádek bratří Grimmů* bychom z překladu Kornelové nevyčítali téměř žádnou hrubost. Používá zdrobněliny, časté přímé řeči, bohaté popisy, jejichž účelem není nikoho děsit. Obsahují určitý podíl napětí a snad i strachu, ale dopadnou dobře, člověk se z nich pouze poučí. U některých pohádek jsou i verše, které jsou pro děti mladšího školního věku lehce

²³⁹ METELCOVÁ, Lenka. České knižní překlady pohádek bratří Grimmů [online]. České Budějovice, 2016 [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/ott27x/>>. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta.

²⁴⁰ Srov. METELCOVÁ, Lenka. České knižní překlady pohádek bratří Grimmů [online]. České Budějovice, 2016 [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/ott27x/>>. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta. Strana 27.

²⁴¹ Tamtéž, s. 28.

²⁴² Tamtéž, s. 36.

zapamatovatelné. Doplněné jsou kresbami Heleny Zmatlíkové, které jsou veselé a rovněž jejich úkolem není dítě vyděsit. Pohádky jsou čtivé, jsou stručné a úderné. Pointa z nich vyjde vždy najevo v podstatě přirozeně a dokáže dovést dítě k zamyšlení.

Že se Marie Kornelová nebála obsáhlých děl k překládání, dokládá i to, že přeložila *Bílou velrybu* amerického spisovatele Hermana Melvilla. Jedná se téměř o šestsetstránkové dílo, které je plné detailních informací o lidech, kteří na moři žijí a je to jejich celoživotní obživa. Mladík Izmael se vydává na moře za doprovodu kapitána Achaba, který se s Moby Dickem již potkal a při tom přišel o nohu. Setkáváme se zde jak s hledáním velryb, tak jejich lovem a zpracováním. Dílo je plné technických i přírodopisných detailů. Rovněž je dílo propleteno úvahami a myšlenkami autora. Záhadné bývají i monology a rozhovory, které jsou nedílnou součástí. Hlavním tématem je opět touha člověka něčeho dosáhnout i za cenu sebezničení. Kornelovou lze obdivovat za její píli a vytrvalost přeložit takové technicky náročné dílo, které se řadí ke světové literatuře.

Nutno dodat, že dílo se odehrává v roce 1814, opět se jedná o příběh, který zasahuje do minulosti, a to mohla být pohnutka, která byla Kornelové znovu blízká. Popisy se místy zdají zdoluhavé, ale v některých chvílích jsou v ději naprosto na správném místě: „*Ale jak se upřeně zadíval dolů do hlubin, náhle spatřil ve velké hloubce bílou, živou skvrnu, ne větší než bílý hranostaj; ta se s úžasnou rychlostí zvedala a přitom zvětšovala, až konečně bylo možno jasně rozeznat, jak z nezbadatelných hlubin vyplouvají dvě dlouhé, zakřivené řady bílých, zářivých zubů. Byla to otevřená tlama se zkroucenou čelistí, tlama Moby Dicka; jeho obrovský, stínovaný trup ještě napolo splýval s modří moře. Svítící tlama se rozvírala pod člunem jako otevřená mramorová hrobka.*“²⁴³ Takové chvíle nás coby čtenáře naprosto vtáhnou do děje a pohltní nás, vcítíme se do situace a začneme si ji představovat. Preciznost vybraných slov je zde znovu na vysoké úrovni. Marie Kornelová byla nepochybně u překladů na pravém místě. Není tedy divu, že často byla z překladů natolik vyčerpána, že nestíhala svoji práci.

Příznivěji pak vyznívá souhrn její práce, kde *Svatební jízdu* hodnotí jako snahu o psychologickou portretizaci dědičky českého trůnu Elišky, která byla zamilovaná do strýce svého budoucího manžela Jana Lucemburského. Zdůrazňuje prožitky mladé šlechtičny, její myšlenkové stavy, milostnou problematiku. Stejně tak popisuje i dílo *Proměny*, v nichž u

²⁴³ MELVILLE, Herman. *Bílá velryba*. 9. vyd., V. Odeonu 3. vyd. Přeložil Stanislav V. KLÍMA, přeložil Marie KORNELOVÁ. Praha: Odeon, 1975, 552 s. Světová knihovna. Strana 522.

dobývání italského města Brescia padne Eliščin milenec Walram. Autor vycítil záměr autorky, která se snažila dobu plnou faktů protknout se známými motivy.²⁴⁴

Jan Noha ve své stati *Poslání o lidském štěstí: Poznámky na okraj knih Marie Kornelové: Svatební jízda, Proměny* přichází s myšlenkou, že Kornelová zejména v prvním díle přichází s novým typem románu, která vychází z pevné látky, která je daná dějinami. Autorka postavám z literatury vdechuje život.²⁴⁵

Dovolím si tvrdit, že dnes je málo lidí, kteří znají jméno Marie Kornelová – Hrubešová. Možná za tím stojí autorčina skromnost, kterou sleduji v korespondenci i v dokumentech, ve kterých jsem pátrala v Památníku národního písemnictví. Sama spisovatelka si vybrala svůj pseudonym, díky němuž se může přiblížit svému otci, který se vždy fotografoval u soudu u sochy Viktora Kornela ze Všehrd, a jehož jméno přebrala ke svému. Z kontextu dokumentů je patrné, že tohle nebyl jediný důvod, proč si zvolila právě pseudonym. Autorka byla zastánkyní toho, že spisovatel má nechávat promlouvat svoje dílo. Neměl by ho nijak zastínit svým jménem. Již zde je patrné, že Marie Kornelová o publicitu nestála.

Z toho plyne i to, že články, které o Marii Kornelové vznikly, jsou již staršího data. Rozdělila bych je do dvou skupin. Nejprve se jedná o články, které vycházely při vydávání jejích knih, případně překladů. Pověštinou jsou to recenze a komentáře ke knížkám. Ve většině recenzí je Kornelová chválena za pilné vypracování.

Mezi další možnosti, kde se setkáme se jménem Marie Kornelové, jsou texty, které se vztahují k osobnostem na jednom místě a podobně. Několik takových resumé jsem měla v ruce. Jedná se vždy o téměř totožné věci. Jsou to stručné soupisy osobních údajů, překladů, knížek, případně nastínění děje, které ničím mnoho neobohacují mou práci. Nejsou to jen články, které by ji připomínaly po smrti, ale vztahují se například i k jejím narozeninám (nedožítým sedmdesátým, osmdesátým, výročí smrti apod.).

Mezi takové připomínky spadá i článek *Vzpomínáme na M. Kornelovou*, kde autor shrnuje k jejím nedožítým sedmdesátým narozeninám její data, nejvýznamnější tvorbu, jak zákoutí zrušeného hřbitova kolem michelského kostelíka se starými náhrobními kameny upoutalo v dětství budoucí spisovatelku tak, že se v ní probudil zájem o historii. Jako záslužnou

²⁴⁴ Srov. KUNC, Jaroslav. Slovník českých spisovatelů beletristů 1945-56: Marie Kornelová. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957.

²⁴⁵ Srov. NOHA, Jan. Poslání o lidském štěstí: Poznámky na okraj knih M. Kornelové: Svatební jízda, Proměny. Panorama. 1947, 22(7-8), 66-67.

pojmenovává její překladatelskou činnost. Rovněž vyzdvihuje snažení Kornelové v rámci chrudimského divadelnictví, kde se u ochotníků věnovala spolku a komisím, propagovala činnost divadla a byla intendantkou. Lidé, kteří ji znali, podle článku nemohli zapomenout na její oddanou dřinu, kterou věnovala tlumočení literárních děl a na její jemnou a ušlechtilou osobnost. Uvádí také, že přátelé s ní hlavně komunikovali skrze dopisy, a nejbližšími bytostmi jí byly zvířata, které měla doma.²⁴⁶ O její bezmezné lásce především ke kočkám svědčí i její dopisy, kdy dlouze dokázala popisovat, jak se „kočunkám“ vede, jaké starosti jí s nimi trápí apod.

Ne všechny její knihy a překlady se setkaly s pozitivními reakcemi. Negativní zprávu vyslal do světa I. Olenič, kterému se nelíbí, že v podstatě byly *Pohádky bratří Grimmů* Marií Kornelovou převyprávěny. V ediční poznámce je uvedeno, že pohádky byly upraveny. Mělo to být kvůli zmírnění krutosti, kterou pohádky v originále obsahovaly. Ohrazuje se, že si chtěl zakoupit pohádky z pera bratří Grimmů, nikoliv převyprávěné pohádky Marie Kornelové na motivy bratří Grimmů. Všimá si toho, že jsou to stále pohádky pro děti, a že původně pro ně byly psány také, bez jakýchkoli úprav a byly čtenáři přijaty. Přimlouval by se, aby tyto pohádky nebyly vůbec vydávány, neboť by to mohlo dojít do té fáze, že budou překlady takto upravovány automaticky.²⁴⁷

²⁴⁶ Srov. BÍLEK, Jiří. Vzpomínáme na M. Kornelovou: /1. výr. úmrtí/. Lidová demokracie. 1979, (35), 5.

²⁴⁷ Srov. OLENIČ, Ivan. Zklamání nejen za 37 Kčs: Kritika překl. a upr. Marie Kornelové za její zásahy do textu "Pohádek bratří Grimmů". Svobodné slovo. 1970, 26(164), 4.

6. Z korespondence Marie Kornelové

Tato kapitola se bude týkat rozborů korespondence Marie Kornelové. Při absenci deníku je korespondence jediným osobním zdrojem o ní a jejím životě. V dopisech píše o své práci s knihami, o svém zdraví, svěřuje se nejbližším přátelům se svými útrapami. Korespondence byla pro Kornelovou jedním z prostředků, jak udržovat styky s lidmi. Je nepochybné, že v případě jejích zdravotních problémů bylo pohodlí jejího domova dobrým útočištěm nejen pro práci, ale také pro komunikaci s lidmi. Nekomunikovala jenom se svými nejbližšími přáteli, ale také prostřednictvím dopisů řešila svou práci, dopisovala si s nakladatelstvími.

Kromě negativních zpráv zde často můžeme nahlédnout na Mariiny záliby ve volném čase, ale také na problémy spojené s psaním a vydáváním děl a mnoho dalšího. Dochované dopisy jsou z let 1931 a poslední dopis, který se mi do ruky dostal, je z ledna 1975. Větší procento dopisů je přijatá korespondence.

Uvádím zde i citace z dopisů, které mi připadaly zajímavé zejména z hlediska reakcí na tok dobových událostí. Nalezneme v nich tedy například i reakci kolegyně učitelky, jejíž škola také sloužila pro potřeby státu. Píše jí také spisovatelé a překladatelé, kteří se ocitli v existenčních problémech. Některé citace jsou delší, ale považuji za důležité nechat zaznít jejich delší kontext, z něhož nejlépe vyplynou pocity pisatele a v návaznosti na to ozvěna dané doby.

Kapitola je dělena na dvě kapitoly. První z nich se zabývá okruhem osob, které si s Kornelovou dopisovaly. Existuje mnoho dopisů, jejichž odesílatelé psali Kornelové pouze jednou, ale i spousta takových, kteří jí dopisovali v průběhu času. Druhou kapitolou je pak okruh témat dopisů, které jsou v dopisech. Ty jsou pak následně rozebírány v podkapitolách. Jedná se o témata zdraví, nejbližší přátelé, dopisy týkající se zaměstnání a literární činnosti, zájmy a obdivovatelé Kornelové.

6.1 Korespondenční síť

Jedním z nejstarších dopisů, který díky jeho odesílateli považuji za zajímavý, je dopis od spisovatele Karla Čapka z 2. března 1936, ke kterému ale není téměř žádný kontext. Karel Čapek byl nejspíše požádán, aby promluvil na veřejnosti, možná při nějakém divadelním představení nebo jiné příležitosti. Odpovídá ale, že se omlouvá, ale bohužel nemůže Kornelové

vyhovět: „*Nejsem řečník, nedovedu a nechci veřejně mluvit a nikdy jsem to – krom jediné výjimky – nedělal.*“²⁴⁸

Nejbližší přátelé Marie Kornelové byli spisovatelé Helena Šmahelová a Bohumil Markalous, který svá díla publikoval pod pseudonymem Jaromír John. Helena Šmahelová byla čestnou občankou Chrudimi, narodila se v roce 1910 v Řestokách a zemřela v roce 1997 v Rakovníku. Tvořila díla pro dívky, psychologické romány a prózy. Život v Chrudimi znázornila ve dvou dílech, kdy město zasadila do druhé poloviny 19. století. Dívky v jejích dílech usilovaly o vyrovnanost po rozpadu vztahu rodičů (v díle *Velké trápení*) a toužily najít uplatnění. Studovala na Palackého univerzitě v Olomouci psychologii a filozofii, odkud získané znalosti později použila ve svých dílech. Zobrazovala rodinné vztahy a postavení ženy.²⁴⁹

Po smrti matky se Helena dostala do Chrudimi, kde bydlela u babičky. Pracovala jako úřednice nemocenské pojišťovny a stýkala se s rodinným přítelem spisovatelem Jaromírem Johnem. V té době pracovala v Praze, ale za války se práce vzdala a odstěhovala se do Slatiňan, kde žila s Johnem a stala se jeho sekretářkou. Do románu promítla i historii své rodiny, a to mlynářské rodiny Šmahelů. V díle zmiňuje i reálné dobové události, a to třeba velký požár v roce 1850, stavbu nemocnice apod.²⁵⁰

Jaromír John se narodil roku 1882 v Klatovech, jeho otec byl tehdy na tamějším gymnáziu profesor. Rodina se ale brzy přestěhovala do Chrudimi a zde na gymnáziu Bohumil Markalous maturoval v roce 1900. Na rozdíl od Kornelové a Šmahelové John neztvárněl Chrudim přímo ve své tvorbě, ale ráz města v dílech nalezneme. John později působil jako profesor estetiky na Palackého univerzitě v Olomouci. V roce 1952 náhle zemřel v Jaroměřu.²⁵¹

Jeho smrtí přichází Kornelová o svého velkého přítele a oddaného rádce. Dne 24. dubna 1952 zemřel náhle PhDr. Bohumil Markalous, řádný profesor estetiky a vedoucí katedry věd o umění a spisovatel Jaromír John. Zemřel po dovršení sedmdesátých narozenin. Pohřeb se konal 5. 5. 1952 v Praze. Marie měla schovaný ústřížek o jeho pohřbu. Jeho rakev byla vystavena ve foyeru filozofické fakulty Univerzity Karlovy a střídala se u ní čestná stráž.

²⁴⁸ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 2. karton. Dopis.

²⁴⁹ Srov. KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Knihy o českých městech. ISBN 80-903481-4-9. Strana 184.

²⁵⁰ Srov. KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Knihy o českých městech. ISBN 80-903481-4-9. Strana 184.

²⁵¹ CHARVÁT, J. *Stará Chrudim – vlastivědné vyprávění o minulosti českého města*. Chrudim : Okresní muzeum, 1991. 310 s. Strana 115.

V roce 1946 se Kornelové ozve neznámý člověk doktor Arthur Haase, který jí zasílal balíček z Ameriky. Cesta Arthura Haase ke Kornelové vedla skrze konzula v Kanadě dr. Kotrlého, který rozdal své známé autory krajanům, aby se o ně starali doma. Na oplátku chtěla Kornelová poslat výtisk díla Eduarda Basse Haasovi a sháněla ho pro něho. Dr. Kotrlý doporučil Kornelovou Haasovi po jednom setkání s ní prostřednictvím Jaromíra Johna. Původně si Kornelová myslela, že ji znal přes *Svatební jízdu* a omlouvá se mu za tu pošetilou myšlenku. Jako člověku zvenčí v ní patrně vzbuzuje důvěru, a proto se mu svěřovala se situací u nás a zdravotním stavem Edvarda Beneše. V průběhu roku 1946 si dopisovala i s Josefem Kotrlým, který se zasloužil, aby jí byly posílány tyto americké balíčky.

Z korespondence je patrné, že se Kornelová z pracovního hlediska domlouvala i na podrobnostech ke knihám, a to jak na překladech, tak na ilustracích, úpravách atd. Takto se například s ředitelem nakladatelství domlouvala na ilustracích od malíře Trnky ke knize *Kocour Sklíčko a Sova Pálenka*. V průběhu let jí pak věrní čtenáři zasílali své zakoupené knihy k podpisu, toužili se s ní setkat a popovídat si, skláněli jí poklonu za její díla a děkovali za ně.

Ve velké části korespondence si autorka s příjemcem dopisu dopisuje především o svých dílech. Velká část přijaté korespondence jsou různé pohledy k Vánocům, Velikonocím, narozeninám, svátku a dalším významným událostem během roku. Ozývali se jí především přátelé, o nichž postupně víme, že odcházeli na věčnost, a jak se s jejich odchodem vypořádávala s dalšími přáteli. Mezi dopisy patří také pozvání na setkání školní setkání po letech. Často se také ozývali obdivovatelé, kteří jí posílali její knihy na podpis.

Další dopisy od podepsaných i nepodepsaných odesílatelů svědčí o tom, že se její romány staly oporou pro její čtenáře, kteří v dobách okupace nacházely v jejích historických dílech stálost. Obraceli se lidé k hodnotám, které byly v knize uvedeny, a děkovali autorce za dobré dílo. Zároveň často věřili, že bude její dílo čteno i v dalších letech.

Doktorka Hana Hrzalová, vědecká tajemnice Ústavu pro českou literaturu při ČsAV, po ní chtěla před lety CV a vyplnit dotazník. Kornelová odkládala dopis tak dlouho, až na něj zapomněla.²⁵² Ve zhotoveném CV pak píše, že měla tři sourozence: Ludmilu (1896-1918), která studovala UMPRUM, Josefa (1898 – 1943), Zdenku (1899 – 1907). Od roku 1947 v invalidním důchodu. V redakční činnosti nikdy nepůsobila, pouze na střední škole, příležitostně v regionálním listě „Chrudimský kraj“. Nepřispívala do literárních časopisů, v Kytici jenom

²⁵² LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

ukázka z Proměny a z Nebe, peklo, ráj, verše v Mateřídoušce a Ohníčku.²⁵³ Tato informace je velice cenná. Pochází přímo z pera Kornelové a sama sestavuje svoje CV.

Často se jí pak ozývali žáci, které učila, a zvali jí na sraz od školy. V květnu roku 1971 přichází dopis, jehož adresáti zvou Marii na setkání po třiceti letech od ukončení obchodní akademie. Rádi by, aby se toho večera také zúčastnila. Maturovali v roce 1941.²⁵⁴ Není však známo, zdali se těchto akcí účastnila, nebo nikoliv.

6.2 Témata korespondence

V úvodu šesté kapitoly jsem nastínila témata, která hrají prim v dopisech Marie Kornelové. V následujících kapitolách dělím okruhy témat do jednotlivých podkapitol, a to na zdraví, korespondenci nejbližších přátel Kornelové (Jaromíra Johna a Heleny Šmahelové), na korespondenci týkající se zaměstnání a literární činnosti, další je podkapitola o zájmech Kornelové a poslední je okruh spisovatelčinych obdivovatelů.

Velkou částí podkapitol jsou přímo citace z dopisů, které zde považuji za stěžejní. Přepis dopisů vystihl jejich krásu, preciznost, připravenost a obsah, který ukrývaly. Dopis od odesílatele odcházel jako jeho reprezentant, a proto je dochovaná korespondence většinou velice vytříbená a reprezentativní.

6.2.1 Zdraví

Velká část dopisů z druhé poloviny 40. let 20. století se točí ohledně zdravotního stavu Marie Kornelové, což pro ni bylo v tomto období tématem číslo jedna. Její podroušené zdraví, kvůli kterému opustila území školy, řešila s různými přáteli, kteří následně reagovali na její stav doporučeními, aby více odpočívala, aby méně pracovala, aby se šetřila, nenamáhala a nevyčerpávala se. Z dubnu 1944 pak také víme, že byla na rentgenovém vyšetření. Vyšetřena byla odborným lékařem nemocí vnitřních v Pardubicích MUDr. V. Jiřím Šerfem dne 14. 1. 1944. Z lékařského doporučení je patrné, že trpěla velmi význačnou neurovegetativní dystonií s poklesem krevního tlaku. Díky zdravotním problémům měla několik pauz v pracovním poměru ve škole. Dne 30. listopadu 1947 byla odeslána na odpočinek, zproštěna služby a

²⁵³ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

²⁵⁴ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 2. Dopis.

zastaveny jí byly výplaty a následně připsáno výslužné na téměř celý rok.²⁵⁵ Následně jí přátelé často vybízí, aby si přijela odpočinout z města k nim do přírody.

Otakaru Kučerovi psala v dubnu 1944 o svých problémech a především, že lékaři nevědí, co jí je. „*Třikrát jsem musela k dr. F., mezitím ještě k primáři na roentgen – nenašel ovšem zas nic ... a sdělil – 6 neděl, do konce května dovolenou! Sotva jsem sluchu věřila.*“²⁵⁶ Z toho plyne, že se Kornelová v počátku své nemoci nedokázala smířit s tím, že bude nemocemi takto omezována.

Dne 16. května 1944 jistá přítelkyně Ema Macháčová komentuje zdravotní stav Kornelové takto: „*Co se to s tebou děje, děvče drahé, je mi tě tolik líto, hlásí se stopy tvého nemoudrého života, nikdy jsi nechtěla poslechnout a věřit, že ani ty nejsi nezmar, že i tvoje tělesná schránka seskládá z ceviček a vláček, která snadno se přeshponují a pak zlobí, vydržela jsi to o něco déle, než jsme my předpokládali, ale přece jen se tělo hlásí o své, o pořádný odpočinek, který jsi mu po léta odpírala.*“²⁵⁷ Nabízí jí, aby přijala pozvání do jejího kraje, a regenerovala se u ní, kde by si mohla fungovat samostatně. Ujišťuje ji, že nebude nikde překážet a nikomu nebude na obtíž. Z dalších dopisů je pak patrné, že slibovala, že za ní přijede, ale nikdy se tak nestalo.²⁵⁸

Řediteli nakladatelství posílala v červnu 1944 překlad G. Kellera Kocour Sklíčko a své vlastní práce *Sova Pálenka*: „*...abyste originál mohli hned poslat na cenzuru a kopii malíři Trnkovi, který, podle vlastní dohody, dodá do konce srpna t.r. obálka a frontispici. Kdyby ani v této lhůtě oba obrázky nedodal, byl bych pro vydání bez nich, ale co nejdříve. Můj zdravotní stav mě nutí ke spěchu.*“²⁵⁹ V září 1944 pobývala v Jeseníku, odkud posílala pozdravy pohlednicí.

V roce 1961 se svěřila Janu Pilařovi, že by ráda nabídla oba přemyslovské romány k reedici. Píše mu, že věnovala mnoho času úpravám, a stěžuje si, že v nočních hodinách jí už neslouží dobře zrak. „*...mé chorobou zpomalené tempo mě nutilo neustále prodlužovat pracovní dobu. Už proto bych naléhavě potřebovala, aby mé knížky znovu vyšly – honorář by mi pomohl trochu se zotavit fyzicky a ožít psychicky. Byla bych ráda dokončila přemyslovský cyklus... Překladatelská činnost natrvalo zcela ničící tvůrčí schopnosti. Víím, žádají se dnes věci ze současnosti, historických románů je málo. ... Jistě pochopíte, jak těžko se mi toto všechno*

²⁵⁵ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, osobní dokumenty. Fond 34/80 1. karton.

²⁵⁶ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

²⁵⁷ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 2. karton. Dopis.

²⁵⁸ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 2. karton. Dopis.

²⁵⁹ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

píše – nikdy jsem nechtěla argumentovat osobními věcmi, ani žádat o přímluvy: za jediný argument uznávám kvalitu práce. Ale v této čekatelské době na mne padají nové a nové úzkosti, jistě i proto, že zatím nejsem schopna práce.“²⁶⁰ Problémy se postupem času jenom zhoršovaly, jak bude patrné z dalších dopisů. Tento dopis je důkazem, že kvůli překladům neměla čas na svoji vlastní tvůrčí činnost, jak jsem se zmiňovala již v předchozích kapitolách. Překlady pro ni byly jednodušší získání obživy, byly již schváleny, nemusela čekat na přijetí do nakladatelství, doprošovat se a žít v nejistotě. Přikláním se k názoru, že překládala především pro peníze.

O těžké práci, kterou jako spisovatelka prožívala, píše i Antonínu Matěji Pišovi: „*Poněvadž „naše“ nakladatelství Č. spisovatel strohými čtyřmi řádky v říjnu 1953 odmítlo vůbec uvažovat o reedici nabídnuté „Svatební jízdy“ /: “historickými romány jsme zásobeni na dobu delší než dvou let. Máme k dispozici řadu histor. novinek a protože náš ediční plán na příští rok je už dávno sestaven, nebudeme moci zařadit ani mnohé z těchto nových rukopisů. “ ... dala jsem se přemluvit přáteli a nabídla loni na podzim k novému vydání Svatební jízdu a Proměny Klubu čtenářů ... Po 5 měsících napjatého čekání mi SNKLHU 8. března 1961 vrátilo rukopisy, že se pro Klub nehodí. Při své depresi z nemoci i z nadměrné pracovní zátěže jsem se nedovedla vzchopit k novému pokusu jinde, jak mi nepřímo doporučovali. Teprve nyní, po čtyřech měsících, už musím, není-li zas pozdě.*“ Sužovaná starostmi o své zdraví neustále bojovala s nakladatelstvími a s tím, aby se užívala. Postupem času ji opouštěli její přátelé a obživa byla stále těžší. Takovými rozhodnutími byla pak časem neustále srážena a hledat motivaci k psaní, ať k překladům nebo k vlastní tvorbě bylo těžší a těžší. „*Vím, nakladatelství není žádný sociální zaopatřovací ústav, má svou vytyčenou linii, nelze tam argumentovat např. tím, že po 24 poctivých překladech by si člověk zasloužil autorského návratu do literatury po čtrnácti letech... Ani čtenářský zájem nerozhoduje – při omezeném přídele papíru je nutno vydávat jen to, co je uznáno za nejpotřebnější.*“²⁶¹

V dopise v srpnu 1961 Aleši Pišovi píše následující: „*...den ze dne totiž stoupá životní důležitost té reedice pro mne – jak den ze dne klesá má zrakové schopnost: jedno oko už vůbec nerozeznává písmenka a bolesti se stupňují i v druhém... Nebudu moci už překládat jako dřív...*“²⁶² Problémy s očima se táhnou dlouhou částí jejího života a z jejích dopisů je patrné, že má kvůli tomu i strach o svou existenci. Pokud by ztratila zrak, bylo by to pro ni likvidační.

²⁶⁰ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

²⁶¹ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

²⁶² LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

V dopisu Karlu Krejčímu vysvětluje svoje zdravotní problémy, které se tentokrát netýkají očí. Omlouvala se za situaci, která nastala, když se vydala do společnosti: „*Ani nevím, zda jsem Vám posledně vysvětlila, proč jsem hned při vstupu do „shromaždiště“ usedla a zůstala sedět, pokud jste Vy ještě stáli – měla jsem ten den takové bolesti v nohou, že jsem těžko došla a stačila už jen zamaskovat tu mizerii utkvělým úsměvem, stydíc se za nevhodnost nezbytného usednutí. ... 3.V. bych byla ráda v lepším pořádku – nevím, pokud se to podaří, sužují mě nyní zlé starosti a vzruchy, projevují se bohužel vždy také fyzicky. Jsem jakž takž možná jenom v své šnečí skořápce, nyní soustavně nabourávané.*“²⁶³

V dopisu kolegyni Drahomíře Drobné píše 17. prosince 1968 o svých problémech následující: „*...dovolenou jsem neměla už 12 let (po léta jsem v invalidním důchodu pro nervovou chorobu, nyní ovšem ještě další přibyly, zejména hrozivé ubývání zrakové schopnosti.)*“²⁶⁴ Tato část dopisu je jednou z mála, kde se skutečně přímo od Kornelové dozvídáme příčinu jejích zdravotních lapálií. Nervová porucha, která byla zjištěna již v roce 1944, se kombinovala se zrakovou slabostí. V pozdějších letech se přidaly ještě problémy s ženskými orgány.

Helena Šmahelová se v červnu 1973 dozvěděla o zdravotních problémech Kornelové, kvůli kterým patrně psala závěť a pokyny k pohřbu: „*Drahá Marie, dovídám se po telefonu od Vojty, že jsi v nemocnici a dokonce po operaci a že se ti prozatím nedaří dobře. Řádně jsi mě překvapila, to musím říci. Bádá co to asi bylo a dohaduju se, že to byla snad operace gynekologická jak je běžný zjev v našem ženském věku.*“²⁶⁵

Jeden z posledních dopisů je z 28. ledna 1975. Dva roky před svou smrtí byla Marie kvůli něčemu v nemocnici. Helena jí píše následující: „*...myslím si, žes už opustilas nemocnici, kde jistě není o co stát, ale na druhé straně jistě Ti tam muselo být dobře, když ti odpadla starost o domácnost. ... Musíš především se nutit do jídla, abys nebyla tak křehká, jak mi Tě vyličil Vojta. Musíš přibrat na váze a třeba násilím se cpát a nechat všechno jiné kolem sebe míjet.*“²⁶⁶ Chtěla přijet za ní a přijala by opakované pozvání od Lánských k pobytu u nich.

6.2.2 Korespondence nejbližších přátel

Trojice nejbližších přátel se neustále podporovala. Jaromír John žil s Helenou Šmahelovou a jedním z přátel, které měla už ze 40. let 20. století. Po jeho náhlé smrti si úzce

²⁶³ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

²⁶⁴ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

²⁶⁵ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 6. karton. Dopis.

²⁶⁶ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 6. karton. Dopis.

dopisovala s Helenou, která se provdala za Pavla Trosta. Kornelová pomáhala Johnovi s úpravami jeho knih, se Šmahelovou zase probíraly dámské zájmy a záležitosti, rovněž ale i útrapy spojené s povoláním spisovatelek. Všechny tři především spojoval společný zájem, a to literatura.

Dne 23. června 1942 se Kornelová svěřuje Johnovi a odtajňuje nám tak něco ze svého denního režimu, který zůstal skryt za zdmi jejího domu: *„Jednou mě honíte, abych líp hospodařila s fyzickými silami, po druhé si chcete zoufat, že budu vyspalá jako agent a proto stejného s ním duchovního zaměření. Nebojte se, to já se vyspím jednou za čas do zásoby a zároveň dostatečně, takže pak následují nervující etapy střídavého spánku, proložené pracovním bděním. Totiž neměla bych „pracovní“, jde-li o školskou věc, jako je knihovna nebo kompozice, prosím máte, že jsou to jen věci fyzické, a já si říkat „práce“ jenom Elišce. Ale i všecko kolem zahrady je práce, z čehož plyne, že se mi škola stává opravdovým břemenem.“*²⁶⁷ Píše mu zde i o tom, že se kolem desáté večer vrátila z projížďky na kole. Všimla si hodně okolní přírody a jak voněla louka apod. V této době byla aktivní i mimo svůj dům.

Z dopisu Marie Johnovi 12. července 1942 plyne, že John posílal Marii cigarety, píše mu, že se po nich jen zaprášilo: *„...nevěřil byste, jak se chce kouřit při opravování“*.²⁶⁸ Chtěla na léčení do Beskyd, ale stále jí tam odmítali. Následně se hodně rozepisuje a umožňuje nám tak nahlédnout do svého života: *„Je mi moc líto, že musím dnes vyvracet vaše mínění a s díky odmítat všechny vaše ruce pomocné. Škola. Nic se s ní nemůže stát, pokud je válka. Byl by to útek před zodpovědností, opuštění Nemohla bych nyní. Placená dovolená – tu bych nikdy nepřijala, protože není možno brát peníze zadarmo a dívat se, jak se jiní za ně musí držet (i když víme všichni, že bychom si zasloužili aspoň zdvojnásobení té měsíční almužny, aspoň my mladší). Dnes jsou všechny postupy zaraženy, k tomu, abych mohla být jmenována definitivní (ad personem) (jsem stále ještě zatímní, protože jsem nastoupila v roce 34/5 jako aspirantka na Krásnohorské v Praze) budu muset dělat nejen pro všechny povinnou zkoušku z němčiny, nýbrž ještě jednu, podmiňující právě to jmenování, a předtím druhou půlku zkoušky odborné, tj. německou korespondenci. ... Mýlíte se, nemám 1500, nýbrž 1600 měsíčně, tu 100 K mám na zálohu na uhlí. Připočtete-li, že něco dostanu od nájemníků, tj. měsíčně asi 160 za byt, ... měsíčně asi 300 K, vidíte, že je o mne dostatečně postaráno... Ačkoliv mám jednu ideu: jít za*

²⁶⁷ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 3. karton. Dopis.

²⁶⁸ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 3. karton. Dopis.

*průvodčího vlaků. Myslím, že by mi to velmi prospělo. Budu se informovat. Finančně by to bylo asi stejné, a trochu zkušeností bych získala. Jenomže „škola – mé štěstí!“ viz vpředu.*²⁶⁹

Stěžuje si sice na situaci ve školství a především na nízké platy, avšak zachovává se čestně, aniž by se za své chování musela stydět. Je to obraz o školství v tehdejší době a jedno z dalších svědectví o jejím životě. V tomto dopise píše i o nájemnicích, o kterých se později již nerozšiřovala. Z dopisu také vyplývá, že školu velice milovala, a ač měla vize a idey jiné práce, tak zůstala věrná tomu, co studovala, a brala svou práci jako poslání. O to horší je skutečnost, že pak ze školy za krátko musela odejít kvůli nemocem.

Marie se Johnovi svěřuje 16. července 1942 částečně o zdraví, práci a kurzu, na který se chystá: *„až vám zbude kousek času, napište do Prahy list o'ukávací – podniknu všechno možné, abych tu dovolenou dostala, protože ji opravdu nezbytně potřebuji. Jsem opotřebovaná dokonale, jak dokazují nepravidelnosti rozmanitých funkcí tělesných. Když by to byla dovolená bezplatná, snad bych si mohla kurzy nechat? Když je to činnost tak důležitá. Ani kdyby mě nadobro propustili, nic by se nestalo, při trvajících chorobě.*²⁷⁰ Byla si tedy velice dobře vědoma toho, že by mohla být ze školy pro přetrvávající problémy propuštěna. *„Od zítřka za měsíc nastupujeme ve škole na kurzy. Každý čtvrtek o 1/2 8 večer mám kurs zdravotní pro vedoucí sanitních skupin.*²⁷¹

Kornelová psala Jaromírovi 10. prosince 1942 i o důležité události, která byla pro její rodinu velice podstatná: *„Milý Johnny, jedu zítra ráno přes Prahu do Tábora – psala mi švakrová, že by mě snad s nimi pustili v sobotu k bratrovi, mají povolenou návštěvu. Ovšem uskuteční-li se, není jisté nikdy. Je mi z toho nějak těžko. Prý ho asi před Vánoci někam odvezou, takže docela dobře je možno, že by to bylo poslední shledání. Vrátím se v neděli buď ve 4 nebo v 9. Kéž by se aspoň setkání uskutečnilo!*²⁷² V té době řešila i patrně trable s nějakým Honzou, o kterém se dále již nezmiňovala: *„K Honzovi jsem byla velmi, velmi zlá, rafinovaně krutá, napsal mi takové šibeniční drsné psaní, ale to je dobře, tak to musí být. Musí se odpoutat – řekla jsem mu to přímo – jakýkoli způsobem. Chci zůstat sama.*²⁷³ Poslední větou si vlastně ztvrdila svou budoucnost. Jejím přáním bylo žít sama, a tak také skutečně celý zbývající život žila. Nikdy se pak v dopisech nezmiňovala, jestli toto rozhodnutí bylo to správné.

²⁶⁹ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 3. karton. Dopis.

²⁷⁰ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 3. karton. Dopis.

²⁷¹ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 3. karton. Dopis.

²⁷² LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 3. karton. Dopis.

²⁷³ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 3. karton. Dopis.

O čtyři dny později pak informuje Johnyho, jak dopadla cesta do Tábora: „*Já pořídila také dost dobře, návštěva byla, jenže kratičká, a tento týden snad už je odvezou, patrně do Drážďan. To se dovíme. Někteří budou prý propuštěni. Stále tedy doutná jiskřička naděje na návrat brzký.*“²⁷⁴ Návrat se ale již nikdy nekonal a bratr byl v roce 1943 popraven v Berlíně.

Marie pomáhala Jaromírovi s korekturou jeho děl, v únoru 1947 se podílela na díle *Večery na slavníku*. Jaromír žádal Jandu, nakladatele ze Sfinxu, aby Marii honoroval za korektury. Prosí Marii, aby všechno opravila, co se jí nelíbí, i stylisticky – nemusí se s ním o tom dopředu dohadovat, má k tomu zplnomocnění, zacházet může s rukopisem jako s vlastním – pak bude potřeba poslat koncem března rukopis do nakladatelství Sfinx. Informuje ji o situaci v Olomouci, kde právě vládnu uhelné prázdniny, které trvaly pět týdnů.²⁷⁵

Marie měla v březnu 1947 trable se zubem, Jaromír jí radil: „...*a teď také, chudinko, na tu extrakci bolavého zubu. Jděte na to radikálně, protože to jsou všechno věci, které připravují člověka opravdu o všechnu rovnováhu. A ty ostatní trampoty snad teď z jara všechno bude lepší, také nálada, protože u Vás je všechno psychické tak jako u mne. Proto jsme spisovatelé, abychom reagovali na všechno citlivěji než každý jiný člověk. A zkusíme za to.*“²⁷⁶ Tím, že byli spisovatelé měli mnoho společného, zejména také vidění světa, o kterém píše. Byl také jedním z mnoha, se kterým řešila svoje kočky: „*A s těmi vašimi kočičkami je jenom trápení, nechte si jenom jednu, která bude odolnější.*“²⁷⁷ Marie pomáhala Jaromírovi s úpravami knihy *Večery na slavníku* i v dubnu 1947. Jaromír měl již knihy plné zuby, už ji nechtěl upravovat a posílal jí nakladateli: „...*mně ta kniha leze krkem, beztak je to s tou knihou všechno projeté, je už pozdě, druhá světová válka to všechno zalehla, je to slabé, hloupé, zkrátka, neslibuji si od toho nic. Ta kniha měla nešťastný osud, žádný nakladatel se jí dobře neujal, a tak si myslím, že i Janda s tím pohoří.*“²⁷⁸

Marie poslala v říjnu 1947 Jaromíru s Helenou Šmahelovou dvě vydání *Proměn*. V dopise z 16. října 1947 stojí opět i to, že věděl hodně o Mariiných zdravotních komplikacích, které jí skutečně provázely již od 40. let: „...*z vaší fyzické únavy a všelijakých potíží, pro které musíte konzultovat neurology, internisty, basální metabolisty a co já ještě všechno vím.*“²⁷⁹ *Proměny* hodnotil následovně: „*ta vaše kniha není snadná kniha, ale je to kus poctivé kumštýřské a epicko-fabulační práce, podložené svědomitým studiem pramenů, jak jsem toho*

²⁷⁴ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 3. karton. Dopis.

²⁷⁵ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 3. karton. Dopis.

²⁷⁶ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 3. karton. Dopis.

²⁷⁷ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 3. karton. Dopis.

²⁷⁸ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 3. karton. Dopis.

²⁷⁹ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 3. karton. Dopis.

byl svědkem.“²⁸⁰ Posléze pokračuje: „...skoro bych řekl, že je to kniha pro klidné časy a zamýšlení v tichu, o samotě a že v těchto chaotických, uchvácených dobách, nebude mít tak příznivý vítr, jak by plným právem zasluhovala.“²⁸¹

Helena přináší do Mariina života mnoho z typického ženského pohledu. Znalý svoje díla navzájem, ale byly k sobě upřímné (1955): „Mnoho díky za Vendulku. Je to roztomilá knížka, viděla jsem ji v Praze v Melantrichu, měli tam Vendulkou vyloženou v celém výkladě. Ty obrázky jsou náramně poetické, přesto se však zamyslím, že Vrbová zřejmě neumí nakreslit jinou tvář než dětskou. Ten tatínek a maminka i babička mají obličejů dětské a poněkud mrtvé. Inu to je ta specifikace. Bud' ráda, že Vendulka přišla takhle šťastně na vánoční trh, jistě se po ní jen zachumelí a ty budeš se moci radovat z nového vydání.“²⁸²

Obě kamarádky měly velice kladný vztah ke kočkám. V plánu měly v lednu 1956 napsat o nich knihu, každá ze svého pohledu: „Nevím, proč ty bys nemohla také psát o kočkách. Každá máme jiná vidění a jiný způsob, proč by nemohly vyjít dvě knížky o kočkách? ... Já mám jen o jednom kocourkovi, kdežto ty jistě budeš psát o několika. ... To víš, že já lépe znám zvířata než malé děti. ... Ale za to s kočkami a koťaty žiji již dosti dlouho a mám hodně poznámek, které dlouho si již dělám.“²⁸³ Svědčí to o tom, že Kornelová stále plánovala nová a nová díla, měla nápady.

O těžkém údělu spisovatelek v padesátých letech je jeden z dalších dopisů, který adresovala Helena Šmahelová Marii v listopadu: „Jsem načisto nahuntě s prachama, však netrpělivě čekám na zálohu na tuhle novou knížku. ... Takhle, když si spočítám tu dřinu, tak se honorář rovná platu v Kovomatě. Teď mě napadá: ty máš známého toho uhrančivého autora, nemohla by ses nějak jemně oklikou optat? Ale jest-li si, dušinko, myslíš, že je to neomalené, tak raději nic.“²⁸⁴

6.2.3 Zaměstnání a literární činnost

Dopisy jsou obrazem i pracovní stránky Marie Kornelové, dobové společenské situace a v neposlední řadě zde sledujeme každodennost jejího života. Dne 18. září 1945 přichází prosba od Hantákové Marie. Píše o poměrech po válce a potřebovala by jako bezdětná rodina přeložit do Chrudimi. Ptají se jí na možnost získání bytu: „Uprázdnilo se tam byty po Němcích? Budu Vám velmi vděčna, napišete-li mi, co o tom víte.“ Dozvěděla se o ní od ředitele, kterého

²⁸⁰ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 3. karton. Dopis.

²⁸¹ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 3. karton. Dopis.

²⁸² LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 6. karton. Dopis.

²⁸³ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 6. karton. Dopis.

²⁸⁴ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 6. karton. Dopis.

obě znaly, ale osobně se tyto dámy patrně neznaly: „...*byl tak pyšný na Vaši literární činnost!*“ Následně nás zavádí do nelehké situace učitelů a školství v období Protektorátu: „*Jak jste přežila ta poslední léta? Jistě jste prožívala s námi bolest a hrůzu 3. června 1942, kdy byl z našeho středu vyrván náš vzácný ředitel, JUDr. Červenka, spolu s ostatními skvělými kolegy. A kolik hrozných chvil přinesly další dny a roky za Rynešova ředitelování! I za loňského přerušení školního vyučování a za nucené práce v továrně jsem na Vás často vzpomínala, musíte-li také přebírat šroubky, kontrolovat součástky německých zbraní a jinak ušlechtilé se bavit! Máte již uvolněnou školní budovu? My ještě stále učíme ve vypůjčených místnostech, dokonce i v hospodách. Ted' maturujeme v zasedací síni úřadu ochrany práce. Naši školu potřebují ještě Rusové! K maturitě se nám přihlásilo 101 žáků.*“²⁸⁵

V listopadu patrně roku 1948 (nelze přesně přečíst datum odeslání) přichází Kornelové rodokmen královny Kunhuty. Je to jeden z důkazů, jak pečlivě připravovala svoje díla a nic nenechala náhodě. Dopis o rodokmenu je několikastránkový s přesným vysvětlením původu jména, rodiny, předků apod.²⁸⁶

V dopisech se dozvídáme hodně i o překladech, například v tomto adresovanému Kamile Jiroudkové z října 1951: „... *pozdě ale přece posílám poznámky k Curyšským novelám – Ty už si je podle potřeby či spíše podle nutnosti zkrátíš. Domnívám se však, že výklady o švýcarských poměrech v rozmanitých údolích by měly zůstat, švýcarské dějiny jsou u nás celkem málo známy a jejich znalost je nutná, má-li čtenář plně pochopit souvislosti.*“²⁸⁷ Kornelová o své práci přemýšlela, je to jeden z důvodů, proč se u práce cítila tak vyčerpaná a pak jí nezbýval čas na vlastní psaní románů.

O těžké době překladatelů svědčí další doklad. Tentokrát ze září 1960 od nepodepsaného překladatele. Píše následující: „*Mohu se odvolávat na 37 překladů /34 vyšly/, jak chci, moje konexe s redakcí zmizely a nemáš-li osobní přátele, můžeš se jít pást. A kromě toho: tahle situace je taky trochu zaviněna mnou samým. Nevzbuzuju důvěru. Nejsem dost seriózní, vážný, usedlý atd. To všechno vím. Kromě toho jsem pokládán za překladatele špatného, nedbalého, lajdáckého, zkrátka nanicovatého. Pokud oprávněně, vím nejlépe já sám. Zním konkurenci.*“²⁸⁸

Doktoru Píšovi se 20. dubna 1961 svěřila s následujícím: „*Pokud jde o historii Svatební jízdy z r. 1941, měla ten pikantní osud, že byla pokládána za práci V. Vančury – on sám mi*

²⁸⁵ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80. Dopis.

²⁸⁶ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 2. karton. Dopis.

²⁸⁷ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

²⁸⁸ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 2. karton. Dopis.

poslal Johnův dopis, jímž mu John knihu přičítal, a mne poslal za Johnem do Slatiňan, aby viděl, že existuji. Ale v DP mé existenci ještě nevěřili – vyslali sem tehdejšího tajemníka Hanče, aby se o ní přesvědčil. Vančura totiž tehdy knížku přijal k vydání a poslal mi na ni smlouvu, ač měl v ruce rukopis ještě kusý, bez posledních 30 stránek. – Proměny zas byly navrženy na cenu Akademie, ale únor zvrátil toto rozhodnutí – dodatečně jsem se dověděla soukromě. Dnes je mi toho zvratu líto, byl by tu oficiální „punc“ a lektori by měli snazší práci i rozhodování – zřejmě nejsou zaměřeni dost na kvality umělecké.“²⁸⁹

Překladatel Lubomír Dorůžka žádá 29. března 1967 Kornelovou o sdělení jména, které zvolila pro Thackereyovu vílu Blackstick v češtině. Dokončuje jeden překlad od Fitzgeralda a odkazuje se v díle právě na tu vílu, jejíž český ekvivalent by rád znal a navázal na něj.²⁹⁰ V odeslané korespondenci je také čas od času dotaz na podobnou prosbu, kterou od někoho žádala Kornelová. V roce 1968 pracovala na vydání dvousvazku *Trůny milostné i kruté* a stejně jako do jiných děl si ověřovala různé pojmy u odborníků, například zdali se ve slově madonna Beatrice bude psát jedno n nebo dvě.

Mája Valentová se v roce 1970 Kornelové ptala na tematické zaměření na město Chrudim. Kornelová odpovídala následovně: „...*musím Vás zklamat: nedovedu říci, v čem by chrudimský kraj mou tvorbu ovlivnil tak, abych si ono skryté působení životního prostředí uvědomila. Jediným zřejmým přiznáním k rodišti je můj literární pseudonym Zamýšlené uchování anonymity bohužel znemožnily okolnosti.*“²⁹¹ Zmiňuje i doktora Droužka, který byl v knize *Nebe, peklo, ráj*, jehož předlohou byl skutečný lékař: „*Lékař Dr Vilém Podroužek významný odborník v lékařské chemii, na vrcholu své zdejší působnosti získal celostátní proslulost svou injekční léčbou při onemocnění žlučových kamenů.*“²⁹² V téže dopise popírá jednu věc, která loni prošla tiskem, a to že tam jednu z dětských hrdinek ztotožňovali s osobou autorky.

Dne 23. prosince 1970 přichází Kornelové odpověď nejspíše na omluvu z předávání ceny Albatros, které se nemohla účastnit: „*Je nám líto, že jste se nemohla zúčastnit naší malé slavnosti. Cenu bychom Vám rádi předali osobně a prosíme Vás, abyste nám laskavě sdělila, kdy by se Vám to nejlépe hodilo.*“²⁹³

²⁸⁹ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

²⁹⁰ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 2. karton. Dopis.

²⁹¹ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

²⁹² LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

²⁹³ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 2. karton. Dopis.

V srpnu 1972 se na Kornelovou obrátila Eva Bešťáková, která byla vyloučena ze strany a nemohla publikovat a překládat. Sháněla si práci, aby uživila svoji mladou dceru a nemocnou maminku. Dvacet let překládala z ruské a sovětské literatury. „...mám volné večery, soboty, neděle, jen výdělek žádný. Chtěla bych Vám nabídnout pomoc, paní doktorko, i když konkrétní představu nemám. Přesto však: nepotřebovala byste pomáhat s korekturami, přepisováním na stroji, uspořádáním různých materiálů atd. atd.? Nějaké poněti o jazyce mám, možná bych Vám přece jen mohla být maličko platná.“²⁹⁴ Není první ani poslední, kdo se na Kornelovou obracel, když se dostal do nesnází, byla patrně takovou nadějí pro mnoho lidí, ač už se to týkalo vyprávění se, rady, pomoci apod. Odpověď Kornelové na tento dopis ale neznáme.

Ve stejném dopisu pak přiznává, jak se dostávala k dílům. „Ale jak jsem přišla na téma „Elišky“, nedovedu při nejlepší vůli povědět. Překládat vložené verše v prozaických dílech bývalo pro mne vždy největší radostí – a snad i nejsnáz se to vždy vytvořilo – původně jsem totiž psávala jen a jen verše /jako gymnasistka je dvakrát poslala do Studentského časopisu a po obakrát dostala za odměnu knížku – Tomana a Horu./ A pomýšlela jinak jen na drama – to zas vyplývalo z mé náruživé ochotnické činnosti už od studentských dob.“²⁹⁵ V tomto dopise se nadále rozepisuje o podstatě svých děl. Soudí, že Vendulčiny sny nemají se skutečnými sny dětí mnoho společného. Využila tedy výchovného záměru. U některých ratolestí nebývají sny tak úzkostné, ale u nějakých ano. Byla to její zkušenost.²⁹⁶

6.2.4 Zájmy

Velkou zálibou Kornelové bylo divadlo, kterému se sama dlouhou dobu (i za svého působení na obchodní akademii) aktivně věnovala. V jednom z nejstarších dopisů se advokát Jaroslav Pippich 7. února 1931 dotazuje, zdali bude Marie hrát v Sokolovně s nimi francouzskou veselohru „Polibme se“, která byla nedávno uvedena ve Vinohradském městském divadle.²⁹⁷ Jaroslav Pippich pak doporučuje v roce 1935 Hrušešové další hru, kterou hrají ve Vltavském divadle. Prosí ji pak o její zpětnou informaci, jak se jí hra líbila. Přeje jí rovněž hodně úspěchu ve studiích.²⁹⁸

²⁹⁴ LA PNP, Marie Hrušešová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 2. karton. Dopis.

²⁹⁵ LA PNP, Marie Hrušešová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

²⁹⁶ LA PNP, Marie Hrušešová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

²⁹⁷ LA PNP, Marie Hrušešová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 5. karton. Dopis.

²⁹⁸ LA PNP, Marie Hrušešová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 5. karton. Dopis.

Velkou láskou Kornelové byly kočky, o kterých se v odeslaných dopisech zmiňuje velice často. Jelikož neměla rodinu a žila sama, byly kočky její jediné společnice v domě. Z jiné korespondence je pak patrné, že měla v domě i podnájemníky. V roce 1948 se v jednom z dopisů objevuje zpráva o kočkách, které chovala: „*Konečně ještě zprávu kočičí – Perinčina trojčata krásně rostou – jen pro jedno ještě nemám zaopatření – škoda, že si žádné nemohu nechat – kvůli Muškovi. Dost už se natrápil, když přišla Peri.*“²⁹⁹

O vztahu Kornelové ke kočkám se můžeme dočíst následující. Evidentně jí byli bližší než mnoho lidí. Svou lásku k nim často probírala se spisovatelkou Helenou Šmahelovou, která jí píše: „*Jsem hrozně ráda, že jsi se ujala zas jednoho ztroskotance kočičího. Je-li nějaký kočičí bůh, tak je k tobě diriguje. A věz, drahoušku, že my obě, zejména ty, máme už dnes zajištěno místo v kočičím nebi. A co se mne týče bylo by to pro mne opravdové a to pravé nebe. Byla bych tam raději než mezi lidmi.*“³⁰⁰

Další oblíbenou činností Kornelové bylo kouření. O tom, že byla silná kuřačka, svědčí i to, že si velice dokázala pochutnat na právě zaslaných cigaretách z Ameriky od doktora Haase, který jí zásoboval i dalšími věcmi, které jí z Ameriky zasílal. Zmiňuje se o tom v dopise z roku 1946 dr. Haasovi, který jí poslal cigarety: „*Na konec ještě jednou dík za Váš dárek – právě si na jedné cigaretě pochutnávám. Na konec je kouření vlastně jediné potěšení, které si dopřávám – na nic jiného mi nezbyvá ani čas. Pro nedobrý zdravotní stav mám zatím ještě ze školy dovolenou, jenže místo procházek mě drží psací stůl.*“³⁰¹

Divadlo zůstávalo její vášní i nadále, a tak v únoru roku 1955 dostává pozvánku a vstupenku na premiéru blíže neurčeného pražského souboru od O. Červenky. Prosí jí, aby dala vědět, zdali přijede, rádi by pro ni došli na nádraží.³⁰²

6.2.5 Kornelová a její obdivovatelé

Kornelové se často ozývali lidé, kteří jí neznali osobně, ale pouze prostřednictvím jejích děl. Příběhy knih je nadchli, nacházeli se v nich v těžkých časech a toužili poznat autorku. Žádali její autogram, chtěli jí vyslovit obdiv, nebo jí chtěli pomoci. Takovou pomoc jí zaslal pro ni dosud neznámý člověk. Doktor Arthur Haas, který žil v Kanadě, se ozval poprvé v květnu 1946 a Kornelová neznala důvod zaslání jeho balíku: „*jak Vám poděkovat, neznámý dárče, za*

²⁹⁹ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

³⁰⁰ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 6. karton. Dopis.

³⁰¹ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

³⁰² LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 2. karton. Dopis.

Vaši přemilou zásilku? ... Přišla jsem ze školy a doma – hospodyně hlásí: Balíček z Ameriky. ... Stříbrný hranol Lipton's Tea, sáček skvělé kávy /pravé poklady k nedoděkování/, salámová konzerva, tubička se sacharinem, 2 sáčky nudlové hovězí polévky, krabička sýra, mýdlo Lux, 1 tabulka čokolády s rozinkami. Samé vzácnosti. Čaje jsme dostali od konce války pouze 3 dkg na osobu, kávy 20 dkg, za Němců nic. S cukrem si nyní vystačíme dobře, přiděl masa je 20 dkg na týden, toaletní mýdlo dosud jen pro kojence, čokoláda se právě objevila – zatím pouze pro děti, ty jsou nejtíž podvyživeny. Rozinky ovšem nejsou. ... Musí tam být aspoň slůvko vysvětlení! Rozbaluji mýdlo, zda uvnitř není něco vepsáno – byli jsme zvyklí takhle pátrat v zásilkách prádla z německých vězení – od bratra, popraveného v Berlíně. “³⁰³

Tento dopis považuji za mimořádně cenný, ukazuje nám každodennost Kornelové v roce 1946. V té době učila, protože píše, že se právě vrátila ze školy. Dopis zobrazuje seznam dostupných potravin a drogerie, která tehdy byla (nebo spíše nebyla) dostupná a co všechno bylo pro Kornelovou nové v balíku. Doktor Haas se nepochybně trefil v zaslaných věcech a Kornelová byla velice potěšena tímto pro ni neznámým adresátem. Brzy vypátrá, proč právě ona dostala takový balíček. Krom toho Kornelová využívá svoje zkušenosti a snaží se hledat nějakou skrytou zprávu, jak byla zvyklá v době, kdy její bratr byl uvězněn v německé věznicí a stejným způsobem hledali skryté zprávy od něho.

V případě doktora Haase pak byly ještě další dopisy, které si vyměňovali. V červnu 1946 jí poslal cigarety, na kterých si ráda pochutnávala: „*Vaše zásilka cigaret mi způsobila nesmírnou radost... my ženy jsme totiž dosud vyloučeny z přidělu kuřiva a velmi těžko je sháníme... Na podzim mi vyjde nová knížka, dovolím si pak poslat ji.*“

Dne 28. května 1946 přichází další balíček: „*Obsah: olej /velmi vítaný/, 2 čokolády, káva, zase ten úžasný balík čaje, 3 konzervy: fazole s masem a rajskou omáčkou, javorový sirup, uzené rybičky v oleji „Mephisto/neodolala jsem a hned otevřela, něco tak lahodného jsme tu neměli/, sacharin, sýr, 2 sáčky polévky, mýdlo Palmolive. Děkuji Vám znovu ze srdce za Vaši přelaskavou péči.*“³⁰⁴

Z jejího dopisu z prosince 1946 doktoru Haasovi je patrné, jak velmi se upínaly naděje k dvojici Edvard Beneš a Jan Masaryk: „*...kdybyste věděl, jak opravdu upřímně lidé lpí na p. pres. Benešovi, měl byste radost! Když před časem proletěly zprávy o jeho chorobě – jaká úzkost! Věřte, jeho cítíme všichni /lépe skoro všichni/ jako nejpevnější oporu státního života. A*

³⁰³ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

³⁰⁴ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

hned od něho se oči obracejí k ministru Janu Masarykovi. Vy všichni naši tam za mořem, chcete-li přát nám, našemu státu to nejlepší, pak prosím přejte vroucně zdraví a sílu prezidentu Benešovi: tolik, tolik ho potřebujeme, jeho moudrost, jeho pevnost, jeho ryzí charakter, protože o jeho zdraví se bude letos na prahu nového roku modlit i největší nemodlenec u nás. Pokud on stojí v čele státu, cítíme se v bezpečí a věříme, že poznenáhlu opravdu splníme všechny ty přetěžké úkoly, které jsme si sami uložili.“³⁰⁵

V roce 1946 píše Josefu Kotrlému o onom Arthuru Haasovi, který patrně způsobil, že se Kornelové dostávalo balíků ze zámoří. „*Hanuš mi vysvětlil, že to Vy se tak laskavě staráte o nás doma.*“³⁰⁶ V květnu 1946 ho informovala o aktuálním dění u nás. Zmiňovala se mu i o Johnovi, který tehdy měl jít dělat profesuru estetiky v Olomouci a nemohl se rozhodnout. Velkou roli v tom hrálo i jeho zdraví, které haprovalo. V Chrudimi John učil na vysoké škole pedagogické a jeho posluchače hodnotila Kornelová takto: „*...bohužel před posluchačstvem, které si toho nezaslouží většinou. Přála bych mu věru jiné obecenstvo než učitelky, které si při přednáškách pletou svetry, zacloněny kufrem nebo taškou, opisují z lejster do lejster, šuškejí si s mládenci nebo čtou pod lavicí knížku – mládenci zas noviny všech politických stran.*“³⁰⁷

Dne 24. května 1968 přichází Kornelové děkovný dopis od jejího obdivovatele Karla Fleissiga. „*...když mi má žena ještě před svatbou v dobách okupace dala Svatební jízdu, kterou na důkaz přikládám a prosím o podepsání, měl jsem velikou radost... V nejtěžších chvílích života jsem ji /totální nasazení/ stále měl u sebe a vracel se k ní, jako se vracíme k tomu, co nám jednou opravdu přirostlo k srdci. A samozřejmě jsem vždycky myslela i na autorku. ... Jsem šťasten, že se konečně dostalo opět ke slovu dobré dílo, které půjde z ruky do ruky i prapříštími staletími. ... Ještě jednou Vám děkuji za vše, co jste pro českou literaturu vykonala.*“³⁰⁸ Je zjevné, že se dílo četlo, že se lidem líbilo, a že současně doufali, že se bude dílo číst i v příštích generacích. Kornelová se přesně tímto dílem trefila do nálady.

Z Brna pak přichází dopis v lednu 1972 od neznámého adresáta Petra Andrešiče. Představuje se jako student VŠ zemědělské, jehož velkou zálibou je literatura. Toužil se seznamovat se spisovateli a poznávat jejich všední život: „*Poznal jsem Vaši řeč, krásu Vašeho jazyka a Vaši bohatou pestrost vyjadřování prostřednictvím bezvadného překladu Melvilleho „Bílé velryby“.* Myslím, že málokterý český spisovatel dokázal užít jemnost českého slovníku

³⁰⁵ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 6. karton. Dopis.

³⁰⁶ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

³⁰⁷ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, odeslaná korespondence. Fond 34/80 8. karton. Dopis.

³⁰⁸ LA PNP, Marie Hrubešová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 2. karton. Dopis.

*takovým způsobem, aby užil dílo, jehož střih nejen odráží soudobý moderní profil, ale bezvadně harmonizuje na míru.*³⁰⁹

³⁰⁹ LA PNP, Marie Hruběšová, Osobní fond, přijatá korespondence. Fond 34/80 2. karton. Dopis.

7. Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo představení a rekonstrukce života spisovatelky, překladatelky a středoškolské učitelky Marie Kornelové Hrubéšové. Napsala díla, která dokázala v lidech vzbudit naději v těžkých časech, a v knížkách pro děti zobrazila dva odlišné světy, a to prostředí finančně zajištěné rodiny a bídné podmínky rodiny z chudých poměrů.

Ze života Marie Kornelové můžeme vyčíst, že nebyl vždy jednoduchý, a na její životní dráze můžeme sledovat, jak se s podmínkami dokázala poprat. Byla velice často sužována zdravotními problémy. Nikdy se neprovdala, ani neměla děti. V dostupných pramenech ale nenajdeme stesky a lítost nad touto její situací, nestěžovala si a její životní náplní se stalo psaní literárních děl a překlady světové literatury.

Nenapsala kvanta děl, její vlastní tvorba čítá pouhých pár titulů. Jde zejména o to, že se nechtěla podbízet tendenčnímu psaní žádané dobové literatury. Už jenom z let vydání těchto děl je patrné, že psala především v době, kdy tady komunismus byl v počátcích, a v době, kdy byl oslabený (v období Pražského jara). Jmenovitě jsou to dle prvotního vydání díla: *Svatební jízda* (1941), *Proměny* (1947), *Sova Pálenka* (1947), *Vendulčiny oříšky* (1955), *Nebe, peklo, ráj* (1967) a společné vydání historických románů *Trůny milostné i kruté* (1968). Těmi známějšími jsou především dva historické romány o Elišce Přemyslovně. Ve své době se zde věnuje hlavní hrdince – ženě. Dívá se na tehdejší dobu jejíma očima. Zavádí nás do jejího světa, kdy dědička českých zemí miluje strýce muže, kterého si má brát. Ten však zahyne, a tak se musí vyrovnat s jeho ztrátou i se svou pozicí nejen ve společnosti, ale také ve svém vlastním manželství.

Kornelová nebyla přední spisovatelkou, jejíž knihy by zaplňovaly pulty knihkupectví. Byla známá především ve svém regionu. Její díla mají velkou hodnotu a hloubku, avšak možná se nízký počet děl podepsal na tom, že není všeobecně známou autorkou. Dvojicí svých historických románů se zařadila mezi autory, kteří se zaměřili na posílení národní identity a hrdosti. Její díla zapadají mezi ty, která nenechávají upadnout v zapomnění český lid, a právě pro něj jsou psána díla, kde mají najít určitou jistotu a hodnoty.

Východiskem pro nepodbízení se dobovým požadavkům bylo pro Kornelovou překládání světových děl. Překládala z francouzštiny, němčiny, angličtiny a slovenštiny. Její překlady jsou precizní, slovní spojení pečlivě vybíraná, popisy bohaté a věty rozmanité. Z dopisů plyne, že překládání pro ni bylo často velice náročné, bojovala s časem i se svými fyzickými silami, časem i s postupným oslabením zraku. Překlady se vždy nesetkaly pouze s kladnými ohlasy. Byla nařčena, že převyprávěla *Pohádky bratři Grimmů*, když bylo záměrem

nakladatelství zmírnit krutost, která z původních pohádek vycházela. Na druhou stranu, dostala pak od Albatrosu za svoji práci ocenění.

Již v úvodu práce zmiňuji omezené zdroje, které se Marie Kornelové týkají. To se následně v samotné práci ukázalo jako stěžejní problém, neboť jsou období v životě Kornelové, ke kterým nejsou dostupné informace. V takových chvílích jsem si často vypomohla sekundární literaturou, pomocí níž jsem zasadila život Kornelové do kontextu doby, případně města Chrudim.

Diplomová práce rekonstruuje život a připomíná dílo Marie Kornelové Hrušešové, ženy, která trávila čas v osamocení. Byla vzdělaná, precizní, co se jejích prací týče, a nápomocnou všem, kteří jí žádali o pomoc. Přínos této práce shledávám hlavně v tom, že se věnuje ženě, která je zapomenutá, a snaží se oprášit její odkaz, který postupně upadá v zapomnění. Práce komplexně nahlíží na život, dílo a dobový kontext této spisovatelky, o níž nevznikly prozatím obsáhlejší publikace. Považuji za důležité, aby odkaz Marie Kornelové nebyl zapomenut, a její dílo bylo připomenuto, nehledě na to, že právě letos Kornelová slaví 110. výročí narození.

8. Resumé

Marie Kornelová was born on 15th February 1909. She studied at the lyceum in Chrudim and then continued at grammar school (Gymnasium) there. In 1927 she went to university and graduated with a PhD degree from the Faculty of Arts, Charles University in Prague, in 1935. She was only able to teach at a secondary school for a few years as she had to stop for health reasons. First she was a teacher at a Gymnasium in Prague and then she went on to the business school in her native town of Chrudim in 1935. Still suffering from health problems she continued till 1947. That year she retired for disability and devoted her time to writing (both her own creations and translating) as the comfort of her home gave her the necessary peace and quiet for her work.

Marie Kornelová was not a famous writer whose books would be found aplenty on bookshop shelves. She was known in her own region, above all. Nonetheless, her works are of great value and depth. It might be due to the low number of her books that she is not a renowned author. In two of her historical novels she joined writers who focused at enhancing national identity and pride. Her works are amongst those in which Czech people are held dear, it is for them that books are written in which they can find a certain degree of self-assurance and higher values.

It seems from available information that men played no role in her life. We can only speculate whether that was her intention or whether she had very little chance of meeting any. According to her letters, she did have many possibilities of meeting men, but Marie Kornelová would often excuse herself and/or have to decline such invitations for health reasons.

She was still quite young when she lost most of her family. First her father and, only four months later, her mother, followed by her brother. Two of her siblings died prematurely. She was left alone in their house in Heydukova street. It is obvious from the photos attached that she did not needed much space and that keeping the whole house running was a costly affair. She faced her life and poor health bravely; she managed to keep the house until the very last days of her life, though, without any doubts, it would have been simpler to sell it and move to a smaller place. Marie Kornelová was dependent on no-one and always strove to look after herself on her own until the very end. She was a learned woman, a meticulous writer and translator, a teacher remembered by her students despite her short career in that profession.

The thesis looks at Marie Kornelová's life in the course of the 20th century. It puts the writer, teacher and translator, Marie Kornelová Hruběšová, among "common" people who tried to manage and cope with the circumstances in line with their (often limited) possibilities. I have undertaken to demonstrate in my paper that M. Kornelová, as a writer well established in her times, lived a simple life as any other person, and that her books and translations did not put her into any privileged position. There was nobody behind her, no one supported her. Other writers, too, had a similar lot. These included, above all, Marie's friends from the Chrudim region, who are also mentioned in my paper. I have put her into the context of her times to demonstrate how a person, in the grip of a lot of suffering, could cope when facing the necessity to earn her/his living, while, in private, could write (and excellently translate) works that are still worth reading today. Through my thesis, I would like to bring to mind the author's legacy not only because in February it was 110 years since she was born but also because her own works and translations have preserved their value, chiefly for being so elaborate and having such a rich language.

9. Prameny a literatura

Prameny archivní:

Literární archiv Památníku národního písemnictví, pracoviště Praha, Marie Kornelová, Osobní fond, č. 34/80, kartony 1.-8.

Regionální muzeum v Chrudimi, složka Marie Hrubéšové-Kornelové, č. 470/86.

Státní okresní archiv, Chrudim. Fond Obchodní akademie Chrudim, č. př. 73/09, karton 12N, 13N.

Státní okresní archiv, Chrudim. Fond Obchodní akademie Chrudim, č. př. 73/09, karton 12N, 13N.

Státní okresní archiv, Chrudim. Fond Gymnázium Chrudim, ukládací číslo 36, 37.

Literární díla Marie Kornelové:

KELLER, Gottfried. *Kocour Sklíčko a sova Pálenka*. Hradec Králové: Kruh, 1971, 99 s.

KORNELOVÁ, Marie. *Nebe, peklo, ráj*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1967. 204 s.

KORNELOVÁ, Marie. *Proměny*. Praha: Družstevní práce, 1947, 558 s.

KORNELOVÁ, Marie. *Svatební jízda*. V Praze: Družstevní práce, 1941, 275 s.

KORNELOVÁ, Marie. *Trůny milostné i kruté*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1968. 631 s.

KORNELOVÁ, Marie. *Vendulčiny oříšky*. 3. vyd. Praha: Albatros, 1976. 64 s.

Disertační práce Marie Kornelové:

KORNELOVÁ, Marie. *Máchovy výrazové prostředky k charakteristice osob v románu "Cikáni"*. Praha : Filosofická fakulta university Karlovy, 1936.

Překlady:

FLAUBERT, Gustave. *Citová výchova*. 3. vyd. v SNKLU. Praha: SNKLU, 1965, 358 s. Nesmrtelní.

FRANCE, Anatole a Marie KORNELOVÁ. *Historie našich dnů*. 3. vyd., V Odeonu 1. vyd. Praha: Odeon, 1966, 611 s. Světová knihovna.

GRIMM, Jacob Ludwig Karl a Wilhelm Karl GRIMM. *Červená karkulka*. Přeložil Marie KORNELOVÁ. Praha: Albatros, 1971, 32 s. Korálky.

GRIMM, Jacob Ludwig Karl a Wilhelm Karl GRIMM. *Jeníček a Mařenka*. Přeložil Marie KORNELOVÁ. Praha: Albatros, 1977, 31 s. Korálky.

GRIMM, Jacob Ludwig Karl a Wilhelm Karl GRIMM. *O vlkovi a kozlátkách*. Přeložil Marie KORNELOVÁ. Praha: Albatros, 1978, 30 s. Korálky.

GRIMM, Jacob Ludwig Karl a Wilhelm Karl GRIMM. *Pohádky bratří Grimmů*. Přeložil Marie KORNELOVÁ. Praha: Albatros, 1969, 353 s.

GRIMM, Jacob Ludwig Karl a Wilhelm Karl GRIMM. *Pohádky o skřítcích*. Přeložil Marie KORNELOVÁ. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1964, 30 s. Korálky.

KELLER, Gottfried. *Curyšské novely*. Přeložil Marie KORNELOVÁ. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1953, 313 s. Knihovna klasiků.

KELLER, Gottfried. *Kocour Skličko a sova Pálenka*. Hradec Králové: Kruh, 1971, 99 s.

MELVILLE, Herman. *Bílá velryba*. 9. vyd., V Odeonu 3. vyd. Přeložil Stanislav V. KLÍMA, přeložil Marie KORNELOVÁ. Praha: Odeon, 1975, 552 s. Světová knihovna.

THACKERAY, William Makepeace. *Růže a prsten, čili, Příhody prince Vavřína a prince Buldy: domácí němohra pro velké i malé děti*. Přeložil Marie KORNELOVÁ. Praha: SNDK, 1950, 177 s. Studánka.

Internetové zdroje:

Celibát učitelek. In: *Perpetuum* [online]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://perpetuum.cz/2016/09/celibat-ucitelek/>

Historie České strany sociálně demokratické. In: *ČSSD* [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <http://www.cssdp Praha 8.cz/73-historie-ceske-strany-socialne-democraticke>

Protektorátní pracovní knížka. In: *Vojenský historický ústav* [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/exhibit/protektoratni-pracovni-knizka/>

Svaz československo-sovětského přátelství (SČSP). In: *Totalita* [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/scsp.php>

Vysvědčení zachovalosti. In: *Holocaust* [online]. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/help/typy-dokumentu/vysvedceni-zachovalosti/>

Elektronický článek:

RYCHLÍK, Jan. *Překračování hranic a emigrace v Československu a východní Evropě ve 20. století* [online]. 4-6 [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: https://www.ustrcr.cz/wp-content/uploads/2017/08/SI_29_s10-72.pdf

Diplomová práce:

METELCOVÁ, Lenka. *České knižní překlady pohádek bratří Grimmů* [online]. České Budějovice, 2016 [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/ott27x/>>. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta.

Seznam literatury:

BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Libri, 2005, 175 s. Gender sondy. ISBN 80-7277-241-4.

BASTL, Miroslav. *Chrudimské reálie v knize Nebe, peklo, ráj*. Chrudimské vlastivědné listy. Chrudim, 1995, 4(2), 6.

BASTL, Miroslav. *Víc než literární příručka: Pavel Kobetič: Literární místopis Chrudimě* (1998). Chrudimské vlastivědné listy. 1998, 7(5), 1.

BEDNAŘÍK, Petr. *Arizace české kinematografie*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2003, 153 s. ISBN 80-246-0619-4.

BÍLEK, Jiří. *Vzpomínáme na M. Kornelovou: /1. výr. úmrtí/*. Lidová demokracie. 1979, (35), 5.

BURDYCHOVÁ, Milena. *Hrubešova vila / Vily Chrudimska (3. část)*. *Chrudimské vlastivědné listy*. 2011, 19(6), 2-3

BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20.století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0248-3.

DOLEŽAL, Jiří. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*. Praha: NFA, 1996, 284 s. ISBN 80-7004-085-8.

FIALOVÁ, Ludmila. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Praha: Mladá fronta, 1996, 399 s., fot. příl. ISBN 80-204-0283-7.

FLORIÁN, Čeněk. *Chrudimská škola, kolébka zdejšího gymnasia*. Chrudim: F. Slavík, 1948, 108 s.

HORÁK, Zboj. *Církev a české školství: právní zajištění působení církvi a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*. Praha: Grada, 2011, 264 s. ISBN 978-80-247-3623-5.

CHARVÁT, J. *Stará Chrudim – vlastivědné vyprávění o minulosti českého města*. Chrudim : Okresní muzeum, 1991. 310 s

JAHODA, Ota. *Marie Kornelová, Proměny*. Kritický měsíčník. 1948, 9(1-2), 34-35.

JOHN, Jaromír. *Polohy srdce, z korespondence Jaromíra Johna*. In: KRULICHOVÁ, Marie; VINAŘOVÁ, Milena. Praha: Československý spisovatel, 1982.

KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4.

KOBETIČ, Pavel. *Chrudimský kaleidoskop XX. století*. Chrudim: Okresní muzeum, 2001, 293 s. ISBN 80-902531-6-4.

KOBETIČ, Pavel, Tomáš PAVLÍK a Ivo ŠULC. *Chrudim: vlastivědná encyklopedie*. Praha: Milpo Media, 2005, 247 s. Knihy o českých městech. ISBN 80-903481-4-9.

KUBEŠ, Jiří a Milena LENDEROVÁ. *Osobní deník a korespondence - snaha o prezentaci, autoreflexi nebo (proto)literární vyjádření?*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2004, 81 s. Sborník vědeckých prací Univerzity Pardubice. ISBN 80-7194-650-8.

KUNC, Jaroslav. *Slovník českých spisovatelů beletristů 1945-56: Marie Kornelová*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957.

LÁNSKÝ, Lumír: *Marie Kornelová. Vzpomínková mozaika k nedožitým pětadesátinám a k patnáctému výročí úmrtí. Část první.* Lánský, Lumír. Chrudimské vlastivědné listy 2, č. 6, (1993,) s. 7-9

LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.].* Praha: Lidové noviny, 2008. Česká historie, sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8.

LENDEROVÁ, Milena. *Dcera národa?: tři životy Zdeňky Havlíčkové.* Praha: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-349-2.

LENDEROVÁ, Milena. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů.* Praha: Paseka, 2004, 699 s. ISBN 80-7185-669-X.

NEČASOVÁ, Denisa: *Dějiny žen či gender history? Možnosti, limity, východiska.* Nečasová, Denisa. In: *Dějiny - teorie - kritika / Praha : Masarykův ústav - Archiv Akademie věd ČR 5, č. 1, (2008,) s. 81-102.*

NOHA, Jan. *Poslání o lidském štěstí: Poznámky na okraj knih M. Kornelové: Svatební jízda, Proměny.* Panorama. 1947, 22(7-8), 66-67.

OLENIČ, Ivan. *Zklamání nejen za 37 Kčs: Kritika překl. a upr. Marie Kornelové za její zásahy do textu "Pohádek bratří Grimmů".* Svobodné slovo. 1970, 26(164), 4.

PÁNEK, Jaroslav a Oldřich TŮMA. *Dějiny českých zemí.* Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1544-8.

PETERKA, Josef. *Cesta k rodinným kořenům, aneb, Praktická příručka občanské genealogie.* Praha: Libri, 2006, 373 s. ISBN 80-7277-307-0.

RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.* Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010, 67 s. ISBN 978-80-7395-322-5.

SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

TENČÍK, František. *Nevšední vypravěčka a překladatelka /Marie Kornelová/: Medailon se zřetelem k tvorbě pro děti a mládež.* Zlatý Máj. 1975, 19(2), 94-97.

VORÁČEK, J. *Marie Kornelová "Nebe, peklo, ráj".* Impuls. 1968, 3(1), 54.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla: *Místo biografie v sociálních dějinách*. In: Studie k sociálním dějinám 8, 2001.

10. Obrazová příloha

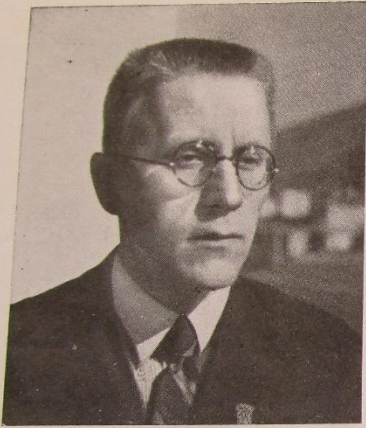
Legitimace řádného posluchače Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

(zdroj: LA PNP, Marie Kornelová, Osobní fond, fotografie.)

Podobizna Marie Kornelové z průkazky TJ Sokol

(zdroj: LA PNP, Marie Kornelová, Osobní fond, fotografie.)

* 26. IX. 1898 † 8. IX. 1943

Proč bych se já, který hlásal krajní obětavost v boji za ideály, měl vyhnouti obětem. Což nechci patřit k vybraným mužům svého národa, kteří svými životy dávají základ budoucímu štěstí svých a jiných českých dětí v novém a krásném svobodném světě?

Z dopisů ze žaláře . . . Říjen 1942.

Do návratu svědků, kteří nám odňali poslední naději, oznamujeme, že náš milý manžel, tatínek a bratr, pan

JUDr. JOSEF HRUBEŠ,
STÁTNÍ ZÁSTUPCE V TÁBOŘE,

položil život za vlast dne 8. září 1943 v Berlíně.

Zatčen v Táboře 25. října 1942, vězněn na Pankráci a v Gollnově, v Berlíně 28. srpna 1943 odsouzen k smrti jako jeden z těch, kdo pomáhali připravovat osvobození naší republiky z německého otroctví. Zemřel statečně.

Cizí země pohltila jeho popel. Jeho láska však bude s námi po všechny dny života.

V Táboře a Chrudimi v červnu 1945.

VOJMÍR A JARMILA MARIE HRUBEŠOVÁ

Dr. MARIE HRUBEŠOVÁ

Parte JUDr. Josefa Hruběše, bratra Marie Kornelové, který byl popraven

(zdroj: LA PNP, Marie Kornelová, Osobní fond, osobní dokumenty.)

Q. F. F. F. Q. S.
SUMMIS AUSPICIIS
REIPUBLICÆ BOHEMOSLOVENICÆ
UNIVERSITAS CAROLINA PRAGENSIS

ET NOS

JOSEPHUS DRACHOVSKÝ,

IURIS DOCTOR, IURIS CAMERALIS ET DOCTRINÆ RATIONUM PUBLICARUM PROFESSOR PUBLICUS ORDINARIUS, CETERA,

RECTOR MAGNIFICUS,

FRANCISCUS LEXA,

PHILOSOPHIÆ DOCTOR, ÆGYPTOLOGICÆ PROFESSOR PUBLICUS ORDINARIUS, CETERA,

ORDINIS PHILOSOPHORUM DECANUS,

Miloslav Hříšek,

PH. DR.,

historiæ litterarum bohemicarum

PROF. PUBL. ORD.,

PROMOTOR RITE CONSTITUTUS,

in virum clarissimum

Mariam Hruběšová,

originaria Chrudim in Bohemia,

POSTQUAM ET DISSERTATIONE, QUÆ : *háchovz výrazové prostředky k charakteristice osob v románu „Lbani“*

INSCRIBITUR,

ET EXAMINIBUS LEGITIMIS LAUDABLEM IN *philologia slavica et in historia bohémica nec non in philosophia*

DOCTRINAM PROBAVIT

DOCTORIS PHILOSOPHIÆ

Vysokoškolský diplom Marie Kornelové z Univerzity Karlovy

(zdroj: LA PNP, Marie Kornelová, Osobní fond, osobní dokumenty.)

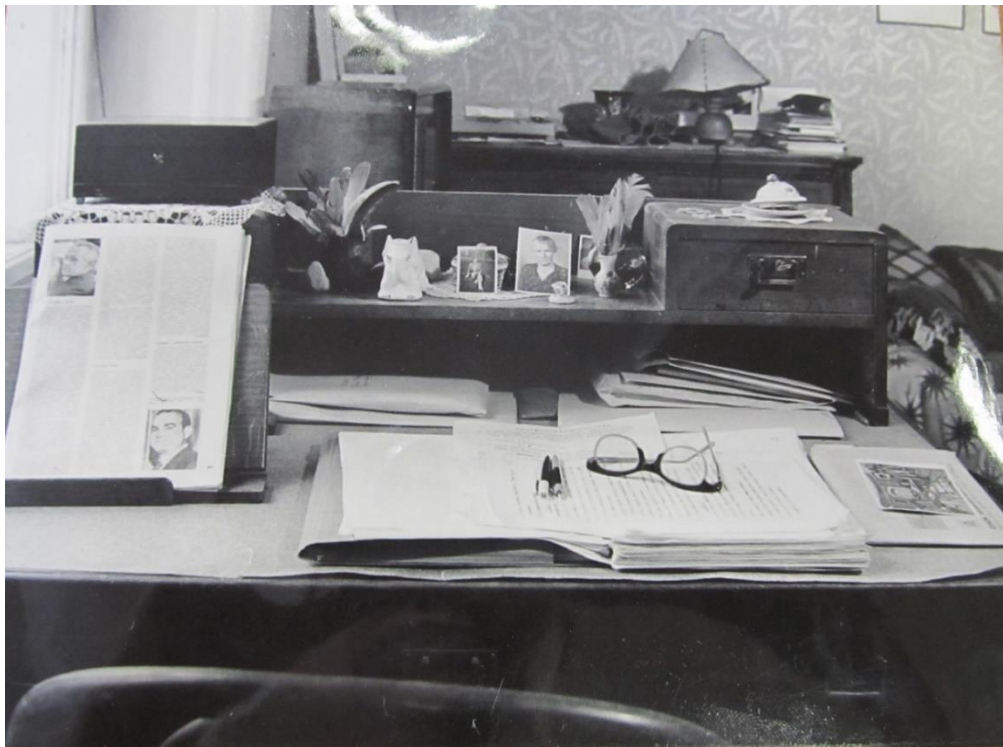
Portrét Marie Kornelové (fotografii chybí datace)

(zdroj: Regionální muzeum v Chrudimi, Marie Kornelová, fotografie.)

Pracovní stůl Marie Kornelové, autor a datace neznámé

(zdroj: Regionální muzeum v Chrudimi, Marie Kornelová, fotografie.)

Pracovní stůl Marie Kornelové, autor a datace neznámé

(zdroj: Regionální muzeum v Chrudimi, Marie Kornelová, fotografie.)

Stůl s psacím strojem v domě Marie Kornelové, vpravo je busta Elišky Přemyslovny, autor a datace neznámé

(zdroj: Regionální muzeum v Chrudimi, Marie Kornelová, fotografie.)

Busta Viktorina Kornela ze Všehrd na Všehrdově náměstí, podle které si Marie Hrubešová zvolila svůj pseudonym

(foto vlastní)